ACCADEMIA DI MEDICINA
DI
TORINO

C II - 15

VEXATISSIMUM NOSTRA ÆTATE
DE INSITIONE
VARIOLARUM.
VEL ADMITTENDA, VEL REPUDIANDA,
ARGUMENTUM, OCCASIONE
QUÆSTIONUM

AB ILLUSTRISSIMO VIRO

ANTONIO DE HAEN

S. C. R. A. Majeſtatis Conſiliario & Archiatro, Medicinæ in Academia Vindobonenſi Profeſſore Primario, Societatis Scientiar. Haarlemenſis, & Phyſico-Botanicæ Florentinæ Membro,

SIBI PROPOSITARUM,

ABIECTO OMNI PARTIUM STUDIO, CURATIUS EVOLUTUM, ET EXPENSUM

A

B. LUD. TRALLES

Med. Vratisl. Academiarum Cæſar. Nat. Cur. adjuncto, & Elector. Boicæ ſcientiarum Socio,

ADDITUR BREVIS DISQUISITIO, DE USU MISSIONIS SANGUINIS, ET OPII, IN SECUNDA VARIOLARUM FEBRE.

NEAPOLI MDCCLXXVIII.

Typis JOSEPH MARIA PORCELLI Bibliopolæ
Superiorum Permiſſu.

ILLUSTRISSIMO VIRO

ANTONIO DE HAEN

BALTHASAR LUDOVICUS TRALLES

S.

INæſtimabili beneficio me adfeciſti, *Vir Illuſtriſſime*, quod, poſtquam apologeticam meam epiſtolam ad Te tranſmiſiſſem, reſponſionem momentoſis rebus refertiſſimam, ad me ſcribere haud dedignatus ſis. Opinabar primo adſpectu licet, veneratione magni Tui nominis nequaquam exuta, coram Te Iudice mihi ſelecto comparuiſſem, Te ſerio, & ſignificantius, & neruoſius, mecum acturum. Sed lectulo per aliquot hebdomadas detento, quem me petere juſſerat arthritica febris, (aliis deinde pluribus, grauibusque malis excepta), & viribus omnibus fracto, ſolamini incredibili fuit ſcriptionis tuæ methodus, nil fere niſi benevolentiam, humanitatem, & amicitiam complectens. Siſte vero & me, enixe precor, Tibi hominem humanum, & conſtanter crede, nunquam me monitoribus aſperum, & correctionis impatientem exſtitiſſe, licet ſi intimo meo ſenſu innocens fuerim, & ab interno judicio abſolvat, injuſta, & iniqua, pau-

301

ſe difficilius digeram. Multis vicibus meliora edoctus, mutavi ſententias antea animo hærentes, in Academiis ab Helmontianis, & Stahlianis principiis, ad *Hoffmannum* meum deductus, deinde Boerhaavianis dogmatibus proprio ſtudio innutritus. Atque praxin clinicam, ultra mediocrem evectam, exercens per 32 annos, multa præjudicia in arte, pro veritatibus inconcuſſis antea habita, lubens depoſui quando experientia & ratione viam monſtrante, falſitatem & fucum, qui mihi impoſuerat, detexi. An igitur, quæ longe a me abeſt, inani ſuperbia turgidus, ignominioſum aut ſaltem alienum a ſtudiis meis reputarem, circa hodiernam fervidiore zelo agitatam de Inoculatione, vel admittenda, vel omittenda controverſiam, a Te etiam erudiri, qui adeo laudabile & proficuum habeo, in tot aliis ad ſalutem ægrorum facientibus, Tua veſtigia premere? Verum meam, Tui, Viri prorſus eximii, & a me adeo magni facti *criminationem*, quam mihi exprobras, quemque ego innocentiſſimus prorſus ignoro, non ſine ſumma mentis ægritudine fero. Crede mihi *Præſtantiſſime Haeni*, alienus licet ab Inoculatione variolarum, tot, mihi morbum hunc in teneriore pueritia iam perpeſſo, dolentiſſimas & ardentiſſimas poſtulas inſeviſti, quot vicibus duram hanc vocem in reſponſione Tua offendi, quæ certe ſummam mihi, crociatibus arthriticis & febrilibus

bus inſultubus nunc emaciato, moleſtiam creaſſent, niſi ut es erga me benignus, & facilis, paregorica pharmaca, quæ in curatione amas, liberali manu adjeciſſes. Nondum dememiniſti forte, quam acerbe doluerit *Illuſtriſſimus* de *Haller*, cum *famoſi* vocabulum nomini ipſius appoſuiſſes. *Tu* deinde μεσον eſſe, & in bonam malamue partem flecti poſſe, comprobare ipſi ſategiſti. Nulla vero doctrina Tua efficies, ut alium, quam ſiniſtrum ſignificatum, *Criminationis* voci ab omni ævo proprium & naturalem fuiſſe, convincar. Si una vice calamo excidiſſet, nullus angerer; ſed amabo! multus & nimius es in ejus uſurpatione. Quando præſtantiſſimos Lexicographos, molliorem valorem in Tui, & mei gratiam, quæſiturus, evolvo, *criminationem* non niſi eundem habere video, ac maledicentiam, calumniam, linguæ morſum, facundiam caninam, *criminari*que idem eſſe, ac mordere aliquem blanculum, calumniis operire, convitiis proſcindere, contumelioſe abſenti dicere, &c. &c. Latiniſſimo *Ciceroni*, & *Suetonio*, libellus *famoſus*, & *criminoſus*, pari paſſu ambulant. Apud priorem phraſes lego: *Quod benevolentia fit, id odio factum criminaris. pro S. R. XIII. Venenum paraſſe Cœlium criminatur. pro Cœlio XXIII. inudioſe potentiam alicujus criminari. pro Miloni.* Noli exiſtimare *Litteratiſſime Haeni*, oro Te peramanter, (novi quippe quid *Illuſtriſ-*

 ſimo

ſimo Hallero circa idem argumentum regeſſeris), ac ſi romani ſermonis peritiam Tua majorem affectarem; des ſaltem, verba noſtra eſſe ſigna noſtrorum cogitatorum, atque secundum univerſalem acceptionem, ſenſum eorum dijudicari. Apologia ergo mea, adeo comiter, ſine ullo ſale & felle (cujus me puderet & pœniteret, ſi vel tantillum ejus in unica vocula, vel ſyllaba a me profecta, invenirem), a Te exarata, qua innocentiam meam peroravi, prorſus illæſa morum elegantia, & *criminatio iniqua*, non poſſunt eſſe Synonyma. Male audirem ſine mea culpa, omnibus Bonis, ſi haud viſa antea mea epiſtola apologetica, in *Tua* reſponſione *criminationem* invenirent, longeque alium ſtylum meum ſibi imaginarentur. Gaudeo interim, & convincor, mentem Tibi ſiniſtram haud fuiſſe potuiſſe; dum enim (p. 62.) breve reſponſum paras ad meam ſic dictam *Criminationem*, *amice me Tecum expoſtulare* dicis & alibi (p. 67.) de *amica mea exprobratione* verba facis, quibus tamen vocibus, & adhuc a mente mea alienis, amicam exculpationem, & humanam defenſionem, ſubſtitutam mallem.

* * *

Quod vero doctiſſimi Tui Schediaſmatis mihi dicati, præcipuum objectum Variolarum Inoculationem ſelegeris, atque exquiſita & concinna brevitate, ad Quæſtiones X. a Te motas

tas, reſponſionem ad me perſcripſeris, mihique generoſe permiſeris, ut quæ in illa videam reprehendenda, ſummo jure reprehendam, candide haud negatis, vere non negandis, id quidem valde honorificum habeo, gratiasque Tibi ea propter decentes refero. Verum oblitus es, *Vir illuſtriſſime*, omnia hæc ad Celeberrimos Tuos Antagoniſtas, & *Clariſſimum Tyſſotum* præcipue pertinere, non ad me. Plus ſimplici enim vice monui; quando nullæ Experientiæ, vel ajentes, vel negantes, Inculationis intuitu Uratislaviæ, & quantum novi, in tota Sileſia, dantur, Incolis fere omnibus adhuc dubiis, & vacillantibus, (olim Præſide Curiæ ſummæ, nunc Miniſtro in Aula Berolinenſi d. M. excepto, qui mihi, ob teneriorem ætatem aliter ſentienti, filiolum ſuum, nondum maturum Operationi, ultro offerebat), nemo Medicorum Sileſiorum, ſine vanitate deciſivam ſententiam, vel pro Inoculatione, vel contra eam militandem, ferre aptus eſt. Ad arduum quippe hoc negotium experientiis ſæpe repetitis, & teſte ſæpius oculato, abſolute opus ſit, aut notitia ſaltem de ſucceſſu rerum multa, firma, & indubia, a teſtibus idoneis ſuppeditata. Cum extra ſphæram meæ ſcientiæ exſpatiari nunquam audeam, calculo meo Inoculationi adjecto, *libro meo de Opio* (1), peculiarem commendationem ejus

 haud

(1) *Sect. II.*

haud adjeciſſem (1), niſi a Temetipſo quaſi fuiſſem provocatus. Scilicet non diffiteberis *Vir magnifice*, Te plus ſimplici vice, de induſtria, & ex inſtituto, aſſeruiſſe, Variolarum in genere medelam non adeo eſſe difficilem, artis ſuæ rite gnaris, ut vulgo putatur. Non certe in eum ſaltem finem, ut monſtres falſum eſſe, Variolis naturalibus ſeptimum mori, memoras (2) ægros tuos 220. Hagæ Batavorum ſanatos, ex quibus unicus ſaltem periit, ſed & ut ſimul artis Tuæ potentiam eveheres. Addis namque (3), Te vidiſſe pauciſſimos admodum, a Variolis in Hollandia mori, cura Medicorum optima methodo utentium, idemque Te obſervare Viennæ, ſub bonorum Medicorum cura. Non aliter *in Theſibus de febribus* (4) omnem benignitatem Variolarum & ſalutem pendere ab Obſervatione præceptorum *Sydenhami* & *Boerhaavii*, malignitatem & mortem, ab infortunata curandi methodo, affirmas. Idem repetis *in Vindiciis Ill. Halleri* Apologiæ oppoſitis (5). Taceo jam *Refutationem Inoculationis* contra egregium *Tyſſotum*, ubi prorſus talia plus ſimplici vice adfers, de quibus alibi mitius ſentis *Tom. IV. Rat. Med. p.* 2. ubi ſaltem variolarum, ſymptomatum numero, ac ſævitie, omni artis ope-

(1) *De Methodo Medendi Variolis inſufficiente*.

(2) *In Quæſtionibus ſuper Methodo Inoculandi Variolas* p. 32. *ſeq.* (3) P. 34. (4) P. 102. (5) P. 21. 22.

operæ reſiſtentium, mentionem iniicis, & jam demum in *Reſponſione ad meam Epiſtolam* (1) concedis, dari Epidemias, quæ ſolito plures ægros iugulent, & ut pauperum Tuguriis, ita & Palatiis Principum haud parcant. Confeſſus jam alibi ſum ingenue, me, licet *Sydenhamianæ* & *Boerhaavianæ* methodi ſtudioſiſſimum, ea felicitate haud beatum fuiſſe, ut ex 220. non niſi unum amitterem. Prorſus convictus ſum, rectiſſime & veriſſime ſcripſiſſe Cl. *Furſtenau* (*deſider. med. p.*249. 250.) *pluribus medendi methodis laudatis non obſtantis non obſtantibus*, *plurimos* (dicam ego multos) *variolis iugulari*, *ſummæ pariter ac infimæ conditionis*, & *cujusvis ætatis homines*, *quando epidemice graſſantur*. Atque adeo Viennæ ſuperiore anno magnum hominum numerum Variolis deceſſiſſe, lego apud Cl. *Welſchium in præf. p.* 51. In diſcretis adeo, & cohærentibus non certam ſemper ſalutem conſecutus ſum. Memini Puellæ 10. annorum, adeo benignis variolis, adeo paucis, & præcipue in facie laborantis, ut ſollicitis Parentibus edicerem, me propriæ filiæ non meliores apprecari, ſi variolis laboratura foret. Viſitavi ipſam bis de die, attentus ad omnia; febris moderamine non egebat, aberat calor externus, aberant calida remedia, ſaltem po-

 tu

(1) Pag. 66.

tu congruo multo, remediis ✠dulis cum pauco nitro, veſperi hauſtu emulſivo, cum ſyr. diacod. uncia dimidia utebatur. Decima die videram ipſam hora 5. pomeridiana, turgebat facies, ſuppuratio puſtularum ex voto ſuccedebat, lætus rubor aderat in interſtitiis earum, nil aliud expectare licebat, quam fauſtiſſimum morbi finem; verum hora nona acceſſebar, ut morituræ opem ferrem. Accurro; & extra me raptus offendo optimam puellam agonizantem, algentibus brachiis & pedibus, ſpiratio erat ſtertoroſa, quam liberrimam obſervaram ante 4. horas, magnus aderat a muco in ore & in pectore ſtrepitus, cum pulſu debiliſſimo. Nullus erat V. Sni locus; infundi faciebam clyſma acre, applicabantur veſicatoria, ori injiciebatur gargariſma, dabatur Oxymel ſcilliticum, cumque hoc ægre deglutiret, Kermes minerale. Sed omnia fruſtra, namque ante auroram moriebatur. En! abditum & malignum Virus, etiam in Variolis benigniſſimis viſis. An adductus a me caſus aliquam ſimilitudinem habet cum illo, quem conſignavit Ill. *Morgagni*, *de ſedibus & cauſis morborum per anatomen indagatis*, *Tom. II. lib. IV. Epiſt.* 49. *art.* 34. de Puero nobili, cui paucæ exterius variolæ, ſignaque nulla iis affectorum viſcerum, & qui tamen ſuffocati inſtar moriebatur. In aperto corpuſculo, viſceribus omnibus ſalvis, inveniebatur

batur puſtula una, muſculis laryngis innata, & circa eam ater jam apparebat Gangrænæ color. Quis inter Medicos magnus Apollo, ea autoritate, eaque arte pollebit, ut ipſi obſequioſa puſtula talem præciſe locum non occupet? ut is eum occupatum ſciat? ut periculum inde naſcens avertat? Iungo triſti meæ Hiſtoriæ Puerum 5. annorum; adhibebatur methodus antiphlogiſtica ad amuſſim, ſed, quod negare nolo, primis tribus morbi diebus contra mea monita, calore conclavis peccabatur, mulierculis conſilia meis contraria ſuppeditantibus. Erat hic ſine dubio cauſa, quod variolæ ſi non confluerent, ſaltem cohærerent. Temperato regimine a me ſerio inculcato, potu multo, remediis acidis, nitratis, emulſivis, & cum puer inquietus alioquin eſſet, & ſcalpendo ſibi noceret, ſyrupo diacodii veſpertino efficiebatur, ut faciei & manuum lætus turgor adeſſet, & ſuppuratio bene procederet. Decimo die circa veſperam, præter expectationem ingruebat alui, quæ hactenus vel ſponte, vel clyſmatis beneficio quotidie reſponderat, foetidus admodum cum dolore fluxus. Hunc, *Boerhaavium* ſequens, a reſorpto pure & forte in interna inteſtinorum ſuperficie ruptis maturis puſtulis deducebam, neque, *Huxhamo* monitore, ſtatim ſupprimere volebam. Dabatur ex hujus conſilio theum, inteſtina eluebantur leniſſimo & demulcentiſſimo

mo clyſmate, pro potu ſerviebat Emulſio amygdalina, & decoctum hordei. Cum malum perduraret, & miſer pulſio valde debilitaretur, pulſu admodum depreſſo, ſedesque involuntariæ interdum inſequerentur, Decoctum Corticis peruviani & diascordium Fracaſtorii vocatur in uſum, verum undecimo die, omnibus iisdem manentibus, moriebatur. Huic ſimilem, ut ovum ovo hiſtoriam, paulo poſt in puella decem annorum vidi. Doceri averem, an mea culpa atra dies hos ægros abſtulerit; an, ſi abſolvar, plures Medici dentur, qui æque inſontes, ejusmodi inexpectata fata doleant, quod, Collegas meos audiens, minimum Uratislaviæ ſubinde accidere intelligo. Taceo triſtiſſimos caſus variolarum confluentium regularium, & anomalarum, quos adducere poſſem. Anne recte ſcripſit *Mead*, *in nulla febre incertiora eſſe de vita & morte Judicia, quam in hac*, *Cap. III. p.* 30. Sed in Viam! Certe, ſi aliquoties ægros Variolis, & inter eos Amicam æſtimabilem & amabilem, mihi ereptos haud luxiſſem, omnibus actis quæ agi poterant, ſique Tuam adſertionem, fere Variolas eſſe ſanabiles, ſi rite tractentur, repetitis vicibus propriis oculis haud legiſſem, Amicus equidem manſiſſem Inoculationis, donec tot cumulatis elogiis ſummorum in univerſa fere Europa Virorum, quos omnes Impoſtores habere nefas & piaculum autumabam, præpondera-

derare dubia ab aliis, & a Te *vir doctiſſime* præcipue propoſita, clarius conſpexiſſem. Verum novum ni fallor, argumentum, ab artis inſufficientia in naturalibus diſtinctis, interdum in confluentibus iisdemque anomalis præcipue, pluries animadvertenda, petitum, pro Inoculatione condere neutiquam ſategiſſem. Id vero ſaltem & unice eo evictum volui, ſi Inoculatio repudianda ſit, ut alias ob cauſas, ita & ea propter, quod ars naturalibus Variolis ſanandis plerumque ſufficiat, quæ fere Tua mens eſt, ejus veram inſufficientiam, quam domi expertus, & mille caſus fortuitos, aut infortunatos potius dicendos, qui ſe eidem inſufficientiæ toties jugunt, ceteris argumentis, quibus ſuffulcitur Inſitio, invictis manentibus, ſimul fortiter pugnare pro eadem. Meum deinde Infortunium, & accedens moeror, mihi noctes atque dies inſuſurrabat, ſuperfuturam fuiſſe clariſſimam amicam, ſi puellula, aut & adultior virgo, Inoculationem fuiſſet experta, nedum arti ad extremam potentiam extenſæ nequitia mali reſtiterat, & obſtacula, nulla circumſpectione prævidenda, eidem fuerant relictata. Unum ſaltem hoc medium ſervandi vitam, nullumque aliud tum in mentem venire poterat, neque, puto, rarum adeo eſt, inter Practicos ſat expertos, quod ægros ſuos ſibi ereptos dolentes, interdum aliam viam ſe elegiſſe mallent, quam elegerant, quando cum peri-

periculoſo morbo, pluribus ſymptomatibus gravioribus, ac contraindicationibus naſcentibus, ipſis dimicandum erat. Provoco ad omnes ſinceros & cordatos, ſi vel doctiſſimi fuerint. Perſpicis ex his *Eximie Haeni*, quousque Reſponſioni ad quæſtiones Tuas obſtrictus ſim, quousque per omnimodum defectum experientiarum propriarum ad eas reſpondere queam. Anne mihi deſtinando monita contra Inſitionem, quæ a Te non expectaveram, ſaltem diſcere avidus, quid in therapia mea omiſerim, amas me facere Proſelytum? ſed & hoc non niſi ex animo mihi bene cupiente profectum agnoſco.

* * *

Sive vero in controverſo hoc argumento idoneus arbiter ſim, ſive minus, ita interim comparatas eſſe propoſitas a Te quæſtiones video, & convicor, ut ab omnibus Medicis piis, cordatis, exercitatis, & doctis omnium regionum, quam ſeveriſſime expendi mereantur niſi enim earum vel in hanc vel in illam partem ſolutio, diſceptationibus fervidiſſimis finem imponat, Inoculationemque vel throno imponat, vel perpetuo exilio mulctet, neſcio quid ad finem Seculi facile extendendis litibus tandem aliquando terminum conſtituere queat. Sanxit equidem integrum Collegium medicum Londinenſe, *Inoculationem ſummi momenti eſſe pro ſalute generis humani*, cauſæque hujus deciſio

ciſio publice promulgata legitur (1). Sed nondum quies. O quam vellem! *Magnifice Haeni!* in commoda mortalium omnium, aliquis conſtitueretur Areopagus, cujus judices ſeveri, veritatis amantiſſimi, præjudiciorum jurati hoſtes, in tenebris conſidentes, audirent Te, Tuosque Antagoniſtas, Perſonas ipſas haud videntes, atque ab omni partium ſtudio alieni, ſumma mentis acie, res, & ipſa facta ponderarent, atque ita laudes & vituperia Inoculationis inter ſe conferendo, maturatam ſententiam pronunciarent. Verum heu ardentiſſimum hoc Votum ad pia deſideria refero, & diu duratura diſſidia Variolis inoculandis ominor, poſtquam novæ turbæ Pariſiis ortæ ſunt, licet ibi, ut relationes publicæ teſtantur, non deſint multæ Perſonæ dignitate conſpicuæ, quæ, cum *Comitiſſa de Belſunce* & Nobili Fœmina *de Boulogne*, felicem inoculationem expertis, non obſtantibus numeroſis inimicis hujus inventi toti generi humano utiliſſimi adhuc habiti, eandem viam ingreſſuræ ſunt (2), dum interea in Anglia & in aliis Regionibus, Inoculatio ſtrenue in uſu eſſe pergit. Integra hodie Bibliotheca perlegenda eſt, ſcriptis pro illa, & contra illam refertiſſima, & peculiare fere hominis ſtudium requiritur, ad omnia trutinanda, & con-

(1) *Iournal Britannique Tom. XVIII.* 1755. *Nov. & Dec. & in Taylori Orat. Harveiana* p. 52. (2) *Ita legitur in novellis publicis Hamburgenſibus* 1763. *d.* 5. *Octobris*.

& conferenda. Tecum ergo *Erudiiiſſime Haeni*, qui ad ſtuporem legiſti, qui litterarum commercium cum Medicis longe lateque per totam pene Europam diffuſus alis, quod mihi omnino negatum eſt, quique ſumma mentis agilitate & perſpicacia polles, de gloria diſputando contendere non audeo, quæ inſuper, ut recte mones, tota inanis eſt, & nulla, ſi ſaltem nos reſpiciat, ſalutis proximi oblita. Valde vereor, ne Tecum in arenam deſcendens, & circum ingreſſus, curſuque certaturus, me ipſum fruſtrarer; ne Tibi exercitatiſſimo & perniciſſimo laurea cito decerneretur certa; egoque nunc præcipue elanguidus & fractus membra, non paſſibus æquis Te ſequerer, ſed longo intervallo poſt Te relictus & anhelus a circumfuſis ſpectatoribus temeritatis arguerer. Felicem me prædico, quod in virium mearum tenuitate, quam novi, chriſtianam meam intentionem, & animi candorem, in re controverſa agnoſcas, neque certe falleris, *Optime Haeni*. Atque quando poſitis terrenis exuviis, coram tribunali divino olim una comparebimus, ſi omnia fecerimus, quæ præcepta nobis erant, Servi tamen inutiles (Lucæ XVII. 10.), quando ab eo, cui multum datum erat, multum quæretur (Luc. XII. 48.); ego, qui donnm ut accepi, in alios miniſtravi, utcunque bonus diſpenſator variæ gratiæ Dei (I. Epiſt. Petr. IV. 10.) minamque meam

meam non in ſudario repoſui , ſed ea acquirere conatus quantum potui (Luc. XIX. 16. 20.), juſtiſſimo Judici ſeveram rationem, de concredita mihi proximi ſalute daturus ſum, ad unum Redemtoris ſanguinem , pro delictis & defectubus meis effuſum , ſpe & fide comitibus, recurram. Quot vero laudabilia opera, quibus gratia ſummi Largitoris prætium ſtatuet, & *Svvietenium*, & *Te* , & *Hallerum* & *Werlhofium*, & paucos alios ipſis ſimiles inter Medicos ſequentur , quando morituri in Domino beati erunt απαρτι (Apocalypſ. XIV. 13.). Sed jam proprius ad inſtitutum.

* * *

Si æquus & bonus de me judices , ut ſpero, & confido, *Vir Excelentiſſime*! non facile mihi vitio vertes, me hactenus multa bona de Variolarum inſitione expectaviſſe , & generi humano de hoc novo Invento gratulatum eſſe. Licet enim id primo a vetula græca, a ſuperſtitionis macula omnino non libera in actum deduceretur, hæc tamen non rudes mulierculas, imprudentes non lippos & tonſores , non homines illiteratos, non Medicaſtros ſeduxit , ſed regum, principum , procerumve familias attraxit , atque ante paucos annos *Auguſtiſſimus Cæſar Franciſcus* permiſit , ut Florentiæ noſocomium Inſitioni dicaretur ; omnemque lapidem movit *Rex Stanislaus* , ut in Lotharingia introduceretur hæc operatio . Excitati ſimul

ſimul celeberrimi Medici, ſtatim novum inventum illud ſuum fecere. Summos certe in arte Viros, præcones & defenſores ſuos nactum eſt, de quorum religione, pietateque, eruditione, fide, candore nemo facile dubitaverit, atque in quos ne tantillum ſuſpicionis cadere poteſt, quod hominum ſalutem curæ cordique non habuerint, quod cum corio eorum luſerint, quod eorum animas viles judicaverint. Inſignibus animi dotibus conſpicuos amat & veneratur Orbis, Angliæ, quæ vera Patria Inoculationis haberi debet, Ornamenta, Illuſtriſſimum *Sloane*, *Freindium*, *Arbuthnot*, *Fullerum*, *Meadium*, *Huxhamum*, *Hadovv*, *Kirkpatrik*, *Buttini*, *Burges*, *Jurin*, *Arcki* & *Ranby*, ut alios bene multos taceam. Non minori cultu proſequendos ſtatuunt omnes boni aliarum Regionum ſpectatiſſimos Medicos, *Boerhaavium*, quem Tu excipis, *Hoffinannum*, *Hallerum*, *Werlhofium*, *Heiſterum*, *Tronchin*, *Roſen*, *Schultzium*, &c. An diceres, ſine omni ſinceritate, ſine omni judicio, conſcriptam eſſe *Juſtificatam Inoculationem* Illuſtr. *Tiſſoti*? atque non niſi ampullas & ſesquipedalia verba projeciſſe, eloquentiſſimum, ſed doctiſſimum pariter *de la Condamine*? Sane hos omnes, & longe plures, obiter ſaltem attentos fuiſſe ad rem adeo ſeriam, & uni petinaciæ ſuæ, uni præjudicio, uni philonikæ, innocentium Vitas ſacrificiales voluiſſe, vix ſtatuendum exiſtimaverim

verim licet multitudo errantium errori veniam non pariat. Plura adhuc monenda habeo. Eo ipſo tempore, quo Tu ad me ſcribis, Viennæ adeo aſſurgit Medicus, Cl. *Wetschius*, qui in præfatione ſua, Schadiaſmati alicui, ex gallica lingua in vernaculam a ſe verſo, præmiſſa, magno affectu, magnaque Parrhiſia, partes Inſitionis tuetur. Audiri etiam mea ſententia merentur celeberrimi Inoculationis Patroni, quando, ejus prærogativas præ naturalibus Variolis expoſituri, ab ætate, ab optimo anni tempore, ſanitate prævia, a certitudine adminiſtrationis curatoriæ, a præmeditato occurſu, imminenti malo deſtinato, a loci opportunitate, argumenta petunt. Namque certum eſt, & a nemine negari poteſt, ſi naturales variolæ aggrediantur non adultum, ſed puſionem, ſub verna aëris temperie, ſi corpuſculum offendant ſanum, aut forte fortuna præparatum, ſi omnes circumſtantiæ curationis, regiminis, loci, ubi æger decumbit, fuerint ad vota, eas facilius, felicius multo, & certius ſanari; eccur igitur, dum hæc omnia abeſſe poſſunt, & ſæpiſſime ſolent a naturalibus, eorum valorem apud inoculatas conſideratu dignum habere dubitaremus? Accedunt adverſiſſimi caſus, quando nempe minus opportuno tempore & loco naturales variolæ infeſtant, atque menſium fluxui, hæmorrhagiis uterinis, graviditati, abortubus, puerperio ſeſe

ſe infeliciter iungunt, aut peregre degentes, & a Neceſſariis, a Medico, a pharmacopolio remotos, omnique juvamine & ſolamine orbos aggrediuntur. Non ſine ſummo dolore recordor, ejuscemodi infortunii, quod ipſe expertus ſum, recentisque eminentiſſimi tragicam memoriam jam taceo. *Tu Celeberrime Haeni, ſi ſimilia occurrerint, ut dicitur, nil ſupereſſe credis, quam ingemiſcere, cum nobis nil objicere queamus, & decretum Providentiæ agnoſcere, Inſitione mala occulta provocante, mortem producente, & præciſe hoc faciente, quod accuſatur in naturalibus variolis* (1). Nonne autem Inoculationis amici, ſi ejus prærogativas demonſtrare noverint, hic cauſabuntur, ſe ab inexorabili Fato, pedibus ſubjiciendo, alienos, adorare Providentiam, quæ tantum abeſt ut coërceret, vere tutelam noſtri nobis permiſit, & prudentem futurorum malorum averſionem habuit. Unum adhuc habeo, quod ſilentio prætерire nolo. Stabilire nituntur Inoculatores, materiem varioloſam in Inſitione primo aggredi partes externas ignobiliores, & ſedem in iis fixiorem nanciſci, in naturalibus nobiliores pulmonem primo pati, unde reſpiratio cita, & qui reſpirationi reſpondet, concentus cordis turbatus, diatheſis ventriculi phlogiſtica, &c. neque facile mori Inoculatos ab inflamma-

(1) *Refutation de l'Inoculation* p. 100.

matione pulmonum, & eorum ſuppuratione, ob contagium inſpiratione hauſtum, ut innumeros infelices a naturalibus variolis (1). Tu *Vir Doctiſſime*! illuſtratione deſumta a viperis, a ſerpente Guineæ, ab oleo tabaci, & Bantamenſium telis, probare conaris, infectionem per inſpirationem & deglutionem in Variolis ſecuriorem eſſe, quam cutaneam (2). Solide autem Tibi, ni fallor, ad hæc, & quæ inde deducis, reſpondit Illuſtris *Tiſſot* (3).

* * *

Sed ita ſtatueram hactenus, nunc vero *Vir Magnifice*, me manu quaſi tua ad aliquod divium deducis, expectasque a me, ut vel Tibi rectitudinem unius tramitis, per quem plurimos incedentes video, exacte commonſtrem, aut in alterum hactenus a Te preſſum, Te ſequar. Neſcio vero quo me vertam, an ſiniſtrorſum, an dextrorſum incedendum; an ſtandum ſit, & diutius deliberandum. Conſilium capiendum fluere debet ex curatiore penſitatione tuarum quæſtionem, ad quas eapropter nunc propius accedo, licet, ut jam dixi, non mihi, ſed aliis nodorum horum ſolutiones

 pro-

(1) *Videatur Schultze, medicus Holmienſis, in egregia commentatione de Inoculatione Variolarum, quæ verſa ex Suecica in Teutonicam linguam a Ioh. Andrea Murray, habetur in Promptuario Hamburgenſi. Prior ſectio legitur Tom. XXVI. Part. I. poſterior Tom. XXVI. Part. II. hic vide Part. II. p. 137. 138.*

(2) *In Quæſtionibus* p. 57. *ſeq.* (3) *Lettre* p. 81. *ſeq.*

proprie incumberent. Magno Judicio, quod ſine blandiloquentia ultro, & ingenue fateor, illas quæſtiones X. coordinas, namque tot numero columnis a coëuntibus peritiſſimis Architectis ſtructa nititur Inoculationis Baſilica, hisque dirutis tota cadat neceſſe eſt: Videntur mihi valido tuo concuſſu quædam earum nutare, ſique repetitis conatubus & æquali robore eas a fundamentis disjicias alter Simſon, ſtabis eo felicior, inter rudera ſalvus Expugnator & Domitor, plaudet Tibi præſens Seculum & æternum pæna canet grata Poſteritas.

* * *

Credidiſſem *Vir Inſignis*, Te jam poſthabitis dubiis, quæ Theologiæ decidenda reliqui debent, (quæ vero ſumme reverendi ſacrarum litterarum interpretes, *Maddox*, *Somme*, *Doddridge*, *Chais*, atque catholicæ Religioni addictus, Medicus & Theologus, *Joannes Maria Joachim*, validis argumentis confutare laborarunt) quæſiturum ante omnia:

An certo certius quivis homo Variolis ſerius, ocyus, afficiatur?

id enim alibi non omiſiſti (1). Non ſine indignatione, & animi quadam acerbitate, quam improbare nolo, inveheris in eos, qui hoc generatim affirmant. Id nihilominus recentiſſimus Scriptor Cl. *Wetſchius* Viennæ adeo

Me-

(1) *Quæſtionum p. 52. ſeq.*

Medicus, denuo urſit, fere neminem a Variolis immunem manere contendens, & huic fundamento defenſionem Inoculationis ſuperſtruens (1). Tu, Te ſaltem cum iis loqui velle, affirmas, qui concedunt vigeſimum quemque hominum variolis expertem mori Hac proportione poſita, computum inis hominum, Pariſiis, alibique in Gallia, tum & in Hollandia viventium, & ſecundum illum immunes a morbo excipis. At hi, ut nil diſſimulem, mihi nimii videntur. Tu vero variolis graſſantibus ſedulo inquiſiviſti, quotnam ob conſortium cum ægris, facile inficiendi, liberi tamen manſerint. Numeroſos valde, quos ſtupes, obſervaſti, & plures poſt 20 annos mortuos noſti, ſine variolis. Parce mihi, ſi quæram, an omnes, ſi diutius vixiſſent, certo manſiſſent liberi, namque ſeptuagenario & octuagenario majores iis adhuc laborare poſſunt, teſte experientia. Ill. *Morgagni Epiſtola paulo ante citata art.* 33. vel 80 annos natis, accidiſſe ſciens ſcribit, ut immunes ſe habentes, variolis, non ſecus ac pueri inficerentur, & his facilius perirent. Habet *Borellus Cent. III. Obſ.* 10. mulierem Bononienſem Gallam, quæ anno ætatis 118 variolis periit. Fides ſit

 penes

(1) *In Præfat. verſionis, ſchediaſmatis pro Inſitione, Anonymi Galli* p. 12. *quod habetur in Fourn. Encyclopedique* 1763. *Nov.* pag. 65.

penes autorem. Adſuerat Amica mea plus ſimplici vice variolis adfectis, & ante paucos annos neceſſariæ conjunctiſſimæ, cujus obitum acerbe plorabat. Salva interea manſerat, & manſuram per omnem vitam ſperabatur; ſed anno 27. ætatis diro fato ſuo ſeſe cogebatur ſubmittere. Invenis, cujus hiſtoriam dedi (1), adhuc 5 & 9 annorum puer, & in vicina, & in domo parentum obvias ad tempus eluſerat variolas, ſed 20 annum agentem rapiebant. Filia mea annos habens 19. jacuit me volente in lecto ſororis ægræ, infans aliquot hebdomadum, ut benignas in ſe derivaret variolas, deinde adſtitit nocte dieque fratri chariſſimo eum me neſcente, etiam ſub ipſa ſuppuratione, & exſiccatione, exoſculata, ulcera tandem a morbo relicta deterſit ſua manu, & balſamicis immiſſis, obligavit. An tuta erit ad finem vitæ? Faxit DEUS! Domeſtica exempla produxi, ex peregrinis varia producere poſſem, ſi iis opus foret.

Ex præſuppoſitis tuis conaris deinceps probare, plures per inſitionem variolas pati, quam naturali contagio, a quo plures exemptos habes. De hoc vero aſſerto non convincor. Diſpoſitio interna ſine omni dubio requiritur, ut agat contagium, quomodocunque corpus ingreſſum. Si hæc abſit, abeſt effectus, & ab inocu-

(1) *De inſuffic. Method. Med. hiſt. II.*

inoculatione & a contagio naturali inſpirato, aut deglutito. Sphæram receptivitatis & activitatis, earundemque mutuum in ſe habitum omnibus diſcipulis, quavis data occaſione, in ſcholis medicis ſolerter inculcare ſolebat, fidiſſimus olim Præceptor *Hoffmannus*.

Cæterum ut ſententiam tuam de Variolis, multos intactos relinquentibus, porro firmares (1), confutatis Arabibus, & eos ſequentibus, utpote Tibi contrariis, ex multis Auctoribus tibi amicis (ſimul de duplici invaſione naturalium teſtimonia conquirens, de qua ſeorſim Te duci brevi acturus ſum) fuſe probas, longe majorem eſſe numerum hominum, qui ad Urnam variolas veras prorſus ignorant, quam credatur. Adeo remotus ſum, ut fidem Medicis præſtantiſſimis a Te nominatis derogem, ut potius iis adhuc addam *Borellum*, qui multos ſe vidiſſe dicit nunquam variolis mulctatos (2). Patere autem jam, ut quæ circa hanc rem mens ſit Illuſtr. *Tiſſoto*, breviter inquiram. Nullibi invenio in ejus ſcriptis, quod abſolute affirmaverit, omnibus ſine exceptione hominibus cum variolis conflictandum eſſe, Dicit ſaltem, *nimis verum eſſe, quod fere omnes ipſis ſubjecti ſint* (3). Allegat de inde Arabes, neceſſitatem univerſalem affirmantes; ſed vere teſtimonium eorum nil valet, ut re-

(1) *In refutatione a p. 2. 30. ſeq.* (2) *Cent. III. obſ. 10.*
(3) *Lettre p. 74. ſeq.*

cte mones; nam nititur præjudicio de ſanguine materno menſtruo reſtitante, omnesque qui eos ſequuntur, ea propter infidi aſſertores haberi debent, quanquam *Rhazes* a communi neceſſitate unum vel alterum mortalium excipiat. Verum dein bene multos Scriptores *Tiſſotus* adducit, ab hoc errore immunes, qui tamen nihilominus vel nemini parcentem morbum Variolas appellant, aut raras eſſe exceptiones contendunt. *Primeroſius* & *Diemerbroeckius*, & inter recentiſſimos Cl. *Ludvvig*, valde exiguum numerum dicunt eſſe eorum, qui liberi maneant. Alii inter multa millia, paucos eſſe hoc privilegio gaudentes, aſſeverant. *Riverius* vix ullum mortalium variolas evitare poſſe, ſcribit. *Mead* vix inter mille unum tutum credit. *De la Condamine* malum hoc totum genus humanam ſubjugare, numerumque eorum, qui vitæ humanæ terminum ſine eo attingunt, adeo exiguum eſſe notat, ut exceptioni a communi regula non locus ſit. Ut plures taceam, Jam celeberrime *Haeni*! agmina duo Virorum in arte exercitatorum, pro Te, & pro *Tiſſoto* militantium, conſpicio; an vel a tua parte, vel a *Tiſſoti*, ſtantes, omnes veritatis oſores, & falſarios habere debeo? Avertat hoc DEUS! ut in merita eximia Magiſtrorum in arte adeo ruditer peccem. Hypotheſeos favor, qui ab erudiſſimis quandoque non abeſt, non poteſt inculpari;

nam

nam Auctorum plurimi & pene omnes, vel cum Tiſſoto facientium, nec pro Inſitione, nec contra eam, canones ſuos ſtabiliverunt, ſed hic, ut ſimplices hiſtorici, conſiderari queunt. Aut ergo utrinque aliquibus defuit in obſervando accuratio, aut alienis experientiis fidem præcipites adhibuerunt, aut Præceptorum ſuorum placita ſecuti ſunt: Non inquiram, ſed lis adhuc pendent. Quid ego? ibo in medio tutiſſimus, non interim callide bilinguis, quod elogium in perpetuum deprecor: Aſſero ſincerus, ſi mea experientia aliquid valeat, noſſe me homines, qui variolas nunquam paſſi ſunt, ſed non adeo multos. Medicos practicos interdum hac prærogativa gaudere miror. De Ill. *Ooſterdyck Schacht* Tu recenſes. quod cum patre, matre, & ſorore, Variolas ignoraverit (1). Si recte memini, nec Illuſtris *Hoffmannus*, nec celebris olim apud nos *Chriſtianus* de *Helvvich*, Practici longævi, totiesque inter variolas laborantes verſati, ipſi unquam iis laborarunt: Saltem filia Cl. *de Helvvich* poſt 40 æt. annum mortua eſt, ſine Variolis. Peculiares Idioſyncraſias dari aſſerit *Huxam* (2), a morbo hoc penitus ſecuras manentes, provocatque ad Aniculam ægris ſervire ſolitam, & Pharmacopeum per multos annos inter illos degentem, ſine proprii corporis

(1) *Refut.* p. 28. (2) *De Variolis* p. 8.

poris infectione. Lubens ergo accedo aſſerto Tuo *Illuſtriſſime Haeni*! quod tamen, bona Tua pace, pauliſper reſtringendum cenſeo. Demus nimios eſſe, qui inter mille vix unum effugere variolarum jugum exiſtimant, Tu ceu fundamentum tuæ computationis ponis, Inoculatoribus quibusdam concedentibus, vigeſimum quemque eſſe liberum (1), Tiſſotus, qui conceſſerat, vix 25 quemque eſſe vacuum (2), alibi inter 500 unum exemptum ſumit (3). Detrahantur his quingentis trecenti & octuaginta, atque centum tuis viginti addantur, ſtatuaturque, inter 120 unum manere intactum. Forte hæc proportio ſtabibilita utcumque experientiæ reſpondebit. Si neges, & tuam ſervare volveris, dicam, perinde eſſe, ſive major vel minor numerus ſit exemptorum, ſi referantur ad illos, qui vere morbo afficiuntur, hactenusque Inoculationem vel parum perdidiſſe vel nihil, Namque jam quæſtio alia naſcitur, quam a Te expectaviſſem:

An Inoculatio illis adfricet Variolas, qui ſine ea ipſas haud paſſi fuiſſent?

Certiſſimis experimentis conſtat, dari homines quosdam, qaibus adminiſtrata inſitio nullas prolicit variolas. Id Tu haud negas, cum de fruſtranea inſitione loquaris, ut in ſequentibus videbimus. Si omnibus hominibus ſine exceptio-

(1) *Quæſtionum p.* 55. (2) *Inocul. juſtif.* §. 21.
(3) *Lettre p.* 77.

ptione ab hac variolæ erumperent, paucisſimis etiam ſaltem a naturali infectione liberis manentibus, tum & hos paucisſimos fruſtra in artificialem morbum detruſos queri poteramus, a quo natura ipſos vacuos volverat. Verum dum & Inſitio, optime licet adminiſtrata, interdum effectu caret, inferunt exide ejus patroni, atque haud immerito, illos, qui ſemen aliquod inſitum non gerunt, aut ſi mavis, internam corporis diſpoſitionem non habent, ut naturali contagio accedente, certo tempore ſubjiciantur variolis, etiam ab inſitione nullas obtinere.

Deinde urgent, numerum eorum, qui poſt Inſitionem inſtitutam manent liberi, ita fere ſe habere, ut eorum, qui natura non proni ſunt ad morbum. Patet ergo, ſive horum plures fuerint, ſive pauciores, numerum ægrorum Inſitione non augeri. Saltem in poſterum eo allaborandum crediderim, ut accuratisſime conſtaret tandem, quot inter mille homines inoculationem fruſtra experti eſſent, & liberi manſiſſent a Variolis ad ultimum terminum vitæ humanæ, & quot inter mille homines a naturali contagio ad eundem vitæ terminum morbo non laborarint. Si poſt repetitas experientias numerus utrinque foret par, vel non multum diſpar, hoc reſpectu nil dignitati Inoculationis decederet. Sed hoc opus hic labor eſt.

Dein-

Deinde evidenter determinandum adhuc reſtaret, an qui inoculationem fruſtrantur; ſint illi ipſi, qui naturali dote morbo non ſubjacent?

Supereſſet adhuc curatior inquiſitio, ſitne contagium Artificiale fortius & perniculoſius naturali, aut contra? Sed de hac re agendi alio loco dabitur occaſio. Vita ſuperſtes, & mors ab uno & altero vel frequentior, vel infrequentior, hic decidunt.

Apud immunes in totum ab hoc morbo, una & altera infectionis via perinde ſe habebit; nam ejusmodi felices mortales nec artificiale virus, nec naturale ferit.

Non infrequens etiam quæſtio eſt, circa diſputatam in utramque partem Inſitionem,

> *An cum pure variolarum inſitio, & cum ejus vehiculo, immitti in corpus queat fomes morboſus alius, contagioſus?*

Verum ad quæſtionem hanc, cum emphaſi unus inſtar omnium reſpondet *Mead* (1): *Vix crediderim*, inquit, *hoc unquam fieri; ut unius morbi ſeminium alterius, qui diverſæ ſit naturæ, genitalem materiam ſecum ferat commiſtam.* Idem monet *Kirkpatrik Sect. VI.* Vana propterea ſpes eſt parentum, quando infantibus ſcabioſis, cruſta lactea & achoribus, morbillis, rubeolis, ſcarlatina febre &c. adfectis, mi-

(1) *Cap. III.*

mitiores olim ominantur variolas. Æque vani ſunt, qui pejores eapropter metuunt. Habent omnes hi & reliqui morbi cutanei ſuum ſemen ſpecificum, ſuum individuale ingenium, quorum unum alteri nec addit aliquid, nec detrahit, ſed quodcunque ſibi proprios, pro corporum diverſa indole, edit effectus (1). Vidi ſcabiei, & cruſtæ lacteæ, & morbillis antea ſanatis aut perdurantibus, peſſimas, ſed & benigniſſimas acceſſiſſe variolas. Notat adeo celeberrimus *Kirkpatrik Sect. VI. p.* 200. pus ab homine deſumtum, qui lue venerea laborabat, inſcio Pharmacopœo, Invenculæque cuidam inſitum, optimas produxiſſe variolas, nec poſt aliquot annos, vel minimum ſignum implantatæ fœdæ ſiphylidis in ea emerſiſſe. Cæterum autem (cum Meadio loquor) *utcunque res ſit, inſanus foret Medicus, qui; nullo delectu habito, ex quolibet corpore pus morbidum ſano inferendum extraheret. Accommodatiſſimæ ad hunc uſum ſunt, infantum aut puerorum cætera ſanorum, & parentibus, quoad ejus fieri potuerit, ſanis prognatorum Variolæ*. Idem conſilium pro hac objectione diluenda, quæ ejus tertia eſt, ad quam reſpondet, quoque ſapienter ſuppeditat Celeb. *de la Condamine*. Egregie etiam illa confutatur a recentiſſimo ſcriptore *Anonymo Gallo* (2)

Jam

(1) *Conf. Hoffmann. Med. Syſt. Tom. IV. Part. V. c. V.* p. 192.
(2) *Vide Weiſchii verſionem* p. 48. *ſeq.*

* * *

Jam tantem, ſine ulterioribus ambagibus, ad illas ipſas quæſtiones, in Tua reſponſione ad meam epiſtolam mihi propoſitas, accedam *Eruditiſſime Haeni!* atque album & atrum certius a ſe invicem diſcreturus, ubi opus fuerit, paulo fuſius, contrariis juxta ſe poſitis (quod bona Tua pace fiet), omnem quam poſſum operam, earum deciſioni, aut evolutioni uberiori candidus & circumſpectus impendam. Amicus mihi Ariſtoteles, amicus Plato, ſed magis amica Veritas.

QUÆSTIO I.

An dantur Variolæ naturales primæ & ſecundæ?

Aſſeruerat Celeb. *Tiſſotus*, univerſalem Medicorum conſenſum eſſe, quod in genere ſemel ſaltem homines variolis laborent, & falſum haberi debere, aliquos bis laborare; eaque propter *Gohlium* palam affirmaſſe, hucusque nondum probari potuiſſe, ullum mortalium Variolis bis adfectum fuiſſe, omnesque expertos Practicos ita ſtatuere, *Diemerbroeckio* forte excepto. Si de veritate eorum, quæ refert, dubitetur, certum eſſe dicit, raro hoc fieri, atque proinde nullam exceptionem a regula univerſali faciendam eſſe. Porro commemorationem Variolarum iteratarum non aliunde

de deducendam contendit, quam quod veræ variolæ cum ſpuriis, & aliis puſtulis confundantur, quia ſymptomata, eruptionem antecedentia & concomitantia, ſibi in utroque genere ſint valde ſimilia (1). Quin ſeſe eviciſſe putat; ſemel ſaltem hunc morbum hominem prehendere, quia nullus Medicus bis in uno ſubjecto eum ſanaverit. Si autem certum eſſet, vere bis ſubinde variolas affligere, conſultum fore pronunciat, bis eas inoculare, ut nunquam cum periculoſis ſymptomatibus hominem invaderent (2). Imo vero, quod magis eſt, inter tres poſitiones fundamentales, cui omnis innitatur Inoculatio, ab egregio Viro ſtabilitas (3), ultima ſic ſonat: *Illi qui ſemel mulctati ſunt Variolis, nunquam ſecunda vice ipſas experiuntur.* Atque a *Tiſſoto* cum aliis nequaquam diſſentiens longævus, & magnæ auctoritatis Practicus *Mead*, *Experientia compertum eſt*, inquit, *nunquam iterum reverti poſſe Variolas* (4), huicque non minus ut ille, Inſitionis præſtantiam, quam commonſtrare aggreditur, ſuperſtruit. Plura adhuc dicere debeo; adeo de hujus rei veritate convictus eſt venerabilis hic Medicus, ut gravida forte variolis laborante, ſi abortio non fiat, prolem omnem vitam a malo hoc immunem tranſigere

(1) *Inocul. juſtif.* §. 7. (2) §. 7. *in fine*. (3) §. 21.
(4) *Cap. III.* p. 60. *Edit. Gotting.*

re ſcribat, niſi forte ante in lucem edatur, quam puſtulæ maturitatem ſint aſſecutæ (1). Neque certe obiter haberi poteſt notabilis hiſtoria, quam tradit, de muliere, quæ variolas diu perpeſſa erat, atque ſub finem graviditatis marito ſuo ipſis laboranti conſtanter aſſedit, neutiquam infecta, fœtum tamen tandem edidit mortuum, totoque corpore, mirum viſum, puſtulis fœdatum, & aperte comprobantem, ſe lue hac conſumtum fuiſſe (2). Noſti *Egregie Haeni* concluſionem, quam inde elicit *Mead*: *Nemo igitur mortalium quenquam hoc periculum bis unquam ſubire poſſe, vel minimam ſuſpicionem fovere debet*. Quod matronæ variolis laborantes ediderint fœtus, eodem morbo affectos, qualia exempla ipſe *Mead* (3), *Hildanus* (4), *Ettmullerus* (5), *Lanzonus* (6) & alii ſuppeditant, qualeque ego ipſe in propria uxore obſervavi, non mirum; verum quod prorſus intacta matre virus ad fœtum tranſire potuerit, ut ni fallor, de fœmina æthiopica etiam alicubi narrat *Ruyſchius*, id admiratione dignum, & ſpecioſum primo intuitu contra duplicitatem variolarum poſſibilem, argumentum præbet. Sane quia omnibus Anatomicis & Phyſiologis aſſerentibus, fœtus conſide-

(1) *Cap. II.* pag. 54. (2) Pag. 55. (3) *Cap. II.* pag. 54. (4) *Cent. IV. Obſ.* 55. (5) *Prax. Tom. II.* (6) *E. N. C. Cent. I.* pag. 199.

ſiderandus eſt tamquam pars ſuæ matris, & ſi ita loqui liceat, tanquam aggregatum temporarium ad ejus, viſcera; quando nil ad fœtum tranſit, niſi per ſanguinem maternum, cum quo cæteroquin tot vitia ipſi communicantur, inſpiratione & deglutitione prorſum hic cadente, per rerum naturam impoſſibile fuiſſe videtur, fœtum matris laborare potuiſſe variolis, niſi ipſi antea ſecunda vice infecta iiſdem laboraret, & fœtus laboravit tamen, ſecunda infectione matris non amplius poſſibili, licet inſpiratum ab ea varioloſum virus ſuccos ejus peragraverit, non niſi eorum miniſterio fœtui communicandum. Verum ulterius progrediuntur, qui ſimplici tantum vice variolas homines impetere credunt. Adfert Cel. *Schultzius* notabile exemplum infantis, a Cel. Roſen obſervatum, qui ex ergaſtulo materno cruſtas & cicatrices ſecum attulit, atque poſt 6 annos, fratribus & ſororibus ſuis variolis laborantibus, immunis inter eos manſit (1) Deinde exhibet varia exempla Inſitionis, quæ altera vice repetita non amplius produxerit puſtulas (2), & hoc ſæpius factum fuiſſe dicit. Idem omnes inoculatores urgent, atque cum eo pronam exinde conſequentiam eliciunt, Variolas etiam naturaliter non bis evenire. Cl. *Murray* diſſ. *de fatis Variolarum*

(1) *Part. II. p.* 147. 148. (2) *Part. II. p.* 171. 172. 173.

in Suecia, 1763. *edita*, ſalſum eſſe ſcribit, quod aſſerit *Sidobre*, Variolas in Suecia ſæpe iterum recurrere. Interea tamen Celeb. *Tiſſot*, quam antea aliter ſtatuiſſet, atque adhuc ſub initium gallicæ Epiſtolæ, ad Te, *Vir honoratiſſime*, ſcriptæ, Inoculationem ſtrenue tuiturus, inter alia, quæ ipſum pro ejus partibus ſtare faciant, convictus poſuiſſet, *quod ſemel ſaltem homo Variolis laboraret, non ſecunda vice* (1), mitius tamen brevi ſentire incepit. Scilicet in eadem epiſtola (2), multis interjectis, quod omnino laudari debet, quodque Tu recte, non niſi magnorum Virorum eſſe, notas (3), ingenuus confitetur, ſe erraviſſe, fidem habentem Celebribus Autoribus, poſitive negata iteratione morbi. At interea rariores eſſe caſus monet, ac Tu quidem putas, eaque propter ex ſcriptoribus multis probatis, a quibus Arabes abeſſe mallem, neutiquam nullitatem, ſed raritatem caſuum evincere molitur, confundi etiam a celebribus medicis, veras & ſpurias variolas, affirmans. Sincere ſcribo; dum per hos 32 annos a principio praxeos, bene multarum familiarum, in urbe, variarumque extra eam, in Principatu Uratislavienſi, unoque vel altero alio Sileſiæ, Medicus ordinarius exſtiti, morboſque eosdem toties

(1) *Lettre a Mr. de Haen en reponſe a ſes queſtions ſur l'Inoculation p.* 3. (2) P. 90. 98. (3) *Refutation. p.* 30.

toties in uno ſubjecto, bis, ter, quater ſanandos habui, inter eos tamen nunquam, quod candidus teſtor, primas & ſecundas variolas naturales obſervavi. Igitur fere certus credidi diu has rariſſimas eſſe debere, maxime cum noverim Medicos, qui nullas, nullum qui repetitas Variolas In ſe ipſo expertus eſſet, quod tamen ob perpetuum cum ejusmodi ægris commercium, ſaltem uni, præ mille aliis hominibus commercium hoc vitantibus, evenire debuiſſet. Confirmatus ſum in mea opinione obſervatione certiſſima, quod ſæpe ſpuriæ variolæ cum veris confundantur, quod & aſſerit Cl. *Schultze* (1), licet hæ febere præcedente, tempore eruptionis, & toto decurſu ab illis valde omnino diſtinctæ eſſe ſoleant. Externa tamen utrarumque facies interdum ſibi reſpondere videtur, & quædam ſymptomata ſunt analoga, cumque & variolæ ſpuriæ mox faciliores, mox difficiliores tolerate ſint, & numero differant, fieri omnino poteſt, ut pejoris notæ ſpuriæ, pro melioris notæ veris habeantur, non a mulierculis tantum, ſed etiam a Medico non ſatis exercitato, & ante eruptionem non advocato. Vidi ſaltem, puſiones aliquando plus ægrotare a variolis ſpuriis numeroſioribus, quam a veris benigniſſimis paucioribus. Vidi proprium filium circumire triſtem,

(1) *Part. II. p.* 169. 170.

ſtem, languidum , deque dolore capitis , de appetitus defectu , de frigore & calore reciprocis, dum pulſus vere febrilis erat, conquerentem audivi, ad tertium diem , erumpentitibus deinde variolis ſpuriis, ſpiſſum , ſubflavum & puriforme liquidum continentibus. Tales præciſe rerum conditiones expertus ſum in Excelentiſſimo Viro , olim Curiæ ſupremæ Sileſiacæ Præſide, nunc Miniſtro in Aula Berolinenſi (1) . Numeroſiſſimæ erant variolæ ſpuriæ , prægreſſus erat duorum dierum languor , anorexia nauſeabunda, cum motubus febrilibus, antequam vocarer . Aderant in civitate paſſim veræ , quibus tamen ſe in teneriore ætate jam laboraviſſe Illuſtriſſimus æger aſſeverabat, quas vero in nato ultra 30. annos, jam præ ſpuriis, expectaviſſem . Continebant puſtulæ ſerum denſum, flaveſcens, negotiisque publicis Virum , donec exſiccarentur & deciderent, ultra octiduum domi detinebant, lectulo non equidem affixum , foveas in facie paſſim relinquentes. Condonandum fuiſſet Medico nondum ſat diu in praxi verſato, ſi vere ſpurias has variolas , pro veris benignioribus ſecundis habuiſſet . Taceo puellam , de qua jam dixi (2), verum alios caſus in promptu habeo . Laborabant in nobili fami-

(1) *Vide Schediaſma meum de Methodo Medendi Variolis inſufficiente.* (2) *L. c.*

familia d. G. tres filiæ cum filio, variolis ſpuriis, veras bonæ notæ exacte æmulantibus, non ſine ſymptomatibus moleſtis. Medicus aliquis, avia, pater, mater, amici, amicæ, ludimagiſter, gerula, famulitium omne, de bonitate variolarum verarum, ſpe recuperandæ ſalutis, & ſuperandi morbi, quem ſemel ſuperare oportet, ſibi invicem, ægrisque gratulabantur. Ego renitebar ſolus, variolas non niſi pro ſpuriis me habere conſtans declarabam, omnibus contradicentibus, adeo ut reluctari deſinere deberem, ſaltem pronunciata ſententia, veras olim certe adfuturas. Præteribant tres ſolidi anni, en autem præter expectaiionem, ſuum adventum moleſtioribus ſymptomatibus prædicebant veræ tota familia petebat veniam, ſuamque priſtinam deprecabatur incredulilatem. Filiarum una a diſcretis, altera a cohærentibus ſine multo labore liberabatur. Tertia, ob confluentes, ingens vitæ diſcrimen inibat. Sed majus adhuc erat fratris unici periculum, licet diſtinctis ſaltem laboraret. Etenim, non obſtante legitimo in reliquis per omnia ſtadia decurſu, a primo inſultu usque ad diem 12 ſine remediis, & regimine calidis, ſui haud erat conſcius, & delirabat, ita ut meningibus puſtulas inſidere, haud ſemel autumarem, feliciter tamen ſervabatur. Mentionem adhuc brevibus faciam filiæ decennis, ſpectabilis inter noſtros Mer-

catoris Itali, M. Adfui ipſi ante 6. annos poſt alia mala variolis ſpuriis laboranti, cum duobus Collegis, uno me ſeniore, altero juniore. Hic mecum faciebat circa diagnoſin, ille non niſi veras cum omnibus adſtantibus in ore habebat. His diebus exacte veris corripitur puella, quas ille, ſi viveret, præfracte pro naturalibus ſecundis declaraturus foret. Similes hiſtorias plures adſcriberem, ſi iis opus eſſet. Conſtat interim ex his omnibus, non ſatis valida eſſe teſtimonia ægrorum, ſi præcipue puſiones laboraverint, nec agnatorum, nec parentum, quin & quorundam Medicorum, neque ab iis tuto concludi poſſe ad morbum duplicem; ſi enim hi falli, queant, adſtantes falli & fallere tanto citius poterunt. Colophonem meis notatis circa hoc argumentum imponat conſideratu digniſſima urba *Huxhami* (1): *Virus variolarum*, inquit, *illorum, qui morbum jam ſuſtinuere, cutim ſæpe adoritur, multasque puſtulas exire facit, veris & duratione, & modo, quo incrementum capiunt, & ad maturationem pergunt, ſimillimas, abſente interim febre. Hoc ipſum iis Sæpiſſime evenit, qui inter ægros verſantur, & eorum curam gerunt, maxime ſi ſenſibilem cutim nacti ſint. In his caſibus infectio ſaltem aggreditur ejus glandulas, non vero tranſit in ſanguinem, qui*

(1) *De Variolis* p. 7. & 8. *Edit. Germ. Monachii* 1757.

qui mutatus a primo contagio, ſemel eo excuſſo, non amplius ſeſe vinci, & depravari a veneno patitur. En ponderoſum ſatis contra veram iterationem verarum variolarum argumentum! Sed & ante aliquot menſes Pariſiis eam oppugnavit Cel. *Anonymus*; refutatis publice quæſtionibus, quas contra Inſitionem moverat Anonymus alius. Hic provocat ad Seniorem Facultatis Med. Pariſ. Cl. *de Leppy*; qui ægrum bis variolis veris laborare vidit. Ille adducit Practicum Senem, Cel. *de Moulin*, qui faſſus eſt, ſe tales nunquam obſervaſſe; atque dein ſpurias cum veris etiam a Medicis confundi ratus, citat Cel. *Kirkpatrik*, *Tiſſotum*, Cl. *Werneri* diſſertationem, *de Cauſa cur homines ſemel ſaltem variolis laborent*; locumque quendam, huc facientem; a me ipſo benevole mutuatur; & ſyſtemati Cel. *de Robert*; quod habetur in *Journal encyclopedique* 1763. Oct. de unitate verarum variolarum ſubſcribit (1).

* * *

His ita excuſſis, credo, aliud qui a me vix expectabis, *Experientiſſime Haeni*, quam ut Tuas hiſtorias, de primis & ſecundis variolis naturalibus, ſive, alienas, ſive proprias, in dubium vocem, tuoſque teſtes numero XXVI & plures, non ſatis idoneos declarem.

 Noli

(1) *Vide verſionem Wetſchii p. 38. ſeq. & 45.*

Noli vero, obteſtor Te, citius de mea mente judicare, quam eam expoſuero. Merebantur adduci, quæ adduxi: meretur arrectis auribus audiri modo laudatus *Huxham*. Dantur tamen regulæ, ſecundum quas ſpuriæ & veræ poſſunt diſtingui, & diſtinxi eas ipſe ſat accurate, Illuſtr. *Hallero* & *Linæo*, quos ob ſummam in diſtinguendo peritiam merito extollit *Tiſſotus* (Lettre p. 92.), multum inferior. Neque ut recte, animo pauliſper commoto mones, licet ludere cum arte ſeria, boniſque artificibus (1). Eſto! per ea, quæ diſputavi, conſtare, numerum hominum variolis bis laborantium minuendum eſſe, & ſpurias pro veris non raro haberi potuiſſe, & habitas eſſe, Tu vero auctoritate præſtantiſſimorum Virorum, pluriumque, quam pro ſe militantes coordinaverat, eximius *Tiſſotus*, & tua propria evincis (2), *pluries*, *ſæpius*, *multoties*, occurrere homines, qui bis, ter, imo quater, veris variolis laborent. Intra 12. annos quinquies recurrentes invenio *in Act. N. C. Dec. II. Anno VI. Obſ.* 9. & ſeptima vice iis cruciatam tumque abreptam annoſam valde fæminam apud *Borellum Cent. III. Obſ.* 10. Abeſſe acie tua, quam inſtruis, ſine tuo detrimento poteſt Cl. *Cantvvel*, qui Inoculator olim, deinde apoſtata, Inſitionis Fautoribus pla-

(1) *Quæſt. p. 69. in fine & ſeq.*

(2) *Quæſt. §. 4. & Refutation. p. 1, 39.*

placere nequit. Non tango Tuam ipſius defenſionem (1). Scio inter alia ipſum aſſeruiſſe, in Gallia non rarum eſſe, homines plus ſimplici vice decumbere Variolis, & plures hiſtorias ſuppeditare, ut hoc probet. Verum apud *Schultzium* (2) lego, multos expertiſſimos Practicos in Gallia hoc negaviſſe: De cujus integritate & fide vis ut dubitem? Sed omnium, aut plurimorum ſaltem, qui Tecum faciunt, ſuffragia admitto, & rata habeo. Ipſe *Boerhaavius* (in Comment. ad Aph. 1381.) in ea fuit ſententia, qui diſcretas habuerunt, adhuc confluentibus laborare poſſe. Si narratiunculas ſubminiſtrares a fœmellis & aniculis congeſtas, ſi teſtes auritos produceres, ſi a Medicinæ ſacris alienos aſſertores cumulares, ſuſpicioni & oblocutioni locus eſſet. Verum, adductis teſtibus tuis numero XXVI. omnibus, Tibi, Practicis tribus celebribus Batavis Medicos cuidam Pariſiis claro, Viris egregiis, *Sabitz*, *Holszbaver*, *Molinari*, Magnifico *de Fetzer* & *Keſtlero* fidem derogare velle, atque ita edicere, quod omnes variolas ſpurias a veris diſcernere nequiverint, vel neglexerint, id certe abſonum, inſulſum, & temerarium haberem. Si quam rigoroſiſſime, ſecundum omnes regulas logicas, probabilitatem hiſtorica examino, ea hic omnino naſci-

(1) Pag. 34. (2) *Part. II.* pag. 167. *Not.* 46.

ſcitur, atque requiſitis neceſſariis ſenſualibus omnibus coëuntibus, per factorum evictam exiſtentiam; ad dignitatem Veritatis aſſurgit, cui amplius nil dubiæ fidei adhæret. Non, opinor, de ejus perſpicuitate amplius ancipites hærebunt, æqui omnes & juſti Iſtitores. Equidem de omnibus dubitandum voluit *Carteſius*, ſed prudenter dubitare decet. Si ad adſtructam a Te veritatem, *plus quam rarius, bis evenire Variolas*, extenderetur irrationalis aliquis Pyrrhoniſmus; ei inhærentes ablegarem ad Venerabilem *de Haller, de illa Secta, quæ de omnibus dubitat*; elegantiſſime diſſerentem. Neque pertinacia haud admittere volens ſibi adverſa, eapropter eorum exiſtentiam & valorem facit ceſſare. Certum interim eſt, æque bonos, & honeſtos; & publici boni ſtudioſos habendos eſſe Viros, duplices variolas vel negantes; vel admittentes. Illi eas ſine dubio vere non obſervarunt, aut ex præjudicio prætervideruut; hi nimis viſibiles ſibique quaſi obviam incedentes, non potuerunt non ſuis oculis uſurpare. Quodſi vero etiam Iteratio eſſet rarior; a raritate ad non exiſtentiam, non poſſet valere concluſio. Dantur morbi, aliorum reſpectu, apprime rari, a multis veteranis Practicis haud viſi, Diabetes; Catalepſis, &c. ipſam veram inflammationem hepatis rariſſimam eſſe, peculiari diſſertatione probavit *Hoffmannus*; an

vero

vero proinde morbi hi pertinent ad entia rationis? Stat ergo Tua Theſis ſalva, neque eidem quicquam detrahit Meadianum aſſertum, fœtum manere per omnem vitam immunem; ſi editus fuerit a matre variolis jam ſuppurantibus laborante. Eatenus enim ſaltem immunis erit, ſi ad duplices variolas natura non fuerit diſpoſitus. Neque feriet Te, ejus hiſtoria, matris gravidæ, cujus fœtus in utero variolis laboravit, ipſa, quæ eas jam experta erat, ſoſpite manente. Nam & hæc mulier per idioſyncraſiam ſuam non fuit diſpoſita ad duplices, quemadmodum hominum plurimi: Potuit, quia jam ſemel laborarat, ea propter virus, licet inhæreret ejus ſanguini, eidem adiaphorum eſſe, quale fœtui non erat. Nulla vero concluſio ex hoc caſu elici poteſt, omnes homines perinde non bis variolas pati poſſe; quemadmodum hæc mulier, aliorum corporis habitu in firmis & fluidis aliter conſtituto. Quodſi etiam prorſus ignoretur modus, quo ipſa, ſe illæſa manente, communicavit fœtui virus, & explicari nequeat, nil tamen fidis obſervationibus de duplicatis variolis proinde decedit. Iam vero ardua inquiſitio ſuſcipienda eſt, an ſtante veritate, veras variolas non raro bis, ter, invadere, inoculatio aliquid perdat de ſuis laudibus, an minus? Nollem ego illis tantillum detrahere. Verum ſi quid video, quando ultro, & bona voluntate, & deli-

libe-

liberato conſilio, inter tria fulcra, quibus illa tota innitatur, a Celeb. *Tiſſoto* unum ſtabilitur, *certitudo, non amplius redituri mali, ſi ſemel ſuperatum ſit*, omnibus inſitoribus in hoc elogio conſentientibus (1), quodammodo id fulcrum in ruinam vergere videtur, rerum uſu contrarium docente. Atque de eo fulcro ego fere metuere incipio, ubi forte per accuratiorem obſervationem, & repetitam experientiam increſcat numerus hominum, bis variolis affectorum, niſi potenter ſuccurrant, quorum intereſt. Adeſt intrepido animo Ill. *Tiſſotus*, urgetque, ſi certum fuerit, bis aliquibus naturales evenire variolas, bis eſſe inoculandas (2), ut jam in antecedentibus retuli, ne unquam cum parvis ſymptomatibus invadant. Optimum eſt hoc conſilium, fateor, ſi univerſalis experientia annuat, inoculatas nunquam comitari prava ſymptomata, quod ego hic adhuc in medio relinquo. Tu interim & in *Refutatione gallica* (3), & in *Reſponſione ad meam epiſtolam apologeticam*, exemplis eviciſti, nequaquam, ut ſupponitur ab inſitoribus, ſecundas variolas naturales, primis ſemper eſſe benigniores, verum ſæpe multo pejores. Id illuſtris virgo p. 11. 12. Comes juvenis a. p. 13.

(1) *Inocul. juſtifiée* §. 21. *item Jurin Relation du ſucces de l' Inoculat. p.* 9. 11. *Chais eſſai apologetique p.* 55. *Kirkpatrik pag.* 119. *Journ. Britannique par Matty* 1754. *Nov. Dec. p.* 424.

(2) *Inoculat. juſtif.* §. 7. *& Lettre p.* 98. (3) P. 37. 38.

13. 16. Comes alius p. 17. ægrique magnificorum Virorum, *Fetzeri* & *Keſtleri* (1), abunde probant. Inſuper Tu *attentiſſime Haeni*, provocas ad ipſos inſitionis patronos, negas, ipſam ſemper benignas variolas parere, de qua re alibi Tecum diſpiciam. Verum aliis adhuc armis defenſurus ſuam inoculationem, inſurgit Cel. *de la Condamine* (2), quem imperterrito placidoque vultu perorantem, audire juvat. *Nil attinet*, inquit, *noviſſe*, *an naturali via homo bis variolis laborare queat*. *Ponamus hoc evictum eſſe*, *non tamen inde ſequeretur*, *poſt inſitionem illum eidem morbo adhuc expoſitum manere*. *Sub certis circumſtantiis*, *naturales cauſæ ægritudinis*, *ſemen variolarum in quodam corpore non penitus evolvunt*, *ita*, *ut ſufficiens fomes pro iteranda ſuo tempore fermentatione adhuc reſtitet*. *At non ſine magna probabilitate aſſeri poteſt*, *materiam variolarum per virus ejusdem ingenii*, *quod vulneris externi beneficio ſanguini inſinuatur*, *eouſque activam reddi*, *ut plenarie & quoad omnes particulas evolvatur*, *atque ut nihil prorſus de eadem*, *pro ſecunda aliqua evolutione*, *amplius ſuperſit*. Agam de hac ſententia belle ſuppoſita, ſed non evicta, alibi. Verum ſine omnibus ratiociniis, qui-

(1) Pag. 21. (2) *Commentatione de Inoculatione Variolarum publice lecta Pariſiis* 1754. *quæ habetur in Promptuario Hamburgenſi*, *Tom. XVII. Parte I. vide p.* 42. 43.

quibus alia opponi poſſunt, nonne hoc ſufficit ad timorem excutiendum, ne forte variolæ aliquando redeant, quod per triginta, & quod excurrit annos, ex quo inoculatio in Anglia adminiſtrata fuit, aſſerente Cel. *de la Condamine* (1), qui ad *Timone*, *Pilarini*, *Jurin*, *Lettre de Ricard Wright*, *& de Perrot Williams provocat*, nullum exemplum produci potuerit, ullum, qui variolas inſititias ſemel ſuperaverit, in hunc morbum denuo, vel contagio naturali, vel artificiali, delapſum fuiſſe?

Videntur hæc obſervata tollere feliciter omnes difficultates, quæ inſitioni a duplicitate variolarum enaſcuntur, operæ pretium igitur erit, in veritatem eorum quam ſtudioſiſſime inquirere, atque Tecum, *Præſtantiſſime Haeni*, pergere ad argumentum, quod habet.

QUÆSTIO II.

Dantur ne variolæ naturales poſt inſitivas?

HOc conſtanter negant inoculationis Patroni ad unum pene omnes. Nubem Virorum, omni exiſtimatione dignorum, contra Te *ſtrenuiſſime Haeni* militare video. Animoſum

(1) *Part. II. Object. 2.*

ſum agmen ducit Cel. *Kirckpatrik* (1). Hic omnimodam ſecuritatem poſt inſitionem probat, & illam deducit ab ipſo principio receptionis ejus in Anglia, cum experiundi cauſa inſtitueretur in hominibus, qui ob turpia facinora vita privandi erant. Inter eos *Richard Euans*, qui uno anno antea in carcere variolis laboraverant, inſitionem fruſtraneam expertus eſt, atque *Eliſabeth Harris* poſt inoculationem, curam geſſit duorum, ac deinde 20. ægrorum, variolis laborantium, ſecura manens. Provocat ſimul *Kirckpatrik ad D. Nettleton*, inoculationi olim ſubjectos pueros, aliis ægris naturalibus adfectis, in eodem lecto accubuiſſe poſtea, neque amplius infectos fuiſſe, aſſerentem. Refert deinde, ſe noviſſe virginem, *Bather*, 12. annorum, quæ aliquibus ſeptimanis poſt inoculationem ſibi ipſi ſtudio vulnus denuo infligebat, & ter per tres dies ipſi pus immittebat, atque 8 diebus elapſi leviter quidem ægrotabat, per aliquot momenta, febris & variolarum expers. Porro, invehitur in illos, qui contraria exempla de iterata infectione antea inoculationem expertorum, malitioſe in publicum diſſeminarunt, quales hiſtorias ad ſe delatas, ipſe, accedente legitimo circumſtantiarum exactoque examine, falſiſſimas deprehenderit. Non poſſum hic,

(1) *Sect. V. p.* 171. (*Germ. edit.*) *ſeq.*

hic, dum a ſtudio partium alienus, æquitatem colo, dememiniſſe experimentorum inſtitutorum cum pueris, ſuperata inſitione in lectulos eorum, qui naturalibus laborabant, decumbere juſſorum, nec non periculorum factorum per repetitam inoculationem, ſemper ſine nova eruptione Variolarum, qualia memoratu digna leguntur apud *Jurin* (1) *Chais* (2), *Maty* (3) & alibi (4). Non igitur miror, adeo confidenter pronunciare Cel. *Tiſſot* (5), inoculatione perfunctum ab altera invaſione ſecurum eſſe, cum variolæ bis non affligant, & alibi (6) audacter aſſerere: triginta annorum experientiam vanum timorem illum fugaviſſe, quod inſitias olim naturales excipere queant; ne unum dari ex inoculatis, qui denuo variolas in ſuo corpore viderit; nec unicum exſtare exemplum, quod inoculatio bis repetita bis variolas produxerit, omnia argumenta hoſtium inſitionis circa hoc momentum ficulnea, eſſe non amplius poſſibile eſſe, ut in hac re erretur, cum evictum ſit, inoculatas variolas in perpetuum a naturalibus liberare. Atque prorſus eadem affirmat, aſſeverat, & urget Erudiſſimus *de la Condamine* (7), experientiam allegans 50 annorum, qua con-

(1) *Relation du ſucces de l'Inocul. traduite de l'Anglois a Paris* 1725. (2) *Eſſai apologetique p.* 55. (3) *Journal Britannique Nov. Dec.* 1754. *Art. IX. p.* 424. (4) *E. g. apud Schultze Part. II. p.* 143. 144. (5) *Inocul. juſtif.* §. 21. (6) *Et* §. 65.
(7) *In Commentatione ſua Part. II. reſponſione ad objectionem II.*

conſtet, neminem poſt inoculationem variolis iterum ægrotaviſſe, hancque veritatem ne quidem per fraudes, ab hoſtibus inſitionis inventas, potuiſſe dirui, ut nec per effictas litteras alicujus *Jones*. Aliquibus deinde interiectis, expreſſis verbis *inoculationem ſe ipſam oppignorare* ait, *pro ſecuritate a variolis per omne reliquum vitæ tempus* (1); & rurſum alio loco: *Londini hodie evictiſſimam veritatem eſſe* dicit, *quod inoculatio præſervet a naturalibus* (2). Præter intrepidos hos inoculationis promachos, alius, viribus ipſis haud inferior, Cel. *Schultzius* (3), ad quæſtionem, *denturne variolæ naturales, poſt inſitivas*? negative reſpondet, & in ampliſſima inoculationis praxi ne unicum exemplum in contrarium dari dicit, pluresque affirmantes hiſtorias omni opera confutare molitur. Notatu dignum eſt, quod Cl. *Wetſchius* exiſtimet, naturales maligniores bis affligere poſſe, poſt inoculationem autem nunquam hoc evenire, *in Præf. p.* 13. Nunquam naturales inoculatis ſuccedere, etiam aſſerit *Anonymus* Gallus, cujus ſchediaſma laudatus *Wetſchius* in vernaculam linguam transtulit, in quo teſtimonia D. *Wagſtff*, *Clinch*, *& Cantvvell*, contrarium adſtruentia, falſa eſſe, ita ut nomina etiam ficta habeant, de-

(1) P. 51. *Verſionis Germ. in Promptuario Hamburgenſi*.
(2) Pag. 66. (3) *Part. II. p.* 164. 165.

monſtratur. Omnes autem, quos adduxi, meritis ſuis minime defraudandi, *Celeberrimi Viri*, & alii multi, mitius pauliſper ſuam ſententiam, quanquam maſcule tuentur, ſed durioribus verbis utitur ſummæ auctoritatis Medicus, arte & ſenio venerabilis, *Mead* (1), quæ, dum & unam & alteram partem audio, ut veritatem aſſequar, haud negligere poſſum. *Quod autem ad illos ſpectat*, inquit, *qui variolis arte factis perfuncti, iis tamen denuo laboraſſe dicantur, ipſe, profecto, ſumma licet diligentia adhibita, ne unum quidem documentum, quo id ſatis conſtaret, adhuc reſcire potui. Scio, interim, jactari paſſim, maxime a nupero quodam Auctore, hiſtoriolam, de puero, in quo tribus circiter annis elapſis, poſtquam ab inſitione morbum contraxerat, de novo proruperunt variolæ. At novi etiam, dubiæ admodum fidei eſſe hanc narrationem. Ut dicam igitur quod res eſt, ſi tale quid ſemel evenirit, cur non frequentius idem contingere videmus? Aut quid valere debet ſingulare exemplum, certum licet, & exploratum; cum in aliis fere innumeris id genus experimenti, nihil tale unquam uſu compertum ſit? ſed tenet nonnullos inſatiabile ſcribendi cacoëthes, & immenſum aliis, quibus invident, contradicendi ſtudium. Demus ergo illis hanc veniam, ut ſua fruantur κενοδοξια.*

Au-

(1) *Cap. III. p.* 67. 68.

Audio hos Duces, ſequentes inoculatorum multos, fere ita perorare: Quod ſi inter 100 inoculatos ſint duo ſaltem, qui deinde naturalibus infeſtentur, 98 erunt in vado. Sique his duobus eveniant Variolæ benignæ & opportuno tempore, nil nocuerit antea inoculaviſſe, ſi modo evadent, quod filio Legati, & fœminæ Raſtii, a Te commemoratis, accidit; ponatur, eos mori naturalibus variolis, tum artem effeciſſe, quod potuit, ut ſalutem & vitam eorum in vado locaret.

* * *

Quid respondes, *Illuſtriſſime Haeni*! tot gravibus Viris adeo emphatice contra Te declamantibus? Tu, his fulminibus Te haud perterrefactum eſſe, publice oſtendis. Cur tam pauca exempla naturalium variolarum poſt inſitivas publicæ lucis fiant, exinde deducis (1), quod Inoculationi dediti veras pro lubitu ſpurias declarent, & teſtimonia dubia a nutricibus, cubiculariis, pædagogis, petant, Medicosque malevolos & deceptores potius appellent, quam permittant, ut fama Inſitionis cadat. Deinde alia occaſione (2), præcipue ex diſſertationibus Cl. *Cantvvel* exempla allegas, poſt inoculatas ſecutas fuiſſe naturales. Nolim ego illa in dubium vocare, optarem ſaltem, ut alios haberes teſtes, quam auctorem,

 de

(1) *Queſt.* p. 71. 72. 73. (2) *Refut.* p. 40. *ſeq.*

de quo ipſe largiris (1), quod quædam ejus hiſtoriæ ſat bene refutate ſint, quo ipſo aliqua ſpes remanet, alias, quas tu hactenus ut nondum refutatas ſiſtis, forte etiam bonam partemrefutari poſſe. Verum eſt, ut memoras (2), non deroganda fides videtur homini, qui ſcribens adhuc hæſitabat, an ſe pro Inoculatione declararet, an illam repudiaret; at cum tandem tamen Inoculatorum caſtra transfuga reliquerit, hi ſemper parum ejus narrationibus movebuntur, quærentque curioſi, cur ab aliquot demum annis novus hic mos variolis inſitivis acceſſerit, quod naturalibus jus, hominum corpora aliquando invadendi, reliquerint, quo antea hæ, tot eximiis Viris teſtibus, plenarie carebant? Ponderoſum deinde pro Te, *Magnifice Haeni*, habeo ſuffragium *Eruditiſſimi Trilleri* (3), quando, *Inſitionem adeo noſtro ævo uſitatam, carere tamen illo privilegio*, ſcribit, *quod inoculatos in perpetuum a recidiva præſervet, Id quod a multis ſcriptoribus Anglis probatum fuerit*. Porro. Hiſtotiam *Franciſci Bragiotti*, & filiæ *Timoni*, Tu adeo validis ſigillis munitam exhibuiſti (4), ut de veritate rei ipſe non dubitet *Tiſſotus*, verum totum factum admittat, ut Cel. *Makenſie* illud enarrat: ita tamen, ut nihil Inſitioni

(1) *Pag.* 39. (2) *Pag.* 45. (3) *In Epiſt. II. ad doctiſſimum Hahnium*. (4) *Refutat. p.* 48. *ſeq.*

tioni inde metuendum eſſe credat (1). Scilicet diu jam ille cauſſatus fuerat: Si etiam concederetur, interdum invadere variolas naturales, poſt inſititias, id tamen non univerſale eſſe, neque propterea Inoculationem fore negligendam, cum hæc & ſine omni dolore, & ſine omni periculo adornetur; licet igitur non omnes præſervet, certum tamen eſſe, ait, quod maximam hominum partem tutam præſtet, & aliorum, quos non præſervet, conditiones non pejores reddat (2). Eundemque prorſus apologiſmum alibi repetit (3). Belle omnia hæc ſonant, haud diffiteor, verum, quod Ill. *Tiſſoti*, quem fautorem & amicum meum deamo, & colo, bona pace dixerim, univerſaliter antea evictum eſſe debet, quod nullum unquam periculum Inſitionem comitetur, de quo momento adhuc dubitatur, & de quo alibi diſpiciemus. Porro Vir eximius non dubitat ſtatuere (4): neminem hactenus auſum eſſe aſſerere, ſi inſitias variolas aliquando ſecutæ ſint naturales, has pejores fuiſſe, impudente licet præjudicio, ſuos tamen hic terminos agnoſcente. Verum Tu, mi *Haeni*, antea jam (5), & nunc iterum fidiſſimis exemplis adductis comprobaſti (6), ſecundas naturales

 fuiſ-

(1) *Lettre p.* 96. 97. (2) *Inoculat. juſtif.* §. 65. (3) *Lettre p.* 97. 98. (4) *Inoculat. juſtif.* §. 65. (5) *In Refutat. Gallica.* (6) *In Reſponſione ad meam epiſtolam quæſt.* I.

ſuiſſe pejores primis; aut ergo admitti debet, etiam poſt inſitionem enaſci poſſe pejores variolas, aut prærogativa inſitivarum hoc reſpectu, præ naturalibus, experientiis omni exceptione majoribus, debet adſtrui. Quæ deinceps in litteris ad Te, *Honoratiſſime Haeni*, ſcripſerat comis Tuus antagoniſta (1), naturales non bis redire, ergo & poſt inoculationem, nullum metum eſſe, ne redeant, per ea, quæ Tu de reditu ſæpius naturalium vere animadverſo docuiſti, omnino ceſſant. At cum cura producere debeo aliam ejus annotationem, quæ plus in receſſu habet, & omnino conſiderari meretur: *Si Inoculatio*, inquit (2), *ſecundum regulas fiat, ſive alio tempore denuo variolæ eam inſequantur, ſive minus, nil refert. Præſervat quippe per omnem vitam homines omnes a variolis naturalibus, iis exceptis, qui, per individuales cauſas, morbo bis ſunt expoſiti, quorum tamen numerus admodum rarus eſt*. Sequi exinde, ut nil diſſimulem, videtur, propter inoculationem non plures bis laborare, quam laboraſſent ſine ea in actum deducta; ſique alteræ variolæ pejores ſint, hoc inſitioni præviæ eadem ratione haud poſſe tribui, ac variolarum ſecundarum pejorum incurſio primis naturalibus tribui nequit. Neque, his ſuppoſitis, amplius de caſubus vario-

(1) *Pag.* 89. (2) *Lettre p.* 97. 98.

riolarum naturalium poſt inſitivas , magis , vel minus raris , diſceptandum erit , nam eorum frequentia & infrequentia fundatur in diſpoſitione corporis ad iteratas , quam nec inoculatio , nec primus decurſus naturalis morbi , auferre poteſt . Si aliquis , raritatem a ſuo adverſario aſſertam , & proinde Inſitionem oppugnaturus , contenderet , neminem inoculatione perfunctum ſecurum a naturalibus judicari poſſe , niſi poſt inſitionem ſupergreſſus ſit annum 50. quin ſeptuageſimum & octuageſimum , cum & in hac decrepita ætate homines variolis laborare queant (1) , adeoque de omnibus minimum , ante 50. annum poſt ſuperatam inſitionem mortuis , dubium eſſe , an non naturalibus adhuc ſubjecti ex vivis exceſſerint ; nil hac objectionis ſpecie is lucraretur ; nemo enim & a naturalibus ſecundis tutus erit, niſi hanc vitæ humanæ metam attigerit . Tandem etiam non video , cur , quoad ipſas hiſtorias de jam obſervato reditu variolarum , poſt inſititias , quarum aliquas veras , plurimas falſas habet *Tiſſot* (2) , cum Tu , ſi non omnes , ſaltem plurimas veras ſumas , &

 alias

(1) *Vide in Act. Mod. Berolin. Decad. II. Vol. VII. p. 30. virum octuagenarium . Huc ſpectat Virgo 84. annorum Genevenſis , Tiſſot* §. 26. *in notis . Ruſticus octuagenarius apud Werlhofium de Variolis p. 21. Senex Riedlini Lin. med. Anno I. Octob. Obſ. 4. vide & A. N. C. Dec. II. Anno V. Obſ. 74. & Dec. II. Anno X. Obſ. 93. Variolæ vetulæ 104. annorum lethales . Dec. I. Anno III. Obſ. 163.* (2) *Lettre p. 97.*

alias veras ſtudio ſupprimi ſuſpiceris (1), tam acri diſputatione opus ſit, quando ipſe reditus nec ab artificio prægreſſo, nec a contagio naturali ſemel admiſſo, ſed ab inſita diatheſi corporea proficiſcitur, Veriſſimas hiſtorias agnoſco, de quibus loqueris (2), quarum alias Anglia, alias Gallia vidit; largiar Tibi, nullum earundem refutationi locum eſſe. Credo, in verborum conflictu, clariſſimos *Gaullardos* ſilentium impoſuiſſe Eruditiſſimo *de la Condamine*. Non obloquor recenti exemplo, quod teſtem habet univerſam Florentiæ urbem, neque relationi Cel. *Raſtii* ullus contrarior, id omne a me abſit. At vero, niſi vehementer fallar, niſi reſidua a morbo meo gravi, ne dum ſuperato, virium infirmitas mihi omnem mentis aciem retuderit, ſtante Tiſſotiana Theſi, quod nempe illi ſaltem laborare queant variolis naturalibus poſt inſititias, qui ex diſpoſitione corporea bis naturalibus laboraſſent, nec accedit aliquid, nec decedit Inoculationi ex hoc capite, quæ tamen, ſi unitati variolarum tanquam aliquo fundamento ſuperſtruatur, labante hoc, multum perderet. Interim dum ego, æqua animi lance omnia expendens, ita ſtatuo, & dum de quæſtione agitur: *Num inſitivas variolas naturales inſequan-*

(1) *Quæſtionum p. 72. & Refut. p. 40. ſeq.* (2) *In Reſponſione ad me ſcripta p. 25.*

quantur, æquo marte, a Patronis, & hoſtibus Inoculationis dimicari judico, incerta adhuc ntrinque victoria, niſi vel hic vel illic alia arma præpolleant, Inoculationis amicis illam decretam video a Cl. *Schultzio* (1). *Si ad quæſtionem*, inquit, *num Inſitio plus quam naturales Variolæ hominem a recidiva præcavere queat, etiam reſpondeatur negative, tamen illam non rejiciendam eſſe certum eſt, cum ſaltem eandem ſpem de ſalute futura poſt ſe relinquat, quam naturales Variolæ. Minori enim periculo homo per illam exponitur, cum morbus naturalis, non niſi per mortem ſæpe, certitudinem de ſecuritate a recidivæ elargiatur*. Hujus vero aſſerti, multa cum fiducia publicati, quod nonnulla evicta ſupponit, nondum a me inquiſita, & admiſſa, æquam deciſionem, in aliud tempus, locumve diſſerendam eſſe, facile perſpicitur.

QUÆSTIO III.

Numquid ab inſitione fruſtra inſtituta nemo unquam detrimenti quid capiat?

RESpondet Cl. *Kirkpatrik* (2), fruſtra etiam inſtituta inoculatione, per quamcunque cauſam, & haud comparentibus variolis, nullam aliam malam ſequelam oriri. Atque *Tiſſotus*,

(1) *Part. II. pag.* 168. (2) *Sect. V. pag.* 182.

ſotus, *inoculationem ſubiiſſe*, ait, *ſine ſubſequentibus variolis*, *nullum aliud malum poſt ſe trahit*, *quam adſtrictum eſſe ad aliquot dies exactiori diætæ*, *quæ unicuique homini*, *certis quibusdam temporibus*, *valde utilis foret*. *Facta inciſione*, *ſine erumpentibus variolis*, *vulnuſculum æque facile clauditur*, *ac a leviſſima alia læſione cutis*, *& æger ignorat omnem ſine exceptione ægritudinem*, *ne tantillum mali ſentiens* (1). Poſt varia dein exempla, ad quæ provocat, inoculatam materiem varioloſam proprie non eſſe venenum affirmat, ſed ſaltem aliquod fermentum, quod non operetur, niſi mixtum cum particulis ad ſubeundam determinatam mutationem habilibus, adeoque non magis ab eo metuendum eſſe, quam a guttula lactis aut aquæ (2). Ita generatim ſtatuunt Celeberrimi hi Duumviri, cum aliis eorum ſectæ addictis, omnesque ſuppeditant obſervationes ingenti numero, quas huc tranſcribere nolo, quas vero omnes falſas & fictas habere, ut ipſe judicabis, *Vir egregie*, nimis durum & iniquum foret. Tu ſaltem ipſis experientias contrarias, non minus veras opponis. Poſt plures obſervationes in Gallia, quarum aliquas non mei, ſed aliorum gratia adductas vellem, ut innumeris Tibi contrariis, plures fortiorem obicem ponerent, a Cel. *Ra-*

ſtio

(1) *Inoculat. juſtif.* §. 66. (2) §. 67.

ſtio mutuo petitas, in medium profers infantem, irrita inſitione abſceſſu hepatis demortuum; invenculasque binas diu languentes, unamque earum ſimul colli tumore ſuppurato affectam, donec ſupervenientibus naturalibus cum ſanitate in gratiam redirent, & juvenculam Exp. *van Ghert*, quæ fruſtra inſitioni ſubjecta, ab ea febre varioloſa ſine variolis, multisque aliis malis adflicta fuit. Permitte *Amiciſſime Haeni*, ut primo in genere, dein in ſpecie ſincerus exponam, quid ſentiam. Apud illos homines, qui ſe ipſis & amicis inſciis, in ætate tenellula variolas veras jam ſuperarunt. atque ad duplices ſubeundas haud creati ſunt, inoculatio mali aliquid patrare nequit; nam nullus amplius fomes, qui admittendus omnino eſt, quomodunque illum concipiamus, in corpore eſt ſuperſtes. Cæteri internam diſpoſitionem ad morbum variolarum, aut prorſus nullam habent, exempti manſuri per omnem vitam, aut fomitem in ſuis humoribus alunt, qui ſui evolutionem, vel a naturali, vel artificiali contagio certo tempore expectat. Si plane nullam adſit interna diſpoſitio, pus inſitum non poteſt turbas dare; nam hujus ſphæra activitatis ſphæra receptivitatis deſtituitur. Si vere fomes lateat, qui ſe toties inoculatione evolui patitur, in hujus adminiſtratione poteſt vitium commiſſum eſſe; namque ſi ulcera decenter fluant, etiamſi paucæ admodum

ena-

enaſcantur variolæ, vix virus vel per metaſtaſin ad nobiliora loca deponetur, vel fluctuans in oceano humorum, & ad ambitum corporis haud ablegatum, prava ſymptomata concitabit. Hæc, quæ ita in genere ediſſervi, ad caſus gallicos applicare nequeo, cum hi me lateant. Cel. *Raſtii* cogitata non posſideo, ſed ex tuo ſchediasmate ſaltem mea facio. Ejus obſervationes, cum Tua, ut nil diſſimulem, adhuc ceſpitantes, ab inoculatione deterrere poſſunt omnino, quando loco commodorum ſperatorum & mortem, & incommoda multa inducit, quæ tantum abeſt, ut ejus beneficio avertantur, ut potius ab ea generentur, perdurent, & non niſi naturalibus variolis ſubſequentibus demum cedant. Has obſervationes omnes minus placituras amicis inſitionis, hi ſuas habeant, videantque an veritatem earum, quam ego agnoſco, evertere, an peccato contra leges methodi culpam deferre queant, omnibus veris circumſtantiis inter ſe invicem collatis & trutinatis; an poſt laudabiliter peractam & irreprehenſibilem operationem, ipſos rerum eventus admittere cogantur. Si prius præſtiterint, & non plures ſimiles hiſtoriæ eveniant, quæ denuo damna loquantur, ſtabit inſitio. Si facta teſtibus ſinceris, fidis, & omni exceptione majoribus, ſint aperta, & irrefragabilia, atque plures ſimiles eventus porro obſerventur, inſitione legiti-

gitime inſtituta, hæc, ictus hos immota ſuſtinere nequiens, pauliſper minimum, & ad tempus titubabit.

QUÆSTIO IV.

An ejusmodi fruſtranea inoculatio, potiſſimumque ſi iterato fruſtrata, ſecuritatem homini præſtet, fore ut variolas via naturali nunquam contrahat?

ID omnes inoculatores, vix uno & ne vix quidem excepto, hactenus, niſi turpiter fallor, uno ore affirmanrunt. Ea propter omnia ſubjecta, quibus poſt peractam inſitionem haud erumperent puſtulæ, pro talibus declararunt, quæ in juventute prima, cujus non bene reminiſcantur, vel in utero materno, morbum jam experta ſint; vel febre varioloſa ſine variolis laboraverint; vel per characterem individualem, & felicem idioſyncraſiam, inhabiles prorſus ſint, ut unquam varioloſo morbo tententur. Verum quot viri, in inoculando famam adepti, a fruſtra inſtituta operatione certam immunitatem in futurum promittunt, tot etiam illam dextre adornatam &, inflictis vulneribus, exulcerationis deſideratum ſucceſſum ſupponunt. Si, quod interdum accidat, legitime factis inciſionibus, bonoque pure inſito, hæ intra paucorum dierum ſpatium iterum conſolidentur, & variolæ ſub his con-

diti-

ditionibus non erumpant, tum ægrum a periculo liberum non eſſe dicit *Burges*, ne morbus aliquando illum invadat. Quando autem vulnera ſat diu aperta manent, & juſto tempore motus febriles ingruunt, etiamſi ne unica puſtula in conſpectum prodeat, convictum ſe eſſe dicit, ægrum æque certum eſſe poſſe, nunquam poſtea ſeſe variolis laboraturum, ac ſi vere poſt inoculationem amplam earum ſegetem, per totum corpus diffuſam, conſpexiſſet. Minimum nullum exemplum in contrarium exſtare pronunciat, etiam tunc, quando data opera ſecunda inſitio adminiſtrata fuit ex metu, ne forte prima inperfecta fuerit, hocque ſuum aſſertum notabili caſu adjecto corroborat. Cel. *Kirkpatrik* (1) fere adhuc ſecurior, ſi inciſiones ſaltem tantillum inflammentur, & valde exiguus numerus veſicularum, quæ mitiſſimum morbum exhibent, in conſpectum veniat, non dubitat, fore, ut in futurum tutus manſurus ſit æger. Atque hanc ſpem non evanidam & lubricam eſſe, ſed in ipſa experientia fundari, & quod bene notandum, etiamſi repetatur inſitio, probare fuſius nititur Celeb. *Schultzius* (2). *Interdum*, inquit, *omnia ſymptomata, eruptionem puſtularum alioquin præſagientia, cephalalgia, febris, & ſigna ſuppurationis in vulnere inſitionis adſunt,*

(1) *Sect. V. circa finem.* (2) *Part. II. p.* 142. 143. 144. 145.

ſunt, ſed emanent variolæ. Septem caſus Londini vidi, ubi poſt repetitam inſitionem, ægris inoculatis, & in noſocomio inoculationis inſuper commorantibus, non eveniebant puſtulæ. Vulnus multum pus fundebat, & ægri valde ſudabant. Sine dubio materies puſtularum his excretionibus affluxit, ut nullæ evenirent. Provocat deinceps ad Cl. *le Duc*, puellam commemorantem, cui, bene ſuppurante vulnere, nullæ eveniebant puſtulæ, cujusque mater, dubitans, an in poſterum libera futura ſit, anno ſequente repeti fecit inoculationem, ſed iterum nullæ puſtulæ. Pergit *Schultzius*: *Havvkins, Chirurgus regius, in filio Cancellarii York inſitionen talem inſtituit, nulli ſequentibus variolis. Interim ego pus ab ejusmodi perſonis deſumptum, quibus per inſitionem nullæ procreabantur variolæ, in aliis ipſas excitaſſe, aliquot exemplis vidi. Wall, Chirurgus Noſocomii pro varioloſis, inficiebat puerum ſeptem annorum, materie puris ex vulnere feminæ petita, quæ ipſa poſt inſitionem ne unicam puſtulam naſcentem viderat. Magnus tamen erat numerus diſcretarum variolarum, in hoc puero. Middleton viro 32 annorum inoculationem adminiſtraverat; hic nequaquam ægrotabat, & nullas nanciſcebatur variolas, vulnus interim ſuppurabatur. Ut ergo certior fieret Middleton, ægrum ſuum in poſterum tutum futurum, materiem ex ejus vulnere deſumſit, & inſevit infanti, & ecce in eo*

vere exoriebantur variolæ. Concludit tandem ex his omnibus *Schultzius*, febrem varioloſam eſſe poſſe ſine variolis, cum contagio naturali prægreſſo æque interdum emergant puſtulæ duæ vel tres, ac alio tempore earum duo, vel tria millia. Quanquam vero alii inſitores omnes, unam operationem, ſi vulnera decenter ſuppuraverint, ad ſecuritatem futuræ vitæ plenarie ſufficientem, & omnino certam ſtatuant, & ad innumeras experientias ea propter provocent, tamen cum una inſitio vitio laboraſſe, aut rite peracta, ut ut raro, fomitem altius radicatum haud extricaviſſe potuerit, modo laudatus *Schultzius*, nonniſi bis inſtituta eadem homini ſecuritatem præſtari, largitur, fore ut naturales variolas nunquam contrahat (1). At poſt repetitam inoculationem, certiſſimum eſſe affirmat, quod nemo hominum amplius variolas metuendas habeat; quod duplici operatione perfunctus deinceps tutiſſimus verſari queat inter ægros variolis laborantes, quos, ſi amiciſſimi fuerint, antea vitari debuit, quodque in magnis civitatibus, graſſantibus gravibus epidemiis, intactus perſtet. En omnia largientem *Schultzium*, circa limitanda inoculationis privilegia, quæ aliquis poterat deſiderare. Tu, *Doctiſſime Haeni*, ne in his acquiſcens, non ſaltem ſemel, ſed

etiam

(1) Pag. 149.

etiam iterata fruſtrata inoculatione , hominem ab ulteriori periculo non abſolvis, ac contrarium potius, ſtringentibus hercle hiſtoriis, quibus difficulter aliquid objici poteſt , jam probas. Si *Raſtii* binas puellas aliquis negligendas duceret , quas ego non negligo , ea propter, quod Vir celeberrimus Antagoniſtam inſitionis ſeſe profiteatur , alia exempla habes , memoratu & coſideratu digniſſima. Quis enim ſi ipſe Ill. *de la Condamine* , tantus Inoculationis Protector , contraniti nolit , ſed ultro recenſeat , naturales variolas , aliquot annis poſt fruſtra inſtitutam inſitionem obortas, Tibi , alios caſus idem illud comprobantes adferenti , contradicere auderet ? Quis decretum Cl. *Maty* , & ſummorum Medicorum Londinenſium , ſuper caſu , qui Hagæ Batavorum accidit , ſine rubore annihilare aggedietur ? Quis alia exempla ſimilia, Londini viſa , figmenta & non entia ſalutabit? An in omnibus his caſibus rudis & vitioſa fuit inſitio ? Vix crediderim. Suppono ſcilicet , in omnibus his perſonis , de quarum inſitione fruſtranea ſermo eſt , vulnerum inflictionem , ſufficientem ſuppurationem , & non præmaturam conſolidationem , inſecutam fuiſſe . Si conſolidatio nimis cito facta , (quod in ſecunda inoculatione puellæ Haga-Batavæ accidiſſe videtur) , nemo peritorum Inſitorum ſponſor futuræ ſecuritatis exſtitiſſe potuit . Si vero ulcera inſitio-

 nis

nis ſat bene & ſat diu fluxerint, ignoro ingenuus, quomodo hic ſeſe extricare molientur inſitionis amici, illæſa autoritate fidei hiſtoricæ, quam, a Viris cordatis & bonis profectam, Viri æqui & juſti haud impugnare ſolent. Totus ardeo videre celeberrimorum Inoculatorum monita, contra fidas has obſervationes, ſtabititis ab ipſis principiis contrarias, qui armis, quibus illi forte inſtructi eſſe poſſunt, deſtituor. Raritatem caſuum, quod unam vel alteram inſitionem fruſtraneam variolæ nihilominus inſecutæ ſint, ſine dubio Tibi, *Vir Celeberrime*, opponent, ſed exinde inconſtans & imperfectum ſolamen. Siccine enim poſt Inoculationem, ſive ſucceſſum fortitam, ſive incaſſum tentatam, omnis abeſt certa & abſoluta ſecuritas, ne tandem aliquando puſio & adultus; ſerius, ocyus; domi & foris; terra marique; præparatus & non præparatus; Medico propinquus & ab eo remotus; opportuno & minus opportuno tempore, iterum Variolis mulctetur. Siccine illa immunitas, quam, excuſſa ſemel fatali neceſſitate, pro reliquæ vitæ dulcedine adeo merito extollunt, & inter eminentiores prærogativas operationis reponunt Inſitores, non abſoluta eſt, ac licet etiam rarius infeſtetur, infeſtari tamen & poteſt, & ſolet. Nonne, quando cortex Peruvianus, abacta febre, poſt aliquam temporis intercapedinem denuo exhibitus, ad

arcen-

arcendam recidivam, hac certa virtute deſtitutus deprehenderetur, perderet bonam partem laudum, quas meritus eſt hactenus? Videtur fere contagio, ut ore hauſto, & ita inſito, non ſemper jus eſſe extricandi morbi fomitem, ſi nempe natura renuat, licet ille vere latitet, aliquando certo extricandus. Utinam ſaltem illud evictum reddi poſſet, ab irrita inoculatione, evocata quomodocunque per inflicta vulnuſcula aliqua parte minere morboſæ, hoc minimum emolumentum redundare in hominem, ut Variolæ, nihilominus aliquando oborturæ, ſint mites & facile ſanabiles. Sed & ſecundas naturales, & naturales, poſt inſitionis ſucceſſum ad vota obtentum, ſi aliquando ingruant, peſſimas eſſe poſſe, ex notatis ad quæſtionem primam & ſecundam conſtitit.

QUÆSTIO V.

Num inoculatæ Variolæ febrem, eamque cum maxime ſuppuratoriam, ignorent, paſſimque & diſcretæ ſint, & benignæ?

REctiſſime mones, *Vir Præſtantiſſime*, centenos Scriptores de Inoculatione id felicitatis genus ipſi conſtanter attribuere, quod febrem ſecundam conſtanter avertat. Nominaſſe Tibi ſuffecit *D. Ranby*, *Havvkins* & *Midleton*, quorum auctoritate motus *D. Mad-*

dox in Oratione penegyrica, inter alia, & hoc momentum auditoribus expoſuit. Patere, ut, Lecturorum gratia, quorundam aliorum Illuſtrium Tirorum, Inoculationi faventium, conſpirantia aſſerta brevibus adducam. Febrem ſecundam rariſſime variolis inſititiis accedere, aſſerunt *Kirkpatrik* (1), *Burges* (2), *Schultzius* (3), *de la Condamine* (4), &c. Deinde Ill. *Tiſſot* (5), per ingentem numerum obſervationum evictum eſſe, ſcribit, poſt Inſitionem vel non exiſtere ſecundam febrem, vel ne unico moleſto ſymptomate ſtipatam eſſe. Inſititias Variolas ſemper bonæ indolis eſſe, auſus quoque fuit aſſerere Cl. *Wetſchius* Viennenſis, *in præf. p.* 12. atque *Anonymus Gallus*, cujus in vernaculam verſo ſchediaſmati eam præmiſit, inſititias non niſi diſtinctas eſſe affirmat, quibus per naturam forte olim confluentes futuræ feliciter avertantur (6). Summi momenti hanc rem haberi debere, nemo non ſtatuet, qui omne Variolarum ingenium perſpectum tenet, atque qui noverit, febrem ſecundam exacte ſeſe habere, ut ſe habet paucitas & multitudo Variolarum, puriſque ipſis contenti vel benignitas, vel malignitas. A ſola quippe confluentium & confluentiſſimarum Vario-

(1) *Sect. X. circa finem.* (2) *Cap. X.* (3) *Part. II. p.* 136. (4) *Part. I. circa finem.* (5) §. 45. *Inocul. juſtif.* (6) *Pag.* 53.

Variolarum innumerabili congerie, purisque & ſaniei immenſa copia ſanguini admiſta, omnem febrem cum diris ſuis ſymptomatibus, omne periculum & ipſam mortem *Sydenhamus*, *Boerhaavius*, aliique optimi de Variolis ſcriptores deducunt. Quodſi itaque Inoculatio pauciores ſemper & benigniores ingeneret Variolas, experientiis confluentiſſimis collineantibus, aberit omnino ab eadem in totum venefica illa & internecina febris. Atque hæc omnia conſtanter & audacter aſſeverant practici Inoculationis Encomiaſtæ. *Febris*, inquit *Tiſſotus* (1), *ſuppurationi variolarum naturalium accedens, ſemper eſt in rationi numeri earundem, ſique hic ſit exiguus, febris vix animadvertitur. Non ergo mirum, variolas inoculatas fere nullam febrem comitari. Illi ſaltem, quibus valde multæ variolæ erumpunt, eidem ſunt expoſiti, ſique vulnera largiter ſuppurent, hæc ſalubris excretio multitudinem præcavet. Ea propter inoculatæ variolæ hac præ naturalibus gaudent prærogativa, quod ſi in utroque caſu par fuerit variolarum numerus, inoculatorum febris tamen ſit mitior.* Provocat deinde ad Cl. *Cuyot*, qui inter 20. ægros, quibus variolas inſerverat, unicam juvenculam ſaltem vidit febre laborare, quia vulnera fere nil puris ſuppeditabant, ſanitate tamen nihilomi-

(1) *Inocular. juſtif.* §. 45.

lominus redeunte . Non aliter Illuſtr. *de la Condamine* (1): *Quo major copia puris*, ait, *ex vulneribus profluit, eo pauciores prodeunt variolæ, æque magis a ſe invicem diſtant, cum in naturalibus quævis particula morbificæ materiæ ſingularem ſuam producat puſtulam, quare toties confluentes fiunt & periculoſæ. Inter omnes variolas Genevæ, per inſitionem creatas, vix ſemel eas confluxiſſe obſervatum fuit*. Addam adhuc laudatis his binis magnis inſitoribus Cel. *Schultzium* (2), qui hoc inter privilegia inoculationis refert, quod nunquam ab ea variolas contiguas, nedum confluentes, obſervaverit. Hæc omnia, ſi ita ſeſe habeant, nonne jure pronunciavit Doctiſſimus *Tiſſotus* (3), ſolam hanc conſiderationem ſufficere intelligentibus, ad commonſtrandam inſitionis præſtantiam, quippe qui norint, febrem ſecundam, confluentibus præcipue accedentem, unice deleterium variolarum ingenium excludere. Verum enim vero, Tu, *Excellentiſſime Haeni*, ejusmodi encomiis, magnam ſane, quod negari nequit, ſpeciem habentibus, non moveris, ſed aliter ſtatuis, & contrarias experientias intrepido auſu allegas. Habes primo puellam Haga-Batavam, quæ poſt inſitionem a 150 variolis, febrem ſuppuratoriam 5 dierum experta eſt. Rarus eſt hic numerus ab inocu-

(1) *Part. I. circa finem*. (2) *Part. II. p. 127. 128*. (3) *l. c.*

inoculatione: *Tiſſotus* (1) in facie 9. 10. 15, ad ſummum 20. vel 40. puſtulas comparere notat. *De la Condamine* interdum virus pene omne per duo vulnera effluere ſcribit, ita, ut una ſaltem vel binæ puſtulæ emergant, vel & nulla, atque quo liberior & copioſior puris fluxus fuerit, eo pauciores variolas erumpere, ægro nihilominus in futurum ſecuro reddito (2). *Schultzius* largior, ordinarie 30 ad 50. raro 300 vel 400 variolas in toto corpore inoculatis erumpere recenſet, quæ tamen pro paucioribus naturalibus habendæ ſint. Ego per multiplicem experientiam novi, ægros, benigniſſimis diſcretis affectos, plures tamen habuiſſe variolas, quam primo intuitu aliquis exiſtimaſſet omnino ſæpe numerus minor eſt, ſat ſæpe tamen etiam in facie ſola ad 50. 60. quin 80. excurrit, magnis omnibus, & a ſe diſtinctiſſimis. Ut adeo in tota ſuperficie corporis facile ad 200. & ultra progrediatur. Jam, *Dilectiſſime Haeni*, ex tuis 150 variolis, 50 mihi liceat locare in faciem, a qua vel magis vel minus obſita, morbi periculum & ſecuritas pendet, &, Te ſine dubio annuente, ſtatuere, variolas 150 omnes, non alias eſſe potuiſſe quam valde diſtinctas, ſane confluentibus præſentibus, plures quam 150, non raro in una manu, & apud amatiſſimam

(1) §. 44. *Inocul. juſtif.* (2) *Part. I. circa finem.*

Beucheliam in uno dorſo tenellulæ manus numeravi, cum exiguæ & ſibi adunatiſſimæ prodirent. Pulchre memini, me a 300 & longe pluribus junctim computatis, ubi omnia ut decebat acta ſunt, & alui præcipue libertas tempora ſuppurationis procurata fuit, febrem valde mediocrem obſervaſſe, quæ emulſionibus papaveraceis, & nitratis, potuque multo demulcente vegetabili, facile ſe moderari, & abigere paſſa eſt. Febrem igitur ſuppuratoriam 5. dierum, a 150 puſtulis, non bene ne capio. Non videtur adhibita fuiſſe juſta medela, juſtaque diæta, ad eam mitigandam neceſſaria; nam, ut ex propria experientia novi, & ut ex *Freindianis* & aliorum Anglorum hiſtoriis, de ſecunda febre confluentium, patet, hæc adeo, ſi ſanationem admittat, intra 3 vel 4 dies lege methodi tractata, non raro miteſcit. Sed pergo Tecum, *Vir Celeberrime*, ad alias obſervationes majoris momenti, quas adfers, quæque omnino, blandimentis & illecebris, inſitionis irretitum aliquantiſper meditabundum reddere queunt. Doleo & deploro eam maculis ejusmodi & nævis infectam, quos procul abeſſe pervellem. Tu me non ſaltem doces, inoculationem quandoque generare variolas, licet diſtinctæ fuerint, tamen diſtinctis naturalibus longe pejores, ut in hiſtoria Experientiſſimi *van Ghert*, ſed &, quod minime expectaviſſem, loco ſpe-

ſperatarum diſcretarum, vere confluentes, quas totus horreo. Talem hiſtoriam invenio adeo apud *Burges*, hiſt. I. Obſtupeſco legens adſertionem Cl. *Raſtii*, plus quam tertiam inoculatorum partem Lugduni variolis confluentibus laboraſſe, in quibus utique & prima, & ſecunda febris eſt vehementior. Igitur hi omnes ægri id periculum vitæ, quod a febre ſuppuratoria, confluentibus inſeparabili nexu ſociata, excluditur, incurrere debuerunt, quod, ſi repudiata inoculatione naturales expectaviſſent, ſorte his olim diſcretis exiſtebtibus, omnino abfuiſſet. Alios inoculatos, & ſat multos, teſtibus civibus Lugdunenſibus, dubia valetudine uſos eſſe, vix mihi unquam, niſi a Viro optimæ famæ, perſuaderi paſſus eſſem. Sed plane contremiſco, perpendens inclyti *Gaubii* hiſtoriam, quo directore ſuſceptam inſitionem nemo aliam, quam circumſpectiſſimam ſibi poteſt fingere. Fuitque omnino talis, cum omnia obſervanda exactiſſime obſervata fuerint. Sed DEUM immortalem, quam peſtilentes nihilominus variolæ! non niſi arti ſummæ, qua *Gaubius* pollet, obedientes, ea inferiorem lethifero ſuo ingenio eluſuræ. Verum circumſpicienti mihi adhuc alia hiſtoria, æque inexpectata, occurrit. Puero cuidam Eghamenſi 7. annorum inoculabantur variolæ, prodibant demum die 13, & valde malignæ erant, licet

licet eluctaretur (1), Et quid hoc ſibi vult, quod Cl. *Hadovv* in aliqua epiſtolarum ſuarum, poſt inſitionem, ex plumbeo colore vulneris, & profluente inde tenui aquoſa materie, loco puris; (quod equidem vitiis diæteticis tribuit), præſagiri poſſe variolas confluentes & mali moris memoret, quin & petechiis ſtipatas futuras. Si tales eventus poſt inſitionem dentur; quales ego non facilemente concepiſſem, quos tamen temere negare abſonum foret, metuere incipio, ne honor inſitionis labefactetur; niſi Illuſtres Viri, *de la Condamine*, *Tronchin*, *Tiſſotus*, & alii, illum reſtituant, & illibatum præſtent. Horum examini & judicio omnes illos valde infelices caſus, ab expertiſſimis Viris annotatos, jamque recenſitos, & reliquos, quos nemo æquus obiter habendos cenſuerit, quorumque Tu, *Vir Spectatiſſime*, mentionem facis (2), & exemplum *Bragiotti*, & confeſſionem *Timoni*, unice relinquo; cum evidentia facta negare haud valens, nil habeam, quod opponam.

* * *

Cum hujus quæſtionis occaſione, de præparatione ad inoculationem Tibi, *Prenobiliſſime Haeni*, verba facere placuerit; ut & de ea mentem meam Tibi aperiam, permittes. Varia

(1) *Schultze II. p.128. in notis.* (2) *In Reſponſione ad meam epiſt. p. 35. ſeq. vide & Haen refut. Inoc. p. 59. 60.*

ria variis, ut & alias fieri ſolet, in hunc finem adhibenda, placuerunt. VSnem, emetica, purgantia, mercurium dulcem, cum vel ſine diagrydio, ſcammoneum, aloen lotam, rheum, orticem peruvianum, antimonium crudum, diaphoreticum, ſulphur antimonii auratum, æthiopem mineralem, cinnabarin, flores ſulphuris, camphoram, myrrham, reſinam guajaci, decocta lignorum, & ex his varias præparationes arcanas paſſim laudari videns. Inter hæc omnia magnus aliquandiu honos habitus eſt mercurio. Sublimato dulci cum pauxilio reſinæ jalappæ, multum tribuere ſolebat *Ettmullerus* (1), & cum aloë lota *Spieſſius* ab Ill. *Werlhofio* (2) laudatus. Verum mercurialia, maxime ubi ſanguinem non ſpiſſum, ſed tenuiorem offendunt, eum magis diſſolvendo peſſimis malis anſam dare pulchre notavit *Huxham* (3); noxia ea quoque Tecum (4) declaravit *Tiſſot* (5), quin confluentes inde ſecutas obſervarunt *Auctores Actorum Edinburgenſium* (6). Plura omnino antiſeptica ſua virtute promittit cortex peruvianus, quem Tu domitorem malignitatis, poſt repetitas toties felices experientias, merito ſuo ſalutaſti, atque a cujus uſu prævio benignas ſatis variolas

(1) *Comment. in Ludov. p.* 1077. (2) *De Variolis & anthracibus p.* 95. (3) *Pag.* 13. (4) *Rat. Med. II. p.* 202. *ſeq.* (5) *Lettre a Mr. de Haen, p.* 39. (6) *Part. III.* §. 2.

las obſervaſti, neque tamen, qui eum bene novit, *Huxhamus* (1), uſui plenarie fidit. Quanquam vero & hujus remedii, & aliorum vires, ſuis limitibus circumſcriptæ ſint, nec omnia omnibus prodeſſe queant, ſunt tamen magni Viri, qui, dum tela prævisa minus nocent, præparationi, ſubjectorum varietati dextre accommodatæ, multum dari debere, inculcant, & probant. Antiquiſſimus de variolis ſcriptor, *Rhazes*, de inoculatione earum ne per ſomnium cogitans, tamen de præſervatione ab iis, priusquam appareant ſigna earundem, jam egit (2). Præcipue autem noſtra ætate de præparatione corporum cogitarunt inſitores, neque opinor abs re. Integram ſectionem IX. præparationi deſtinavit Cl. *Kirkpatrik*, & egregie de eadem pro ſubjectorum, ſexuumve varietate adornanda, quoad diætam & remedia agit, quod negari nequit. Multum etiam ipſi præparationi favet *Mead* (3), namque expreſſis verbis dicit: *Plus meæ opinioni refert, in quale corpus infundatur, quam de quali eximatur peſtilentiæ virus.* *Non aliter ſentiens* Ill. *Huxham* (4): *Firmiter credo*, inquit, *ſi etiam naturalibus variolis imminentibus, juſta præparatio inſtitueretur, plurimos ægrorum non niſi bonæ notæ puſtulas expertúros*

(1) Pag. 12. (2) Cap. V. (3) Cap. V. pag. 69.
(4) Pag. 14. 15.

ros fore. Sique pariter apud inoculandos vitia corporea removerentur, *& diæta legitima antea obſervaretur*, *licet & puris inſerendi cognitio multum faciat*, *felix inſitionis ſucceſſus non minus expectandus eſſet*; *& in hoc momento ſine dubio omne myſterium inoculationis abſolvitur*. Multum ponderis nanciſcitur hoc aſſertum per ea, quæ in antecedentibus jam elocutus erat (1). *In una civitate*, *in uno pago*, *in una domo*, *in una familia decumbentes* 4. 5. 6. *homines*, *uno tempore benignis & malignis variolis laborant*; *ergo in corpore latet aliqua cauſa benignitatis & malignitatis*, *licet etiam contagium poſſit eſſe melioris & pejoris indolis*. *Unum pus diverſis ſubjectis inſinuatum*, *diverſas & benigniores & magis malignas producit variolas*; *ergo cuivis propria diſpoſitio humorum rem determinat*. Quodſi itaque non perinde fuerit, in quod corpus incidat, vel naturalis vel artificialis morbus, audiri etiam debent Inſitores, quando malum ſucceſſum operationis, illotis, manibus adornatæ, non ſine ratione legitima tribuunt. Sic *Pylarinus* jam (p. 16) faſſus eſt, juvenem 18. annorum, continente febre & maligna, concurrentibus peſſimis ſymptomatibus, correptum fuiſſe, vixque morbum poſt 14 diem eluſiſſe. Sed culpam ſuccis pravis, & neglectæ, contra

(1) Pag. 6. 8. 9. 10.

tra datam admonitionem, corporis expurgationi, non immerito defert. Igitur laudabiliter ſine dubio egit Ill. *Tiſſotus* (1), quando præparationem omnem ſuperſtruit Variolarum ingenio inflammatorio, quod ipſis proprium eſſe omnes hodie rationales Medici condendunt. Ea propter, plethora & pulſu pleno preſente, laudat VSnem, aliter nocuturam, purgationes leniores antiphlogiſticas, anthelmintica, & vomitoria in pueris, abſtinentiam a carnibus, diætam tenuem vegetabilem refrigerantem, hydrogala, lac ebutyratum, ſerum lactis, decoctum hordei, &, ut totum corpus emoliatur & perſpirabile reddatur, pediluvia & balnea. Crediderim, ſi hæc methodus per 6. hebdomades & ultra (nam ejusmodi tempus Inſitores præparationi deſtinant) adhiberetur, & adhiberi poſſet, antequam variolæ naturales ingruerent, cum adeo ad ipſam therapiam jam præſentium quadraret, eam non poſſe non utiliſſimam eſſe. Quidni ergo, certo prævisis inſitiis variolis, eadem applicaretur cum fructu. Ita ſane videtur! At vero, nihilominus Tu, *Præſtantiſſime Haeni*, parum vel nihil omni præparationi tribuis, licet omnino intereſſe largiaris, utrum Socrates, vel Epicuri de grege porcus, variolis laboret (2). Si hoc agnoſcas bene omnino, niſi fallor, ex ipſa natura

(1) *Inoculat. juſtif.* §. 32. *ad* 36. (2) *Quæſt. p.* 38.

tura prophylaxeos, quæ magna & nobilis pars medicinæ eſt, & ex auctorum celebrium ſibi adjecto calculo, præparationis præſtantiam in variolis, demonſtravit Doctiſſimus *Tiſſot* (1), quamvis in plurimis morbis, ægrorum incuriorum culpa; ipſa pene negligatur. Pulchre Te interrogat Vir Tibi amiciſſimus, quid faceres ipſe, ſi Tibi pater offerret filium, intra 14. dierum ſpatium variolis laboraturum, an ſine conſilio prophylactico ipſum fores dimiſſurus, an homini ex conſtitutione corporis ad pleuritidem diſpoſito, graſſante hoc morbo Te conſultum adeunti, nihil agendum eſſe, ſed expectandum donec adfuturus ſit, declaraturus eſſes? Multa ſane haberem, quæ pro illuſtranda & neceſſitate, & utilitate præparationis in morbis omnibus, poteram adjicere. Pauca quædam adferre fas ſit. Cur hominibus, quos, definita conſtitutione aëris regnante, ex cognita naturali temperie cauſisque prœgumenis & procatarcticis, apoplexia tangendos prævidemus, ſolerter & mature inculcamus, ut, quia, *Lanciſio* teſte, nemo facile hoc morbo ſuccumbit, qui non fuerit ſtrenuus in caſtris Bachi & Veneris miles, ſobrietatem colant, ut ab amoris illecebris ſibi caveant, ut VSne & purgatione ſibi conſulant ut frigoris & caloris viciſſitudines ſubitaneas evi-

(1) *Lettre* p. 40. *ſeq.*

evitent, ut perſpirationis ſucceſſum perpetuo promoveant? Nonne hoc ſuademus ideo, ut aut apoplexiam avertamus, aut ſi nihilominus invadat, quia, *Hippocrate*, monente fortem ſolvere impoſſibile eſt, mitiorem eam, & ſolubilem præſtemus, difficultatesque, quas & in hac notat Divus Senex, quantum poſſumus, minuamus? Sed plura dicere cogor. Habent morbi ſua remedia ſpecifica, quibus magis obediunt, quam aliis, ut Variolarum ſpecificum inſitionem eſſe volunt ejus amici. Dum ad illa remedia non ſemper ſtatim, illotisque quaſi manibus convolamus, nec convolandum eſſe ducimus, alia præmittimus, illorum operationem certiorem & feliciorem præſtituri, ſicque bona & prima pars ipſius therapiæ, naturam præparationis induit. Cortex Peruvianus eſt verum ſpecificum pharmacum intermittentium, &, ut *Sydenhamus* loquitur, in curandis quartanis hactenus unicum, in his toties omnia reliqua vana. Nonne autem viam quaſi ſternimus cortici, per evacuantia, per ſalina, amara, ſaponacea? &c. nonne juvat hæc contueri tanquam vera remedia præparantia, ſine quibus præmiſſis etiam optimum in ſe, & divinum remedium noxas adferre potuiſſet? Chalybs, *Boerhaavio* judice, virginibus ſolidis, laxis, & liquidorum frigida inertia laborantibus, auxilium præſtat incomparabile prorſus, *neque enim*, inquit, *ullà*

rei ve-

rei vegetabilis animaliſve virtute, nulla victus regula id quis efficiet in hoc caſu, quod marte conficitur (1). Atque per Obſerv. 88. Cent. V. M. N. C. mars unicum eſt chloroticarum ſolatium, ac ipſa experientia teſte, ſine eo, ſæpe ſæpius luridus pallor haud fugatur, viſcerumque hæmotopoieticorum robur haud reſtituitur. *Sydenhamus*, poſt recenſionem moleſtiſſimorum ſymdtomatum, ſine ullo remediorum aliorum apparatu ſuppeditato, ſaltem conſulit, ut ægra ſumat Pilulas chalybeatas, vel pulverem chalybeatum (2). Illuſtr. *van Svvieten* (3) numeroſiſſimos caſus vidit, ubi ſola limatura ferri, aromaticis ad gratiam junctis, ſuperabatur cachexia, prudenterque jam monuiſſe *Galenum* affirmat, frigidam & lentam pituitam non ſemper debere evacuari, ſed potius permutari in ſanguinem, quod pulchre ferri uſu perficiatur. Verum enim vero, nihilominus pro præparandis ægris, niſi debilitas magna obſtet, *Sydenhamus* vult, ut ſemel purgentur, *van Svvieten* autem per 3 vel 4 dies evacuantia prius exhibenda præcipit, ut primæ viæ ab omni ſaburra ſint liberæ. Nonne vero hoc idem eſt, ac corpus ad certiorem & feliciorem ferri uſum præparare? nonne dabuntur caſus, in quibus majori præpara-

Trall. de Inocul. Var. F tio-

(1) *Chem. Tom. II. Proceſſu* 167. (2) *Operum p.* 781.
(3) *Comment. Tom. III. ad* §. 1179. *p.* 659. 660.

tione opus erit, in quibus condimenta, potus vinoſus, exercitium, digeſtiva, vomitoria, purgantia, attenuantia, diuretica, ſudorifera, quæ omnia immortalis *Boerhaavius* præmittit, præſcribenda erunt, antequam ultimo ad chalybeata, ex ejus conſilio, perveniatur (1)? Hæc omnia, cum Tibi diu & nimis nota ſint, cumque ipſe præparationes corporum, ubi minax morbus inſtet, laudes, quin neceſſarias ſtatuas (2); neſcio qui fiat, ut eas non æque ad variolarum morbum, ac ad alias ægritudines extendendas velis.

* * *

Dicis, præparationes ſæpe non ſufficere, hominesque ſaniſſimos & ultra omnem præparationis neceſſitatem evectos, coſtitutione epidemica abripi, aliosque, dupla præparatione egere viſos, ſervari. Sed quæſo Te! quænam prophylaxis, quæ methodus medendi datur, quæ non ſubinde fallat? Scripſit Vir eximius, *Ioh. Bohnius*, doctam diſſertationem, *de Prophylaxi peſtis dubia*, an ea propter aſſerere fas erit, dari in truculento hoc morbo nullam? Renuent certe omnes Loimiatri! nonne ſolius aceti beneficio tutus, ægros ſuos inviſit *Sylvius*, dolore capitis pœnam dans, cum, una vice id potare oblitus eſſet? Poſſetne vero Te, tantum Medicum, latere, in omnibus epi-

(1) *Aph.* 1176. 1177. 1178. 1179. (2) *Refutat.* p. 101. 104.

epidemiis, aliquid inflammatorii habentibus, ſaniſſimos, robuſtos, plethoricos, debilibus valetudinariis infeliciores eſſe? an mirum, ſi variolosa peſtilentia athletice valentes phlogiſtica ſua diatheſi gravius mulctet, niſi remediis antiphlogiſticis præparati fuerint? Quodſi certa & inexplicabilis diſpoſitio corporum, nulli præparationi ſubjecta, faciat agere venenum magis minusve, pro ratione ſubjecti, ut Tu innuis, ars ultra limites ſuos neſcit progredi, peccatura tamen, ſi alio tempore intra eos agere valens, otioſa quieſcat, & ad ultimos, quos attingere poteſt, haud progrediatur. Perſpicis, *Vir Excellentiſſime*, me lubentem concedere, dari heu omnino caſus, etiam non raros, in quibus nulla præparatio juvet. Si ulla fuit exquiſitiſſima, certe illa fuit, quam habes *in reſponſione* Tua *ad meam epiſtolam p.* 36. *& in appendice*, & tamen omni effectu caruit. Interim nemo inſitorum hoc negat, quin Celeb. *Kirkpatrik* (1), multa complecti præparationem, ultro elocutus obtinere quandoque peculiarem quandam ſolidorum texturam, & humorum craſin affirmat, ut mille modis infeliciter cedere queat præparatio, & inoculatio, quando acutiſſimus quisque id omnium minime expectaſſet. At in præparando etiam interdum contra artis re-

 gulas

(1) *Sect. IX. pag.* 356.

gulas peccatur; methodumque adeo Edimburgenſium, quam Tu tanquam ſpecimen præparationis egregie inutilis ſiſtis (1), illi epidemiæ, cui deſtinata fuit, minime quadraſſe, humoresque, in ſui diſſolutionem jam vergentes, adhuc magis diſſoluiſſe, docte probat, & confuſas ſine ordine & ſelectu præparationes rejicit Ill. *Tiſſotus* (2). Porro ſub optimis intentionibus, judicio practico haud accedente, nimia eſſe poteſt præparatio & intempeſtiva, quando & VS. & purgationes, & diæta tenuis minus opportune in uſum vocantur, iisque virtus vitalis ultra naturale robur deprimitur, ut dein nec expulſioni exanthematum, nec maturationi eorundem ſufficiat, quod vitii genus illis ſolemne eſt, qui methodum anthiphlogiſticam perperam, & cum damno ægrorum ultra omnes limites extendunt, & nil niſi diatheſin inflammatoriam ubique cogitant, obliti cautionum Sydenhamianarum & Boerhaavianarum, quæ toties inculcant, efficiendum eſſe, ut nec excedat vis circuli, nec torpeat. Talia ex nimia præparandi opera nata delicta notarunt *Tiſſot* (3), & *Burges* (4), quæ attendi, & perpendi merentur. Facilis interim in errorem lapſus, qui, ſi a Medicis haud abeſt, tanto magis ægris, ſibi ipſis ſine Medici conſilio

ſape-

(1) *Quæſt.* p. 38. 39. (2) *Pag.* 39. (3) *Inoculat. juſtif.* §. 90. (4) *Cap. V.*

ſapere viſis, familiaris eſſe poteſt. Refert Cl. *de Fothergill*, duos viros ex India occidentali iter in Angliam feciſſe, & durante hoc nimiam frugalitatem obſervaviſſe, ut nempe ſemet ad inoculationem præpararent. Cum adveniſſent, valde pallidi conſpiciebantur; at quia color hic ipſis naturalis eſſe reputabatur, ſine mora inſitio inſtituebatur. Verum præter ſpem ipſis variolæ cryſtallinæ erumpebant, ita ut non niſi ſumma opera adhibita ſervarentur (1). Hæc talia bene cognita habens *Schultzius*, ultro profitetur, peparationem multis laborare difficultatibus, ut non nimia ſit, nec defectu laboret, viæque mediæ obſervationem valde arduam eſſe, & difficilem (2). Si nunc, *Illuſtriſſime Haeni*, inde contra omnem præparationem argumentum deſumere volveris, ita ut paucos forte Medicos illi adornandæ non ſatis habiles declares, non repugno, modo illas difficultates non univerſaliter inſuperabiles, & prorſus nullius uſus eſſe præparationem ſtatuas. Ultro etiam Tibi conceſſerim, etiam exercitatos obrui regularum circa præparationem copia, ita ut earum exacta obſervatio non omnium negotium ſit; culpam quoque minus fauſti ſucceſſus inſitionis, ut hæc nil detrimenti capiat, in omiſſam aut non rite

 ſu-

(1) *Vid. Schultze Part. I. p. 52. in notis.* (2) *Part. II. pag.* 130.

ſuſceptam præparationem quandoque perperam & gratis rejici. His omnibus tamen non obſtantibus, ſi ſtare perrexerit inſitio, amicorum ſuorum conatubus ſuffulta, præparationem, ut ut non raro fruſtraneam, in totum tamen ſupervacaneam haberi haud poſſe, per hactenus expoſita mihi perſuadeo. Cæterum ſilentio præterire haud debeo, celeberrimum *Raſtium* fruſtra ſcripſiſſe, me idem infortunium, ac alios, in pluribus ægris ſine fructu a me præparatis, expertum fuiſſe (1). Nemini hactenus inſevi variolas, adeoque & præparatione non opus habui. In naturalibus præparatio apud nos fere omnis cadit; nam ſæpe ne quidem in principio primæ febris, ſed jam erumpentibus puſtulis, demum Medicus ſolet vocari, quod magno meo tædio & dolore toties expertus ſum. Nullam aliam præparationem mihi arrogare poſſum (2), quam quod, dum variolæ nobilem familiam quandam infeſtabant, duabus virginibus, quæ earum incurſum quotidie metuebant, & ✠dum vitriolicum & deinde corticis Peruviani extractum ad tempus, præparandi fine exhibuerim. Una earum mitiſſimas poſtea variolas patiebatur, altera maligniſſimas, ſed de hac notari debet, ut fuſius in hiſtoria morbi ejus explicui, multa heu com-

(1) *De Haen Reſponſ. ad meam epiſtolam pag.* 42. (2) *Vide meum ſchediaſma de inſufficiente Methodo Medendi*.

commiſſa fuiſſe peccata, quæ a præparatione legitima longiſſime abeſſe debent, & quæ eam prorſus irritam faciebant.

Unum ſupereſt. Exiſtimat a Te, *Celeberrime Haeni*, laudatus *Raſtius*, quod ſuppuratio veſicantis ope in naturalium principio excitata, has hæque raro, quam illas, lethales exhibitura eſſet. Si hæc vere æquaret vires ulcerum inoculationis, per quæ, ex ſententia inſitorum, magna pars veneni effluit (1), nulla amplius prærogativa inſitio gauderet, & multum ſane ejus laudibus decederet. Operæ pretium omnino eſt, periculum facere. Meretur vero cum Raſtiano conſilio conferri notabilis locus *Meadii* (2), huc apprime faciens. Dum de inoculatione agit: *Putarunt*, inquit, *nonnulli, effluxum humoris ex vulnuſculo ad inferendum pus inflicto, ut etiam ex puſtulis circa oras ejus prorumpentibus, ad ægri ſalutem nonnihil conferre. Sed exigua illius copia, quæ hac via effunditur, vix quicquam, ut videtur, juvare poteſt. Multo plus præſtabunt emplaſtra duo veſicatoria, brachio alterutri & cruri impoſita, promota interim per totum morbi tempus purulentæ in ulceribus materiæ digeſtione. Quam quidem medicinam ex uſu hic fore nequaquam dubito.* Quando ergo nil notatu dignum de veneno per ulcera inſitionis effluit, atque illa

 ulce-

(1) *Condamine Part. I. p. 37.* (2) *Cap. VI.*

ulcera, quæ per veſicatoria producuntur, magis juvant & majores effectus promittunt, largiorem veneni effluxum permittentia, cur porro inſerimus variolas, cur non potius, ſi naturales ante fores ſunt, *Raſtianam* & *Meadianam* methodum loco inoculationis ſequimur? Verum concedendum puto, adeo largiter ſæpe fluere inſitionis ulcera, ut ſi fluxus etiam longe minor eſſet, tamen veneno adeo ad ſtuporem exiguæ molis, adeo exiguo vehiculo continendo, bonam partem iterum egrediendi e corpore, ſatis ſufficiens libertas relicta ſit. Deinde etiam eo ipſo momento, quo inſeritur venenum, jam locus ipſi adſignatur definitus, & porta patula præſtatur, per quam iterum ipſi elabendum ſit, & quidem antequam prima febris varioloſa hominem invadat, venenumque humoribus miſtum agere incipiat. Febre poſtea ſeſe manifeſtante, teſte *de la Condamine* (1) & aliis, vulnera majorem ordinarie quantitatem puris fundunt, & venenum per ea ſubinde fere totum evacuatur ita, ut non raro ſaltem duæ vel & nullæ puſtulæ erumpant, ægro uihilominnus in vado conſtituto. Vix ergo, ut *Meadius* cenſet, indigere videntur ulcera inſitionis veſicatoriis, ut ipſis amicas ſuppetias ferant, apud inoculatos. Apud ægros naturalibus laboraturos, poſtquam per ali-

(1) *Part. I. pag.* 37. 38.

aliquot dies contagium, ore hauſtnm, jam humoribus ſeſe altius inſinuavit, in morbi jam excluſi principio demum veſicatoria applicari poſſunt, & *Raſtio* ita jubente debent, quorum ulcera lata equidem, ſat bene, tardius tamen venenum in corpore ubique jam dominans juſta copia in ſe allicient, atque proinde eam opem non præſtabunt, quam ſi ante febris ingreſſum excitata fuiſſent. Taceo dari caſus, in quibus, ob vehementiam primæ febris, plane non conveniunt veſicatoria. Taceo methodum inſitionis adeo, quæ per parvula veſicatoria, loco levis inciſionis, præſtatur, huic inferiorem eſſe, & difficulter ſanabilia ulcera poſt ſe relinquere ſolere. Fortes eas ob cauſas commoda majora, & ulceribus inſitionis paria, elargiri poteſt fonticulus, graſſante epidemia iis mature excitatus, qui variolis adhuc obnoxii ſunt, & per hebdomadas geſtatus, antequam variolæ corpus prehendant. Notum eſt, quantum ſi ad præcavendam, &, ſi præcaveri nequeat, mitiorem reddendam peſtem, tribuatur fonticulis, a *Diemerbroeckio* (1), *Kirchero* (2), *Forteſto* (3), *Hildano* (3) *Williſio* (5) & aliis. Sed & non latere poteſt lectores, *Diemerbroeckium* (6) ipſum ingenue confiteri, non

(1) *De Peſte lib. IV. hiſt.* 110. (2) *De Peſte*. (3) *Lib. VI. Obſ.* 15. (4) *Cent: VI. Obſ.* 92. (5) *De Febribus cap.* 13. (6) *De Peſte lib. II. c.* 8.

non unum, ſed plures in peſte, etiam cum fonticulis eſſe mortuos, quare eximius *Bohnius* (1) frivole fidem præſtare fonticulis haud vult. Atque in ipſis variolis irritos eos fuiſſe, memorant Medici Edimburgenſes (2). Patet ex his omnibus, ulcera artificialia, per veſicatoria & fonticulos excitata, eousque valida haud haberi poſſe, quam ulcera artificialia inſitionis, atque ab illis non æque numerum variolarum parcum (a quo omnis morbi ſecuritas pendet), expectandum eſſe, ac ab his, qui ſi non ſemper, ſæpe tamen feliciter impetratur.

QUÆSTIO VI.

Nulline ab inſitione moriantur?

DIcam, bona Tua venia, *vir magnifice*, hanc quæſtionem ita proponendam fuiſſe: *Pauciores ne ab inoculatione, quam a naturalis morbi incurſu, moriantur?* Namque, vix aliquis, ex omnibus, qui inſitionem propugnant, auderet affirmare, neminem poſt eandem mori, licet culpam interitus ab ea removere multo ſtudio, tot boni Viri allaborent. Non in dubium inter alia vocari poteſt triſte exemplum filii Illuſtr. *de Sunderland*, quod in Anglia con-

(1) *Diſſ. de Prophylaxi peſtis dubia* §. 35. *ſeq.*
(2) *Act. Part. III. cap.* 2.

contigit, cujus occaſione etiam plurium in publicis novellis fiebat mentio, quibus inſitio artificialis variolarum fatalis fuit. Neque mirus verum, *Boſtoniæ*, Angliæ americanæ loco, Acta conſignata, & ad ratificandum Londinum miſſa fuiſſe, quibus inſitio variolarum prohibita fuit ea propter, quod ut plurimum male ceſſerit (*vide Menſ. Jul.* 1722. *Novellarum Hallenſium*). Tum & negari nequit, quod publicæ novellæ ex Anglia 1730. *die* 9. *April.* referebant, filiam dominæ *Blundal* ex triſti nuncio, quod ſororis, & *Joh. Eyls* Equitis filia, poſt Variolarum inſitionem fatis ceſſerit, perterritam, confeſtim exſpiraviſſe, &c. &c. Si nemo ab inſitione moreretur, & a naturalibus etiam ſaltem pauciores, (cum innumeri ab iis moriantur), quid amplius diſputatione opus eſſet, an inoculandum ſit? Hoſtis generis humani foret apertus, qui univerſale & certum remedium ipſi eripere moliretur, & ſi Medicus eſſet, ex ordine Medentum ejiceretur atque ad Getas & Garamantas, & ultimam Thulen ablegaretur merito. Nimio affectui tribuo, quando apud Cl. *Schultzium* (1) ego, *inſitionem non ſæpius fallere ſpem felicis medelæ morbi variolarum, quam chinam, in curatione febris intermittentis*. Nunquam quippe fallit Peruvianus cortex bonæ notæ, exhibitus in febribus vere inter-

(1) *Part. II. p.* 176.

intermittentibus, & ex earum genere continuis, ſi ſalva ſint viſcera; feſellit tamen, quod hodie negari nequit, inſitio, adminiſtrata in caſibus etiam idoneis judicatis, ab omnibus ejus artificibus. Porro non minus aliquid hyperbolici habet aſſertum, eruditiſsimi *de la Condamine* (1), *nec periculoſas, nec mortiferas eſſe variolas inſititias*, pronunciantis; neutrum enim hodie ſine exceptione ita ſeſe habere obſervatur. Id vero certum eſt, & certiſsimum, quod ubivis locorum, & in Anglia adeo, & Londini, ubi, quod bene & cum ſingulari cura notari velim, genuina methodus ſanandi Variolas vere enata, & quam maxime exculta eſt, hac non obſtante, tamen bene multi naturalibus moriantur. Per notata negrologica (2) (*Biils of mortality*) intra 42. annos 65072. homines naturalibus ſunt mortui. De funeribus ab inoculatis interea aſſeverarunt clariſsimi Viri, certe haud pauci, quod proportio, reſpectu eorum, quæ naturales poſt ſe traxerunt, fuerit ingentis diſcriminis, longe paucioribus ab illis, quam ab his abreptis. Lectores meos alios, quorum intereſt, non Te, *eximie Haeni*, nam Tibi hæc omnia nimis nota ſunt, precari debeo, ut legant, quæ ad hanc notabilem proportionis differentiam, & inde elicitam inſitionis prærogativam, facientia ha-

(1) *Part. III. p. 65.* (2) *Vide Iurin Lettre tho D. Coteſworth p. 17. & Account of the Succeſs of Inoculation.*

habent practici Inoculatores obſervata, *Jurin* (1), *Kirkpatrik* (2), & alii, & ſua fecerunt Cel. *Tiſſotus* (3), *Schultzius* (4), & *Condamine* (5). Si forte ex fervidiore affectu in inoculationem, numerus poſt eam demortuorum, paucorum certe, ſi totum numerum inoculatorum reſpicias, aliquantiſper ab uno vel altero Fautorum minutus fuerit, vix tamen licet rejicere & in dubium vocare omnia omnium teſtimonia, & ſine exceptione fraudulenta habere, quæ retulerunt, de rariore mortalitate apud inoculatos, præter *Jurin*, & *Kirkpatrik*, *Scheuchzer*, *Langrish*, *Hadovv*, *Peverini*, *Frevvin*, *Ranby*, *Bell*, *Havvkins*, *Middleton* ipſeque *Mead* & *Hvxhan*, ſuos calculos novæ arti adjicientes, &c. &c. quis enim omnes enumeraret? Satis manifeſtum eſſe ſcripſit *Mead* (6), vix centeſimum quemque inſitivis Variolis perire, cum longe plures, pro rata portione, morbus hic naturaliter ortus conſumat; deinde narratione adjecta de tricenis æthiopibus inoculatis, ex quibus ne unus perierit, hoc ſuum aſſertum confirmans. Durioribus vocibus, de plebeja ignorantia, de præjudicatis opinionibus, de ſtudio partium, de pruritu contradicendi, præmiſſis, ſe audere aſſerere, ait *Huxham* (7), *Inoculatio-*

(1) *Account &c. & Analyſis &c.* Londini 1754. (2) *Sect. V. p.* 160. *ſeq.* (3) *Paſſim in ſcriptis.* (4) *Part. II. pag.* 155. 160. (5) *In diſſert. p.* 17. 41. 63. 65. 68. (6) *Cap. III. p.* 65. (7) *De Variolis p.* 16.

lationem ſaltem decimam partem illius periculi ſecum ferre, quod comitatur naturalem invaſionem. Burgès, circa finem ſui ſchediaſmatis, ſe convictum eſſe profitetur, directe in ſalutem humani generis tendere inoculationem, cum naturales Variolæ plerumque ſeptimam partem infectorum devorent, & illa adminiſtrata vix centeſimus pereat. Guttulam puris varioloſi, juſto tempore in uſum vocatam, integris provinciis ſuas incolas in vadum locare, aſſerit *Tiſſotus* (1). Infinities minus periculoſas eſſe Variolas inſititias, quam naturales, ait *de la Condamine*, & de hac re neminem eſſe in Anglia qui dubitet (2). Liceat mihi quædam *Spectatiſſimi* hujus *Viri* cogitata adhuc ſpecialius in medium proferre. Naturales Variolas ſeptimam, ſextam, quintam, quartam, interdum tertiam partem ægrorum trucidare, dicit, cumque ipſis adverſariis confitentibus inoculatæ ex 50. hominibus unum abſtulerint, a naturalibus minimum unum ex quinque periturum fuiſſe, infert, ſimulque ad *Jurin* provocat (3). Alibi, poſtquam, hoc auctore notante, ſeptimam partem a naturalibus mori edixerat, inter illos, qui eluctantur, tot miſeros ſimul conſiderandos monet, qui vitia in viſu, auditu, mala pectoris reſidua dolent, qui formam externam perdidere, & valetudinarii ma-

(1) *Inocul. juſtif.* §. 3. (2) *Part. III. pag.* 66.
(3) *Part. II. ad Obj. I.*

manent (1). Addam adhuc memorabilem computum, quem init Cl. *de la Condamine*. Ponit ut evictum, 14. partem hominum quotannis Variolis mori, per Necrologia Londinenſia 42. annorum, apud *Jurin* & *Kirkpatrik* (*Analyſis Londini* 1754.). Dum ergo, inquit, Pariſiis quotannis moriuntur 20000. moriuntur variolis 1440. Jam hoſtes infenſiſsimi inſitionis quinquageſimum ab ea mori dicunt. Igitur, licet hoc falſum ſit, tamen per propriam eorum confeſſionem concedere coguntur, per inoculationem in 1440. hominibus inſtitutam, 1441. ſervari (2). Taceo reliqua, ut & computum alium mire inſitioni faventem, quem habet ad Object. VI. *p*. 50. ne nimis prolixus ſim, & Tibi Ill. *Haeni*, quem hæc & plura hujus generis neutiquam fugiunt, nimis diſpliceam.

* * *

Quid vero ego ad hæc omnia? an ita me gerere debeo, ac ſi illa nec legiſſem unquam, nec ſcirem, an lecta & expenſa ſciens debeo negligere, & omnia ſubleſtæ fidei habere, an mirari, quod Tu nihil non lectum, nihil non expenſum relinquens, unquam quærere potueris: *Utrum inſitiva methodus plures, quam via naturalis, in vita ſervatura ſit* (3)? Feliciſsimæ tuæ curationes Hagæ-Batavorum per divinam cle-

(1) *Part. III. circa initium*. (2) *Part. III. pag.* 68.
(3) *In quæſtionibus p.* 32.

clementiam peractæ, de quibus nequaquam dubito, & de quibus jam alibi Tibi gratulatus ſum ex animo, non æque felix, & aliæ ſimiles a Te viſæ, efficiunt certe, ut arti nimium tribuas, & funera a naturalibus pauciora, quam exiſtunt, ab inoculatis plura, quam dantur, Tibi concipias; ita ſincere, quæ intus ſentio, in chartam conjicio. Vidiſti in Hollandia paucisſimos mori, Medicis uſos optimam methodum callentibus; idem obſervaſti Viennæ, & in vicinis urbibus, ſub bonorum Medicorum cura, Ergo comparationem inter naturales & inſitivas Te non admittere, & notabilem differentiam inter funera ab utroque genere haud agnoſcere, ultro & palam profiteris (1). Putaſne vero, *Vir multis nominibus mihi dilectiſſime*! Londini adeo deſciviſſe ab antiqua *Sydenhami* in medendo virtute Medicos omnes, ut methodum ejus, aut neſciant, aut negligant? an Tibi fingis practicos plurimos ita ſocordes & torpidos, ut *Meadiana* & *Huxhamiana* veſtigia ſequi ignorent? & tamen & ſuperiore anno, & antecedentibus, ingente numero homines in hac metropoli variolis naturalibus ſunt mortui. Elegantisſima & exaſciatisſima ſunt Ill. *Meadii* in medendo præcepta, iis tamen, quorum ipſe probe memor eſſe debuit, non obſtantibus, variolas vocat veram peſtem *p.* 6. (2). Imo ipſa vera

(1) *Pag.* 34. 35. (2) *Edit. Gotting.*

vera peſte pejores eſſe mali moris variolas, aſſerit & probare ſatagit *Wetſchius in Præfat. p.* 17. *ſeq.* Porro *Mead* eas nominat venenatam febrem *p.* 15. dira ejus ſymptomata comparat cum ſymptomatibus commorſorum a ſerpente africana, hæmorrhous, dicta *p.* 22. 23. atque in nulla febre (ob latens intus ut extus deleterium toxicum viſcera nobiliſsima, callidiſsimo Medico non prævidente, ſubito quandoque exeſurum) incertiore eſſe de vita & morte judicia, quam in hac, candide eloquitur. Atque hæc per totam vitam enata & confirmata ſcientia effecit, ut ſenex adhuc inſitioni valde faverit, plures ejus beneficio ſervari poſſe ratus. Non minori affectu eam protexit *Huxhamus* (1), quia ſcilicet vidit, quas graphice deſcripſit variolas, in quibus, ut ait, fere ſemper tragœdia morbi, ſub diriſsimorum ſymptomatum ſyndrome, morte ægri terminatur, atque dari contagium varioloſum expertus eſt, quod cum peſtilentiali, triſti energia, pari paſſu ambulet (2). Neque dubitavit Ill. *Werlhofius*, exemplar Practici eruditiſsimi & experientiſsimi, probare inſitionis artificium, cum dari ſciat variolas maligniſsimas, in quibus nihil omnino juvet (3). Tales olim Bernæ vidit *Hildanus* (4), quæ

(1) *Pag.* 10. & 36. *Vide & ejus diſſ. de Variolis epidemicis anomalis.* (2) *De Febribus C. V. p.* 79. (3) *De Variolis & Anthracibus p.* 18. & 96. (4) *Cent. VI. Obſ.* 82.

quam plurimos infantes e medio ſuſtulerunt. Forte ſi non in eam deduxit, firmavit tamen in ſua ſententia jam animo ſedente poſt ſeculum, & quod excurrit, elapſum, civem ejus Ill. *Hallerum*, triſtiſsima illa conſtitutio epidemica, Bernenſis, quod variolarum inſitioni calculum ſuum adjiceret, & adjicere pergeret (1). Cur vero diutius immoror commemorationi ſummæ malitiæ & rabiei, quæ toties miſerabilem hunc morbum comitatur, qualem ut alibi, ita apud *Tulpium Lib. IV. Obſ.* 52. non ſine horrore, non ſine ſtupore, non ſine ſtantibus comis, aliquis legerit. Qualem 1725. experti ſunt *Freyenvvaldenſes*, & eorum vicini, quibus nulla familia reſtitit, ex qua non cenſum ſibi libitina exegerit, ſecunda febre, quicquid etiam medicina præſtare moliretur, lento & hectico ardore multos trucidante (2). Magnum catalogum ſcriptorum fide digniſsimorum exhibuit Ill. *Tiſſotus* (3), ſua propria experientia præmiſſa, qui validiſsimis teſtimoniis confirmant, ſæpe admodum pernicioſas eſſe variolas. Neque ego in eodem omiſſum vellem ſummum *Boerhaavium*, licet *Tiſſotus* ſaltem alio reſpectu ipſius reminiſcatur. Sive clara & aperta ejus enunciatio: *Prophylaxis inſitiva videtur ſatis certa tutaque*, militare queat pro hac, ſive minus, ſive mentem

(1) *Vide Opuſc. Pathol. Obſ.* 44. (2) *Act. Med. Berolin. Dec. II. Vol. X.* (3) *Lettre a p.* 17. 29.

tem ſuam mutaverit deinceps *Vir incomparabilis*, ſive non, certum tamen eſt, ipſum morbum variolarum pro ſontico ſemper habuiſſe: Namque ſi morbus vehementiſsimus, ſi ichor gangrænoſus loco puris, ſi tota fere cutis occupata (quod omne ego heu! his meis oculis non raro vidi), ineluctabilem perniciem agnoſcit, quam in commentariis ſuis fuſius expoſuit, ita, ut dubii effectus, remediis ſuppeditatis, ingenuus profiteatur: *Si hæc non juverint, ſe neſcire quid juvare queat* (1).

* * *

Sed diutius forte inhæſi a Te diſſentientium aſſertis, *Amiciſſime Haeni*! patere igitur, ut ad Te iterum accedam, ſed & ut ea, circa quæ aliter Te ſentire mallem, candidus & ſincerus eloquar; ita ipſe juſsiſti, urges & recte urges (2), ſilentio interdum ſupprimi funera, ab inſitione exorta, & amicos ejus nondum confutaviſſe, tot hiſtorias ipſis publice propoſitas, inſititiis variolis demortuorum. Nil Tibi opponam; at interea, etiamſi plures moriantur ab inſitione, quam concedatur, inquirendum tamen adhuc reſtat, an non nihilominus multo plures moriantur a naturalibus? nam circa hoc argumentum jam quæſtio noſtra verſatur. Tu multo ſtudio, multa eruditione, ex Tua pariter, ac haud paucorum celeberrimorum Practicorum

 expe-

(1) *Aph.* 1403. (2) *Refut. p.* 64. 67.

experientia: probas, variolas eſſe ſat benignas (1). Abſonum foret & Tibi, & pro Te dimicantibus, contradicere. Sed o *Bone*! cur dememiniſti omnium eorum non minus præſtantiſsimorum Medicorum, qui truculentiſsimas & immedicabiles variolas deſcripſere, quos Tibi propoſuit *Tiſſotus*, quos & ſine eo, omnes noveras. Æquior hac in parte ille, Te, prædicari debet; nam licet inſuperabilem toties perniciem variolarum naturalium, quæ negari nequit, urgeat, & probet, concedit tamen, dari etiam ita benignas, ut arte adeo in malas mutari ſeſe haud paterentur (2). Vera ergo Tu loqueris, vera loquitur *Tiſſotus*; certis ſcilicet temporibus pauciores homines abſumunt variolæ naturales benignæ; certo tempore malignæ, artique rebelles horrendam ſtragem edunt; utraſque vidi, & novi. Cavendum ergo, ne vel harum, vel illarum obliviſcamur, quando de mortibus a variolis generatim ſpectatis, nobis ſermo eſt. Incumbit potius nobis, ut auctores utraſque deſcribentes conſulamus, diverſaque etiam loca eorundem inter ſe conferamus. Non Te fugit, Ill. *Haeni*, *Sydenhamum* ſcripſiſſe paſsim de pernicioſiſsimis variolis, id ipſe notas; interim has miſſas faciens, convertis Te ad diſcretum genus, quod omni periculo vacet, ad perpaucos illos e plebe, qui præ divitibus ea propter mori-

(1) *Refut.* a p. 64. ad 74. (2) *Lettre* p. 17. & 33.

moriuntur, & concludis, non naturæ morbi, ſed peccato Medici, & ægri, culpam mortis tribuendam eſſe in variolis (1). Nonne vero idem *Sydenham*, qui de diſcreto genere adeo bene ſenſit, ſimul audiri debet, verba faciens de ægris ob materiem ptyaliſmi viſcidam factam, ſuffocatione plerumque extingui ſolitis, *p.* 172. de incerto lubricoque loco, in quo locatur morbus variolarum, & praxis medica eidem accommodanda; de fama Medici frequenter variolis mediri juſsi, in anguſto verſante, *p.* 181. de re periculoſæ aleæ ſi variolæ confluant, *p.* 188. de ſaliva viſcida ægros fere omnes ſuo marte II. morbi die jugulante, *p.* 197. de lethalibus veſiculis cum mortificatione ægros, intra paucos dies ab eruptione, libidine deſtinantibus, *p.* 253. de ægris pleriſque, qui vehementius laborabant variolis anomalis anno 1674. 1675. intereuntibus, *p.* 298. de ingenti diſcrimine a puſtalarum numero, *p.* 444. de prævidenda hominis funeſta ruina ex imminente indomita vi febris ſuccedaneæ, *p.* 445. de ingente periculo, quod die II. inſtat, *p.* 446. de ægri viribus prorſus imparibus, ut febri a reſorpta ſanie excluſæ reſiſtant, *p.* 448. de ægro puris copia obruto & fato ſuccumbente, *p.* 451. de criſtis a Medico non erigendis, quando ipſi non cum diſcretis, ſed cum confluentibus, & ægris adul-

 tis,

(1) *Refut. p.* 67. *ſeq.*

tis, res eſt, ne ſervatos a ſe judicet, quos non occiderit, *p.* 477. 478. de ſummo & tremendo diſcrimine febris putridæ, variolis confluentibus ſuperveniente, à *p.* 688. 697. &c. Hæc omnia, opinor, confidenter Tibi opponi poſſunt, *Eximie Haeni*, quando poſt *Sydenhamum*, *Liſterum*, *Baglivum*, *Schmidium*, *Loeberum*, (qui methodum Boerhavianam Jenæ olim primus introduxit, & omnino illis felicior fuit, qui Wedeliana remedia calida adhuc in deliciis habebant), *Violante*, & alios adducis, & bonæ methodo etiam malignas cedere ſtatuis (1). Cedunt ei omnino interdum, ſed & valde malignæ non cedunt, & non peſſimæ, ceſſuræ primo viſæ, quandoque eum eludunt tamen, accedentibus circumſtantiis, in quas ſimpliciter nullo Medico eſt potentia. En recens exemplum! Fœmina 24. annorum, ſpectabilis mercatoris uxor, inviſit puellam, variolis diſcretis optimis laborantem, ipſa ob ſuperatum in infantia morbum, ut dicebat, ſecura. Ægrotare incipit, febrem catarrhalem, & pleuritidem ſpuriam ſimulat morbus. Medicus ordinarius, ex voto ægræ, me in lecto decumbentem conſultum adit; ſuadeo fomentum emolliens, potum multum hordeaceum, potionem ex aquis ſtillatitiis, cum nitro & oxymelle ſimplici, atque ſi pulſus eam indicet, VSnem. Ille menſes largiter,

(1) *Refut. p.* 68. 74.

ter, juſto termino, fluere, mihi enarrat, pulſumque vix a naturali motu recedere aſſeverat, quare, ut naturalem ſanguinis evacuationem promoverem, clyſma emolliens, & fomentum abdomini admovendam ſuadeo. De aliqua in deglutiendo difficultate conquerens ægra, irritans ſal, & oxymel, non libenter quidem, monita tamen, aſſumit. Tertio die erumpunt in facie puſtulæ, quas nemo adſtantium variolas habet, donec Medicus, ipſe primo ceſpitans, eas adeſſe pronunciat. Continuantur remedia, pergunt catamenia, clyſma quotidie injicitur, gutturis dolor augetur, ita ut chirurgo opus ſit, variolæ confluunt. Septimo die amici enixe a me petunt, ut lectica vectus ægram viſitarem, annuo tandem, vix ſcalas adſcendere valens. Video variolas admodum confluentes, ſed læte rubentes & ſuppurare incipientes, neque adhuc ab earum natura periculum metuo. At labia, naſi interiora, totum os internum, & lingua, & omnis faucium ſuperficies, pelle varioloſa obducebatur, erat vox rauca, deglutitionis ſumma difficultas, ſaliva mirum quantum viſcida, ad metum ſuffocationis uſque, pulſu interim ſat bono. Facile intelligebam, hoc urgens ſymptoma plus metuendum eſſe, quam morbum ipſum, quare cum acetum & nitrum in gargariſmate exulare deberet, nulla ratione ferendum, mel ſimplex cum decocto emollientiſsimo noctes atque dies injici faciebam. Simul præſcribebam

cum Collega meo honoratiſsimo, emulſionem lenientiſsimam, cum nitri ea quantitate, ut guſtus falli poſſet, exhibebatur ſimul, pro afſluxu ſalivæ viſcidæ revellendo, identidem portio mannæ, extus admovebantur fomenta, ſed his, & aliis incaſſum actis, pure puſtularum non prorſus illaudabili, 11. die miſeria nihilominus anginoſa & anxia ſuffocabatur. VSnem pulſus parvitas & debilitas vetabat, vapor aceti, per conclave diffuſus, ad tempus ſaltem in uſum vocari poterat, & abeſſe tandem debebat, cum tuſsim ferinam provocaret, ſuffocationis periculum augentem. Similes ejusmodi caſus, qui ſaltem mihi uni, inter Medicos, opinor, non obvenient, me credere faciunt, ad eam paupertatem ſæpe in vaſto illo medicinalis materiei campo redigi doctiſsimum & expertiſsimum quemque, ſine exceptione, Practicum, ut in curatione variolarum neſciat, quo ſe vertat, & ut dare cogatur multitudinem funerum, a naturalibus.

* * *

Tu, *Egregie Haeni*, quando non admittere vis calculos Cl. *Kirkpatrik* & *Jurin* (1) fere, ſaltem ante oculos habes *Liſterum*, & Tibi faventes alios auctores, de benignitate morbi ſcribentes, ut numerum mortuorum a naturalibus minuas, & numero poſt inoculationem tumulatorum

(1) *Refutat. p.* 78. 84.

torum haud majorem ſtabilias, obliviſceris iterum pene omnium teſtimoniorum, de ſtrage a malignis variolis edita. Hæc tamen, a tot ſinceris ſcriptoribus (atque præcipue a Practicis, quibus magnus fuit numerus Variolis affectorum ægrorum), ſuppeditantur, magna copia. Non minus, quandó occaſione deſumta, ab inoculatione Conſtantinopolitana, feliciore quam Anglica, licet majori arte inſtituta, taxas clariſsimos Viros, *Maddox* & *Doddrige*, ut verbi divini Interpretes, ita inoculationis Patronos, iterum ad *Liſterum* & *Baglivum* provocas, pro benignitate naturalium ſtantes. An putas, *Vir optime*, plane non audiendos eſſe, *Fernelium*, *Platerum*, *Sennertum*, *Riverium*, *Primeroſium*, *Sebizium*, *Tulpium*, & alios multos a Cl. *Tiſſoto* allegatos, qui voraciſsimas epidemias deſcribunt, ut proportio juſta, inter mortes a naturalibus, & inoculatas ſtabiliatur. Porro, dum de infauſtis ſucceſſubus inoculationis paſsim obſervatis agitur, recuſas aliquid tribuere hominibus, qui illotis manibus illam adornarunt (1), querelasque haud injuſtas *Jurin*, *Tiſſoti*, *Maty*, *Halleri* obiter habes. Sane ut naturalibus decumbentes perduntur haud raro, a Semi-Medicis & Medicaſtris, cur a talibus non perderentur inoculandi? Utrinque peccata admittenda ſunt. Talia adeo a veris Medicis commiſſa agno-

(1) Pag. 97. 98. 99.

agnoſcit *Tiſſotus* (1). Nimis longum foret, ſpeciatim perquirere catalogos & calculos Londinenſes demortuorum naturalibus, & ſervatorum inſititiis, eo fine publicatos, ut prærogativa inoculationis in omnium oculos incurrat, quos Tu rigoroſe examinas, atque de quorum integritate & fide aperte dubitas, quod omnino durum eſt (2). Si alienas obſervationes omnes a Viris fallere nolentibus factas, noſtra facere, & tanquam veras aſſumere recuſaverimus, in arctiores & arctiſsimos limites cito redigetur unius individui medentum ſcientia, & experientia, ob artem longam, & vitam brevem. Oculi plus vident quam oculus. Poteram adhuc quædam monere, contra Tuas animadverſiones, ſed nolo. Peto ſaltem, ut conſideres, ipſum amicum Tuum, Cel. *Raſtium*, inoculationi contrarium, tamen candide eloqui, *quod negari nequeat, minores numero, ab inoculatis variolis, quam a naturalibus mori rationemque phyſicam a fluente diu inſitionis vulnere deducere* (3). Deinde permittas obſecro, ut Tibi in memoriam revocem recentiores felices ſucceſſus inoculationis Florentiæ obſervatos (4). Tandem patere, ut adducam ipſiſsima verba, quæ in novellis publicis Londino ad nos transmiſſa ſunt, elapſo demum anno

(1) *Lettre pag.* 51. (2) *Refutat. pag.* 114. (3) *Vide de Haen Reſponſ. ad meam epiſt. p.* 42. (4) *Giornale di Medicina Decembr.* 1762.

anno menſe Decembri. *Illis, qui tot objectiones contra inoculationem conſarcinant, ſequens extractus ex Indice ægrorum Noſocomii Londinenſis novum argumentum, convincens de utilitate hujus inventi, ſuppeditabit. A die 26. Septembr. anni 1746. uſque ad 24. Mart. 1763. in noſocomio variolis naturalibus decubuerunt 6456. & artificiales paſſi ſunt 3434. Ex prioribus mortui ſunt 1634. ex poſterioribus ſaltem 10. Qualis Proportio!* Silentio præterire nequeo diſſertationem ſuperiore demum anno habitam, a *Johanne Andrea Murray* Holmienſi, *Fata Variolarum inſitionis in Suecia* exponentem. Docetur in ea, ſuſceptam licet ſerius, anno 1754. in Suecia operationem, tamen ocyus progreſſam eſſe, nec a Medicis, nec a Theologis, nec a Magiſtratubus impeditam, ſed ab omnibus ſuffultam. Probatur, neceſſariam eandem fuiſſe, ob triſtes epidemias, quæ interdum tertiam, vel quartam ægrorum partem rapuerunt. Probatur ejus neceſsitas porro ex Necrologiis, quæ minimum 9000. homines iu Suecia quotannis variolis mori oſtendunt. Recenſentur deinde inoculationes a Cl. *Schultzio*, Londino reduce præcipue, tum & ab aliis, *Bergio*, *Weſtmanno*, *Hartmanno*, *Gislero*, cum fructu ſuſceptæ. Tandem Cl. *Murray* promittit, ſe hiſtoriam inoculationis in Patria hic ad finem anni 1761. traditam, vulterius traditurum. Audio Te, *Æſtimatiſſime Haeni*, mihi conſilium ſubminiſtrare, ut, vale-

re

re juſſa Anglia & Suecia, in Galliam potius proficiſcar, atque quot turbas in hoc regno, & ejus Metropoli, excitaverit inoculatio, accuratius diſcam. Novi magnos illos, rumore plebeculæ primo motos, deinde ad ſpectatiſsima Theologorum & Medicorum Collegia tranſeuntes tumultus, fataque inſitionis Pariſiis exulare juſſæ. Legi quoque inde ad nos perſcriptum fuiſſe: *Cum multi adeo homines, ab aliquo tempore, per inoculationem vitam amiſerint, novum hoc inventum omnem ſui exiſtimationem perdidit*. Sed ecce! dum actum de eo judicaſſes, caput iterum effert; non ſaltem enim extra urbem Pariſienſem, in ſuburbiis, & confiniis ſtrenue adhuc inſtituitur, ſed & novi exſurgunt ejus defenſores. Comparuere quippe recentia tria ſchediaſmata apologetica pro eadem. Primum titulum gerit. *Reponſe a une des principales objections, qu'on oppoſe aux Partiſans de l'inoculation*, & præcipue confutat *Raſtii* argumentum, de aucto periculo variolarum per inſitionem, ex necrologiis Londinenſibus deductum. Secundum eſt: *Lettre de Mr. Gatti, Profeſſeur de l'Univerſité de Piſe a Mr. Roux*. Hic *Gatti* ſine juſta præcautione inſitionem ſuſcepiſſe, atque ea propter ad ejus impeditionem plurimum contuliſſe dicitur, apud illuſtriſsimas Familias operationem inſtituens, quare & Pariſiis exceſsit. Ipſe in parvo hoc libello fatetur, ſe præparationem ſupervacaneam habuiſſe, cum morbum haud

haud difficilem judicaverit; aſſerit parum a veneno, omnia a diſpoſitione corporis pendere, & multa ad præſtantiam inoculationis evincendam facientia habet. Tertium ſchediaſma inſcribitur: *Le Conſeil de la raiſon ſur l'inoculation*, de quo alibi agendi occaſionem nanciſcar. Præter hæc provoco hic ad novas defenſiones Pariſienſes, Cel. *de Robert*, & alicujus *Anonymi*, de quibus in antecedentibus jam verba feci. Age vero, ex Gallia evolemus in Patriam tuam, Belgium! Illuſtris *Gaubii*, *van Ghert*, aliorumque exemplis haud motus Cl. *Graltherus van Doeveren*, Groeningæ ſermonem academicum anno 1761. habuit, *de erroribus Medicorum utilitate non carentibus*. In eo teſtimonia ſummorum Virorum habentur, qui Variolas ut hoſtem ſæpe invincibilem conſiderant, quibus eo deducitur auctor, ut nomen ſuum illorum claſsi adſcribendum velit, qui inoculatione præcipue eum vincendum ſtatuunt. En Conterraneum Tuum, valde diverſa a mente Tua ſentientem!

* * *

Sed novis iterum armis inſtructus, iisdemque ſat validis, *Fortiſſime Haeni*, contra raritatem funerum ab inoculatis variolis acriter pugnare pergis, *in reſponſione ad meam epiſtolam*. Exempla ibi adfers, talia omnino, quæ omnes patronos inſitionis, quibus levis animus non eſt, meditabundos reddere, & ad tempus minimum ſuſpen-

ſpendere a ſuorum artificiorum continuatione deberent. Contra duas puellas Lugdunenſes, curatiſsime præparatas, & tamen mortuas, nil habeo quod opponam. Impenſe doleo vices nobiliſsimi Viri A. qui Haga Londinum ſe contulit cum filio, ut vitam ejus inoculatione lucraretur, & eum ibi variolis morientem luxit. Expreſſo mandato divino obſequentiſsimus, & fide totus perfuſus, Abrahamus abiit in terram Moriæ, filium ſuum unicum in monte immolaturus; ſed ſuperata feliciter tentatione, illum, obtenta cœlitus benedictione promiſſaque ſibi poſterorum ſuorum multiplicatione, ut ſtellæ in firmamento, & arena in littoribus maris, incolumem ſecum reduxit. At miſer ille Pater, nulla vocatione divina accepta, non ſine ſummo triſtitiæ affectum, Hagam orbus filio ſuo iterum repetiit. Sique Abrahami & Iſaaci hiſtoria forte menti revertentis haud obverſata eſt, etiam ſine hac imagine, ad propriam urnam uſque immanis ejus luctus debuit perdurare. Triſtem recenſionem filioli civis Hamburgenſis, cujus obitum ipſe parens inſitioni haud tribuendum ſtatuit, lecturi Tui, *Vir Celeberrime*, antagoniſtæ, ſine dubio dicent, terrorem a tempeſtate omnia perdidiſſe, caſum neminem præſtare, magiſque perito Medico & Chirurgo tradendum fuiſſe puſionem, plauſibilemque hanc exculpationem non pauci, etiam ab inoculatione abſtinentes, ſine dubio habebunt. Non vero etiam negare

gare poterunt, Te legitime inde inferre, ſi licuerit talia eodem jure applicare naturalibus, ut omnino licet, & ea propter his demortuorum numerum minuendum fore, & expungendos ex catalogo plures, non ab ipſo morbo proprie, ſed per accidens necatos. At deplorabile fatum lectiſsimi Filii, *Comitis de S.* quod in appendice adeo graphice depingis, certam tuam fidem interponens, cujus inoculationi adeo nil defuit, ut potius adminiſtrandi methodus, cynoſuræ inſtar, laudari debeat ab omnibus Patronis ejus, dirum, inquam, hoc fatum, dum perſonam afflictiſsimi parentis induo, & imaginor, ita me percutit, ita animum meum perturbat, ut ex tremente manu calamus excidat. Sincere ſcribo, aliquoties in eo fui hactenus, ut 19. annorum filiam meam obedientiſsimam, chariſsimam mihi *Chriſtianam*, (quæ callida diſceptationes hodiernas de ſecuritate & inſecuritate inſitionis expiſcata eſt, & ſemper eam humaniter fuit deprecata), blandimentis, & paternis monitis, & ſeverioribus exhortationibus perſuaderem, operationi ſeſe ſubmitteret. Optima quævis ſcilicet, & amatæ filiæ certiorem conſervationem inde ſperans, & infortunatos caſus, qui, matrimonium forte ingreſſæ variolis ſupervenientibus, accidere poterant, feliciter me averruncaturum autumabam. Jam valde ancipitem me tenet, & moras nectere facit tragicæ adeo inſitionis notitia, ceſpitantque mecum patres alii, qui olim libe-

liberos ſuos mihi inoculandos tradere cogitabant, ex quo illam ipſis communicavi. Eſto, rariorem eſſe ejuſmodi infauſtum eventum, qui tamen exſtitit, ſumma præcautione non obſtante; quia deinde non exiſtit ſolus, ſed alios ſimiles etiam eveniſſe certo conſtat; quia nemo prædicere poteſt, an non iterum iterumque, omnibus cautelis obſervatis, inter centum vel quinquaginta fauſtiſsimos unus talis accidere queat; quod valde probabile redditur, alienis periculis edoctos, ſaltem cautius mercari decet. Valde metuo, ne ejuſmodi hiſtorias, compoſito animo vix audiendas, vel legendas, edocti variolarum adultiores candidati, in bivio conſtituantur, & incidere malint in manus Dei, quam hominum. Tragicus omnino eſt ille caſus, quem Cl. *Schultzius* (1) recenſet, filii, qui ſe, & parentibus inſciis naturale variolarum contagium hauſerat, atque ab ipſis trans mare prima vice mittebatur. Vix reliquerat portum, cum ægrotaret; habebatur morbus pro morbo navigantium tranſitorio, ſed 4. die erumpebant variolæ, quæ juvenem vita privabant, acerbe moerentibus parentibus. Sed hi, inter dolores & lachrymas, multo tamen feliciores erant ſupra memorato Comite S. quia prorſus nihil ad fatum filii contulerant. Habeo adhuc aliam hiſtoriam valde triſtem, ſed tamen longe minus, quam modo memo-

(1) *Part. I. p. 185. in notis.*

memorati Comitis, de cujus interim pleniſsima integritate non reſpondeo, refero vero illam ut accepi ab Illuſtriſsimo quodam Viro, diutius Viennæ commorato. Ægrotabant variolis in Collegio Thereſiano nobiliſsimi juvenes, & inter eos filius dilectiſsimus ipſius *Archiatrorum Comitis L. B. Van-Suvieten*. Ob officia, quibus Aulæ Cæſareæ obſtringitur, non licebat ipſi, eum inviſere, ſed chari adeo capitis cura aliis Medicis erat relinquenda. Inter 29. qui eluctabantur, moritur gnatus, tanto genitore digniſſimus. Hic dum triſte nuncium apportatur, admiranda, & a paucisſimis imitanda chriſtianiſſimæ philoſophiæ praxi, prorumpentibus aliquot lachrymulis, ſed ad gravitatem compoſito vultu: *Omnes*, ait, *decimas terræ, de ſeminibus & fructubus arborum, DEUS olim ſibi ſacras voluit* (1). *Quodſi nunc ex decumbentibus ſaltem trigeſimum ſuum velit, & meum filium ſibi elegerit, eccur ego illum fidis ejus manibus, bonæ eius voluntati enixe obediens, haud traderem!* Poterat Vir ſummus, nutum providentiæ ſupplex adorans, acquieſcere, cui uni ſe, & ſuos, committere ſemper fuit ſolitus, namque morbum proprio conſilio & arte haud advocaverat. Verum filius Comitis *de S.* moriebatur variolis arte factis, ſique non ob variolas, non ob inſitionem, tamen per inſitionem, a vulne-

(1) *Levit. XXVII. 30.*

re gangrænoſo, quæ via ad mortem, ne quidem in naturalibus eſt poſsibilis. Clamabunt uno ore Inſitores omnes, ſi hic mortuus ſit ab inſitione, & filium illum in mari, & filium Ill. *Van-Swieten* non moriturum fuiſſe, ſi antea ſuſcepta fuiſſet inoculatio. Concedo poſsibilitatem, quin non parvam probabilitatem agnoſco, hoc ita evenire potuiſſe, plenam tamen certitudinem, quæ a nemine prædici poteſt, deſidero. An Comiti *de S.* ſolidum ſolamen enaſci poteſt ab effato Cl. *Schultzii* (1)? qui affèrere audet: *Si aliquis ab inſitione moriatur, certos eſſe poſſe agnatos, quod nunquam naturalem morbum ſuperaſſet, ſed æque eo fatis ceſſiſſet, quia prævalens inoculatio vitam ſervare haud potuit.* Id puto ſupponitur, ſed non evincitur, neque evinci ita poteſt, ut ſurgat ſufficiens & idonea conviction. Alio tempore, ſi naturales expectatæ fuiſſent, poterat adeſſe alia conſtitutio aëris, poterat enata eſſe alia corporis conſtitutio, alia indicibilis idioſyncraſia; nimis norunt Practici, minimam in his & aliis circumſtantiam mutare totum morbi ingenium. Sed audiamus etiam de hoc argumento differentem Cl. *Tiſſotum* (2). Is ad hæſitationem parentum, rem luctuoſiſsimam habiturorum, ſi proles eorundem illius pientiſsimæ ſollicitudinis, qua conſervationi ejus conſultum cupiunt,

(1) *Part. I. pag.* 162. 163. (2) *Inoculat. juſtif.* §. 56.

piunt, inſons victima evaderet, ita reſpondet: *Metus hujus luctus nititur vana imaginatione, quia rite inſtituta inoculatio neminem perimit. Neque querelis locus erit, niſi forte operatio commiſſa fuiſſet Medico indocto, aut agyrtæ, ad eam inſtituendam prorſus inhabili.* An hæc applicari queant letho dilectiſsimi filii noſtri Comitis, videant lectores, an primus eſt hic æger poſt inſitionem mortuus? an ipſe Cel. *Tiſſotus* aliter agere potuiſſet, illi variolas inſiturus? Venio ad Cel. *de la Condamine* (1), qui non minus quæſtionem movet, an tenerrimo corde parens queat præmeditato conſilio ſubjicere morbo, quo mori poſſet, filium unicum, ſi vel centeſimum duocenteſimum, trecenteſimum operatio abſumeret? Reſpondet brevibus: *Omnino, ut a majori periculo eum vindicet.* Pergit, hanc quæſtionem non ſolvendam eſſe per Philoſophiam moralem, non eam caſum conſcientiæ involvere, ſed eſſe problema arithmeticum. Periculum majus & minus, in quo verſatur filius, admiſſa vel omiſſa inoculatione, deciſionem ſuppeditare. Perorat in ſequentibus eloquentiſsimus Vir ita ſuam ſententiam, ut attentiſsimos & auditores olim, & nunc lectores ſuos, in aſſenſum pellicere queat. Sed, quod notare fas erit, omnia argumenta ſunt arithmetica, nituntur que aſſumto principio, a naturalibus ſeptimo

(1) *Part. II. pag. 54. ſeq.*

moriendum eſſe, cum inoculatæ variolæ vix trecenteſimum abripiant. Si amatiſsimus etiam filius moriatur per inſitionem, patrem feciſſe, aſſerit, quod facere debuit. Illuſtrans adjicit argumentum, a Domino quodam petitum, qui prudens 350. juvenibus ſuis mancipiis, ne ſeptimam partem perdat, ſed unicum eorum ſaltem, inſeri facit variolas; alia ſimilia, non probantia, ſed illuſtrantia ſaltem, quæ veritates antea evictas ſupponunt, ſilentio prætereo. Pace *Spectatiſſimi Viri*, ad ejus cogitata aliquas animadverſiones in medium proferam. Si per obſervationes *Illuſtr. de Haen*, aliorumque magnorum & oculatiſsimorum Virorum, quibus fidem denegare abſonum & turpe foret, ſenſim per experientiam repetitam, multiplicetur numerus funerum ab inſitione patratorum, alia prorſus emerget proportio arithmetica, & periculum ab inoculatis variolis fiet majus, illo, quod a naturalibus imminet, maxime ſi artis medicæ incrementa ſperanda ſint, decreturo. Forte non tercenteſimus ſaltem hominum inoculatorum, ſed a trecentis eorum plures fatis cedunt. Forte a naturalibus non ſeptimus quiſque ſed duodecimus, vigeſimus, trigeſimus, ſaltem interdum vita privatur. Impoſsibile pene eſt, ut unum idemque omni tempore ponatur computationis fundamentum. Deinde, ſi parens quidam perdat amatiſsimum filium per inoculationem, ſervatis interea ejus beneficio tercentis

aliis,

aliis, aliorum filiis; ſi vel maxime obfirmati animi fuerit, ſemper ipſi reſtabit cogitatio, ſe ſuum, licet olim naturalibus abripiendum, ſaltem ad tempus adhuc poſſidere potuiſſe, pro vitæ ſuæ ſolatio & dulcedine. Alius autem prorſus ſcopus erit Domini de conſervatione mancipiorum ſolliciti, qui ſuis commodis, & ſuæ fortunæ, illa omnia impendit, alius affectus parenti, qui ſe totum fortunasque ſuas impendit filio. Diverſa valde ſunt viſionis puncta, ex quibus adſpici ſeſe patitur inſitio, diverſam ſemper faciem contuentibus exhibitura. Si obtutu politico defixus in ea hæream, ſi conſulendum ſit Reipublicæ, & numero civium, urbes & regiones habitantium, pro conſervanda ſecuritate publica; ſi conſulendum ſit unice commodis regum atque principum, admiſſo hoc principio: quod inoculatio plures conſervet, quam ſi morbus naturali viæ permittatur, illa omnino porro admittenda videtur. Etenim tum nil refert, quis moriatur, ſed ſaltem quot moriantur, & ſatisfit problemati arithmetico. Verum, ſi evicta poſſibilitate mortis aut periculi ſummi, de quibus amplius dubitari nequit, etiam poſt optimam præparationem corporum, & poſt acta omnia ordine & decenter, quæ agenda inculcantur, ſimul & actionum noſtrarum moralitatem, & inſitionem conſiderem, aliam iterum ſpeciem hæc induit. Ille tandem affectus paternus & maternus, quem græci peculiari vo-

ce ϛοργὴν appellare conſuevere , quique pauperem agricolam deamare facit filium ſuum , ac ſi principum ſanguine ſatus eſſet , omnes reſpectus politicos ignorat . Ponam 100. patres , de filiis ſuis inoculationi ſubjiciendis adhuc dubios ; dicatur ipſis , nil ſubeſſe periculi ab eadem , ſed potius , poſt ingentia commoda inde expectanda , vivis coloribus repræſentetur diſcrimen variolarum naturalium ; omnes annuent , Legant vero omnes libellum *Ill. de Haen* mihi deſtinatum , ſciant hiſtorias omnes , quas complectitur , quarum nulla efficta eſt , ſuppoſititia , dubia , & falſa nulla . Virtus quippe & amor veri hic etiam in hoſte laudari debet ; paucis dicam , clarius intelligant , non adeo tutam eſſe inſitionem , ut ante aliquot annos habebatur ; audiant eorum 99. vel 98. conſervaturos ſuos filios , horumque centeſimum ſaltem vel quinquageſimum moriturum , cum plures mori queant ; hæſitabunt , opinor , omnes , minimum e noſtris etiam prudentiſsimi , namque exiſtimabit quivis eorum , poſsibile eſſe , ut moriturus ſit ſuus , vel alicujus agnati , qui tamen non abſolute certa naturalium victima in poſterum futurus erat . Sique forte patrum horum quidam gererent in venis ſanguinem , antiquato Romano adhuc ſimilem , unico communi reipublicæ commodo, nulli privato dicatum , poſthabitaque in natos teneritudine , frigidum manentem , & ad ſtatum tempus , quo ſaltem incertæ

aleæ

aleæ eorum vita exponitur, in citatiorem motum haud abreptum, an & filiis paulo adultioribus, & ancipitem paulisper conditionem ſuam, quam ingrediuntur, introſpicientibus, talis erit? Legat, qui volet, pater, recens ſchediaſma gallicum, cujus jam mentionem feci: *Le Conſeil de la raiſon, ou Lettre de Mr. N. N. de l'Academie de Dannemarc à Mr. E. M. de l'Academie de Chirurgie de Paris, ſur l'inoculation,* quod proprie eſt epiſtola alicujus parentis, qui liberos ſuos feliciter inoculationi ſubjecit: Sique exinde omnibus & ſingulis parentibus magna & nova in illam fiducia enaſcatur, ego quidem haud refragabor, neque ſi intentio fuerit in ſe bona, ſiniſterque eventus eam ſubſequatur, illam ſum criminaturus. Quis enim pater, a quo ſi filius petierit panem, lapidem dabit illi, aut ſi piſcem, num pro piſce ſerpentem dabit illi, aut ſi petierit ovum, num porriget illi ſcorpionem? *Lucæ XI.* 11. 12. Videant ſaltem omnes ne noceant unquam, quando quammaxime volunt prodeſſe. Reminiſcor, dum his conſiderationibus immoror, verborum *Tertulliani Tr. de pœnitentia cap. VIII.* quæ ſine moto teneritudinis affectu nunquam in memoriam revoco. Loquitur reverendus eccleſiæ pater de perdito filio, quem pœnitentem & revertentem Parens incredibili amore excepit, flexoque ſermone ad communem noſtrum Patrem in Cœlis, filiorum ſuorum, peccatorum re-

verſorum, miſerentem, de hoc venerabundus exclamat: *Tam pius nemo, tam pater nemo!* Liceat mihi hæc verba iterum trahere ad parentes naturales, atque quando filiorum non perditorum, ſed obſequioſorum & proborum adeo, operationi non omnino ſecuræ ſubjiciendorum, mentionem facio, palam eloqui: *Ut nullus illorum corde angatur, tam parum pius nemo, tam parum pater nemo.* Quæ vero apud nos erit conditio Medici, ſi male cedentem inſitionem ſuaſiſſet? cum raro aliquis pereat, cujus fatum ab agnatis ipſi haud tribuitur, licet non fuerit ipſius morbi artifex.

QUÆSTIO VII.

An inoculatas variolas paſſi nulla unquam incommoda, morboſque alios inde ſibi contrahant?

Recte aſſeris, *Ill. Haeni*, inter prærogativas inſitionis communiter referri, quod naturales varios morbos poſt ſe relinquant, inoculatæ nullos. Adeo feliciter has finiri, ad Cl. *Ranby* provocans, contendit Celeb. *Tiſſot* (1), ut ex centum inoculatis ne unus ſit, cui aliquid ulceroſi remaneat, Ill. *de la Condamine* (2) ad eandem prorſus quæſtionem, qualis hæc Tua ſeptima eſt, ſibi ipſi propoſitam reſpon-

(1) *Inoculat. juſtif.* §. 88. (2) *Part. II. Obj.* 4.

ſpondet, naturalibus ſequelas morboſas familiares eſſe, raro autem mali quippiam inſititias ſubſequi, niſi imprudenter ſeſe gesserit æger, & Chirurgi imperitia peccaverit. Horum, ut videtur, veſtigia premit Cl. *Wetſchius in Præf. p.* 19. nunquam variolas inſititias chronicos morbos poſt ſe relinquere, contendens. Longe tamen aliter, quod mirum & paradoxum videri debet, inoculationis Fautor, Ill. *Mead* (1), ſentit. Is enim diſertis verbis, frequentius in morbo arte effecto: quam qui ſponte ſit ortus, furunculos & tumores ſub auribus, atque in alis ſupervenire, ſcribit, eaque propter addit: idoneis remediis, iisque frequentius, quam in naturali morbo uſitatum eſt, adhibitis, corpus purgari neceſſum eſſe. Tumores ejusmodi poſt inſititias enaſci, etiam *Schultzius* (2) largitur, non omnia expectanda eſſe ab inoculatione monens. Iam a Te, *Venerande Haeni*, poſt exempla in refutatione Tua inoculationis allata, *Raſtius* adducitur teſtis, de relictis ab inoculatione hæmorrhagia uterina, abſceſſubus fiſtuloſis, claudicatione, atque in multis cauſaria valetudine diuturna. Plenam adhibeo huic auctori fidem, nam in omnium oculos Lugduni incurrere debuerunt hi eventus, publico urbis teſtimonio, tanquam appenſo aliquo ſigillo, comprobandi, quamvis in no-

(1) *De Variolis cap. V. circa finem.* (2) *Part. I. p.* 137.

in *novis litterariis Goettigenſibus Anno* 1764. *menſe Ian. p.* 62. recenſioni cogitatorum ejus de inoculatione, aliud impreſſum inveniam; verba ſcilicet: *Omnem reliquam Europam peſſimas ſequelas inoculationis, a Raſtio notatas, ingnorare.* Ego per ipſa effata *Meadii & Schultzii*, magnorum hodie inoculatorum, quorum modo mentionem feci; & per obſervationes aliorum, jubeor credere; mala varia reſidua ab inſitione. Largieris tamen etiam, *Celeb. Haeni*, poſt naturales non minus; ſæpe diu cum furunculis, cum fœdis ulceribus, cum tomoribus articulorum, cum diarrhœis, cum febribus lentis, cum ipſa phthiſi; & nimis ſæpe cum vitiis oculorum, quæ inoculatio pene ignorat, adeo ad viſus perditionem; colluctandum eſſe. Ut *Schultzius* ab inſititiis mala emergentia admittit, ita & urget merito miſerabiles ſequelas a naturalibus, atque ea propter priora nimis urgeri cenſet. *Quis neſcit*, inquit, *quo copioſiores naturales puſtulæ, eo majora & plura mala, ab iis reſidua. Confluentes ordinarie ſequuntur tumores, paraclyſes, contracturæ, phthiſes, defectus viſus, & auditus. Si inter* 100 *inoculatos uni unum ex his malis accidat, ſtatim acerbæ exprobrationes præſto ſunt non vero vituperio afficitur Medicus, & res datur oblivioni, ſi ex paſſis naturales variolas, quinto luctuoſiſſima accidentia eveniant. Dolendum, quod illi, qui contra inoculationem ſcrip-*

ſcripſerunt, *ipſi omni propria experientia deſtituti fuerint*. *Wagſtoſte*, *Blackmore*, *Gohlius*, *Clinch*, *Hecquet*, *de la Vigne*, & *Pharmacopæi*, *Maſſey* & *Houvgrave*, *non propria experientia uſi ſunt*, & *ſcripſerunt*, *cum inoculatio in Europa* 4 *vel* 5. *annum ætatis ſuæ ageret*. *Cantuvel aliquoties ipſe feliciter inſtituit operationem*, *quam poſtea*, *neſcio ex qua cauſa*, *miſſam fecit*. *Igitur deficiente experientia propria*, *boni Viri publico objectiones propoſuerunt*, *quas præjudicatæ opiniones ipſis ſuppeditarunt*. *Ita ſcriptum fuit contra chinam magno fervore ab illis*, *qui eam non in uſum vocaverant*. *Si vel de minimo malo*, *quod febricitanti ea uſo poſtea accidiſſet*, *aliquid audiebant*; *ſtatim culpam in remedium conjiciebant*, *licet id a multis ſeculis*, *nondum china inventa*, *ægris febricitantibus quoque accidiſſet*. *Idem fatum experiri debuit inoculatio*. *&c. &c.* (1). Sane ſi dicendum quod res eſt, ab illo ævo, quo innotuere variolæ, ad hunc diem myridies exemplorum proſtitere, triſtium veſtigiorum, quæ in corpore humano, omnibusque ejus partibus, illæ poſt ſe reliquerunt. Omnia ſcripta de variolis, talium malorum commemoratione abundant, atque ego ipſe bene multa pertinacius affligentia, & diu vel per omnem vitam maxime in oculis ſanationi reſiſtentia vidi, a confluentibus potiſſimum,

(1) *Part. I. p.* 176. 177. *&* in *notis*.

mum, ſed & a diſcretis. Liceat mihi ſuccinctum, ſed atrocem eorum catalogum conſignare, qui, ſi omnes obſervatores evoluere juvaret, ad ingentem prolixitatem excreſceret. A variolis reſiduam maniam habent Act. N. C. Dec. I. Anno VI. & VII. Obſ. 93. amentiam *Riedlinus*, Cur. med. 794. firmam labiorum coalitionem A. N. C. Vol. I. Obſ. 4. p. 53. Coalitum narium Bartholinus, Act. Haffn. Vol. I. Obſ. 9. Loquelæ defectum Riedlingus, Lin. med. An. IV. Dec. Obſ. 26. Aphoniam M. N. C. Dec. I. Anno II. Obſ. 20. Hildanus Cent. IV. Obſ. 82. Cancrum faciei M. N. C. Cent. I. Obſ. 123. labii cum miſera morte Hoffm. Med. ſyſt. Tom. IV. Part. I. p. 184. viſum valde imminutum Riedlin. Lin. med. An. IV. p. 1026. Ophthalmiam, cæcitatem M. N. C. Dec. III. Anno IV. Obſ. 1. eroſiones corneæ & in utroque oculo cæcitatem Hildanus Cent. VI. Obſ. 82. Hypopium & fiſtulas lachrymales, viſum abolitum in totum, ego ipſe aliquoties vidi. Cæcitatem & ſurditatem Hagendornius Cent. II. Hiſt. 71. Tumorem colli ſcrophuloſum Act. Berolinenſia Dec. II. Vol. V. p 29. Abſceſſus articulorum Salmuthus Cent. I. Obſ. 35. lethales ejusmodi abſceſſus Hildanus Cent. VI. Obſ. 82. fiſtuloſos, ipſi oſſium compagi haud parcentes, M. N. C. Dec. III. Anno III. Obſ. 126. Apoſtema coxæ cum claudicatione, Hagen-

gendornius Cent. II. Hiſt. 69. Contracturam Salmuthus Cent. I. Obſ. 34. Tumore duros in pedibus, Hoffm. Med. ſyſt. Tom. IV. Part. I. p. 175. Cachexiam Riedlin. Lin. med. Anno V. p. 188. Alui fluxum cruentum Hagendornius, Cent. II. Hiſt. 66. Ulcera Hiſt. Morb. Urat. p. 1700. p. 6. Lærnam malorum Tulpius Lib. IV. Obſ. 52. qui variolas epidemicas deſcribens, illas, quos non occiderint, ſaltem voce, viſu, auditu, inceſſu aliorumque membrum uſu privaſſe, refert, quarum contagium non tantum infecit quemcunque obvium, verum etiam interdum corpora a morbillis adhuc rubentia, idque cum febre ardente, ulceribus malignis, &c. &c. Idem atrox contagium convaleſcentibus reliquit ulcera in adnata, caliginem in pupilla, immedicabilia glaucomata, eroſa pulmonum, jecinoris, & lienis viſcera, fœda partium extremarum ulcera, quorum retro halitu non ſaltem inficiebantur non magis ægri, quam qui illorum curam gererent, in quorum facie, labiis & lingua vidiſſes peſſima illa ulcera, quaſi infallibilia inſtantis peſtilentiæ præſagia, quæ etiam anno inſequente in patria, & potiſſimum Harlemi & Lugduni Batavorum, multa hominum millia trucidavit. At nondum finis! Tuſſim ferinam, tabem, hecticam, phthiſin habent a variolis M. N. C. Dec. III. An. 4. Obſ. 1. & in corpore Sereniſſimi Principis Saxo-

Saxoniæ Hoffmannus Med. Syſt. Tom. III. p. 245. Paralyſin Hagendornius Cent. II. Hiſt. 73. Pædarthrocacen in manibus, pedibus, ſpina dorſi, morte terminatam M. N. C. Dec. III. Anno IV. Obſ. 1. Reliquias varii generis ſimul M. N. C. Dec. III. Anno IV. Obſ. 1. easque valde periculoſas Anno IX. Obſ. 53. Non poſſum mihi temperare, quin, quæ olim notarunt Medici noſtri Uratislavienſes (1), in medium adducam, quæ ab initio ſeculi ad annum 1764 qui jam volvitur, mutatis ſaltem perſonis, repetitis ſæpe ſæpius iisdem ſpectaculis, triſtiſſimis poſterorum oculis heu oblata ſunt. Variolis exſiccatis, ajunt, majores tumores ſubinde & abſceſſus in artubus obſervavimus, & licet variolæ malignæ, vel epidemicæ, tum non graſſarentur, pus acerrimum plorantes, venas, niſi in tempore occurreretur, exedens, carnes conſumens, oſſa vitians, & membris omne robur adimens. Miſere morientes ex abſceſſu & oſſium carie viderunt, filiolum 18 ſeptimanarum, & filiolam unius anni, *Preſſius & Graſſius*. Poteram memorare caſus, qui mihi obvenerunt, ſed allati credo ſufficient. En vero hic vaſtum diriſſimisque miſeriis refertiſſimum Theatrum, ab omni ævo panſum, ex quo variolæ naturales inter morbos ſuas perſonas ſuſtinuerunt, quale,

(1) *Hiſt. Morb. Vr.* 1750. p. 6. 7.

le, an inoculatæ, tot tantisque lugubribus in ſcenam prodire juſſis, unquam exhibuerint, aut exhibituræ ſint, adhuc dubito. Equidem diffiteri nolo, mala poſt morbum ſuperatum remanentia & emergentia, ſubinde deberi neglectæ ab ægris diætæ, & præcipue corporum refrigerationi, aliquando etiam intermiſſæ a Medicis purgationi. At quicquid ſit, clariſſime tamen illa commonſtrant, intimam variolarum naturalium naturam, quæ nulla furca ſeſe interdum expelli patitur, ſed usque recurrit. Uratislavienſes Medici, ut quivis locum a me citatum evoluturus perſpiciet, nihil in ſe deſiderari paſſi ſunt, quoad methodum. Ego antiphlogiſtica, niſi parvitas pulſus obſtaret, ſemper adhibita, & matura catharſi in auxilium vocata, nec vitia oculorum, nec peſſima ulcera, præpedire potui, in proprio filio diu chirurgum agere, & apud alios ægros ipſum in ſubſidium vocare coactus. Virginem nobilem ante aliquot annos, ubi omnia agenda acta erant, & lenis catharſis per ſeptimanam continuata, nonniſi multa opera a lenta febre & tabe per Dei gratiam vindicavi. Nunc autem expendendum accuratius, & ſine præjudicio, & computus decenter ineundus, numero ſubjectorum, quæ inoculatione, vel naturali via variolas ſuſtinuere, inter ſe comparato, qualis detur proportio inter homines mala reſidua dolentes, vel a naturalibus puſtulis, vel ab ar-

ab arte factis. Erit credo numerus eorum, qui a prioribus dolent, & languent, longe major, quam qui a poſterioribus. Sique tum numerus, morientium ab illis, etiam fuerit longe major, quam ab his; ſi porro vitam ſervare præſtiterit, quam periculum nondum certum alicujus morbi chronici, olim ſanabilis, ſubire, præſtabit quoque periclitari artificiales, quam naturales expectare variolas, poſt quarum abitum ad ſola oculorum vitia nimis frequentia avertenda, diuturnis tædiis, a fonticulis, & veſicatoriis, & ſetacei carnificinæ oriundis, ſæpius ſeſe ſubmittere oportet, & nihilominus non raro cœcitate plenaria ademptam omnem vitæ dulcedinem experiri.

QUÆSTIO VIII.

Numquid non propagent inoculatæ variolæ contagium?

TOta hæc quæſtio, quæ ad Tuam, *Vir Spectatiſſime*, controverſiam cum Cel. *Tiſſoto* præcipue pertinet, difficulter expendi, & ſolvi, & decidi poteſt, niſi ad manus ſint Ephemerides inoculationum diverſarum regionum, urbiumque, & propriarum experientiarum in inoculando ubertas acceſſerit. Plauſibilibus, quod impugnari nequit, argumentis pronegavit *Tiſſotus*, inoculatione contagium propaga-

pagari (1). Æquus is admittit, unum idemque eſſe virus, naturalium, & artificialium. Admittit porro, contagium natum ab inoculatis multos poſſe inficere (2), ſed tot infici conſtanter negat, quot Tu ſuppoſuiſti (3), & alibi (4) fuſius pauciorem numerum inficiendorum probat, cum non æque & certo contagium in corpore actuoſum reddatur ſuctum a venulis bibulis, in ambitu corporis hiantibus, hauſtumque inſpiratione & deglutitione, quam inoculatum, quod ſtabile & fixum in loco vulneris hæret, ſuccisque ſeſe intimius inſinuandi, dum diutius moras nectit, ſufficientem occaſionem adipiſcitum. Deinde contagium immediatum facile evitari poſſe aſſerit, mediati autem periculum, ſi non is, qui verſatus eſt circa ægrum, ad alium, qui adhuc infici poteſt, ipſe acceſſerit, ſed aliquis interveniat, minui; atque demum a pauciſſimis perſonis, quæ ægro adſunt, & aſſiſtunt, non facile contagium aliorſum portari, contendit (5). Porro, quia ſolum pus inficit, tempore ſuppurationis, ſaltem eo durante, contagium agnoſcit *Tiſſotus* (6), vimque omnem ejus pendere dicit a quantitate duris & a calore, quo pus volatile redditur, & ad exhalandum idoneum. Quia

(1) *Inoculat. juſtif.* §.61. & *fuſius Lettre p.* 63. (2) *Pag.* 65.
(3) *Queſt. p.* 47. & 61. (4) *Lettre pag.* 85. 86.
(5) *Pag.* 66. 67. (6) *Pag.* 68.

vero in inoculatis parcius adeſt pus, & calor vix naturalem excedit, exhalationem etiam debiliorem eſſe, dicit, hinc & odorem pene nullum, cum naturales male oleant, ſæpe per totam domum. Tandem, per experientiam conſtare, affirmat, Londini, Genevæ, Bernæ, Baſileæ, inoculationes non auxiſſe contagium, Lauſannæ ſub ipſa inoculatione non latius diſſeminatas eſſe variolas, epidemiam ceſſaviſſe, nec rediiſſe, nullas naturales variolas inſecutas fuiſſe (1). Poſtremo rationibus ad calculum deductis probare nititur, inſitionis prærogativas, voraces epidemias ab inoculatione non pendentes, quæ ſeptimum quemque abſumere ſoleant, urgens (2), cum variolæ inoculatæ ſint ordinarie diſcretæ, raro admodum confluentes, & proinde valde mites. Interim Anonymus Gallus, defenſor inſitionis, tamen concedit, hanc procreare epidemiam, ſed per eam minui inficiendorum numerum, & periculum a terrore & metu pendens, cujus evitatio, beneficio operationis, a cujusvis libero arbitrio pendeat (3). Ego, ſi quid video, prorſus impoſſibile habeo, determinare aliquem numerum inficiendorum per inoculationem, ſive in gratiam inſitorum, ſive antagoniſtarum eorundem. Etenim ad hauriendum contagium, vim-

(1) *Pag.* 69. 70. (2) *Pag.* 69. 70. 71. 72. (3) *Vide Wetſchii verſionem p.* 44. 45.

vimque ejus aliter non acturam, vere in actum deducendam, interna quædam diſpoſitio ad morbum, in quovis individuo requiritur, & rem omnem abſolvit, quam, an adſit, an minus, non novimus, non prævidemus, ſed a poſteriore demum adfuiſſe intelligimus. Novi, qui agnatis variolis affectis adfuerunt, aliquoties manſiſſe intactos, ſuo tamen tempore tandem infectos fuiſſe. Iam Tu, *Excellentiſſime Haeni*, ſepoſito calculo, urges ſaltem, loco expectatarum variolarum diſcretarum & benignarum, ab inoculatione etiam aliquando malignas & confluentes procreari, ſæpeque æſtum ingentem, copioſum pus, exhalatione lethale generari, adeoque contagium maxime propagari. Sic ſane quosdam nodos gordios Celeb. *Tiſſoto*, amico meo æſtumatiſſimo, nexiſti, quos ipſi expediendos & ſolvendos relinquo. Tibi pollicem premit & ſubſidium validum affert Cel. *Raſtius* (1), qui, plus quam tertiæ inoculatorum parti confluentes variolas obtigiſſe, memorat. Id ita factum eſſe, ego dubitare nolo, nam valde impudentis foret, rerum eventus, qui omnibus civitatis incolis innotuiſſe debuerunt, publice promulgare, quibus, ſi tales haud fuiſſent, vox publica contradiceret. Verum ſic ipſi celeberrimi Inſitores, qui inoculatas variolas ob paucum pus, & calorem

 fere

(1) *Pag.* 17.

fere naturalem, ad ſpargenda tetra effluvia impares habent, per ipſa ſua principia concedere tenebuntur, has, ſi confluentes fuerint, ob multitudinem puris & calorem febrilem magnum, qui a confluentibus vix abeſt, peſſimis exhalationibus aërem inquinare, & ita contagium latius diſſeminare. Quod autem ejus translationem ad alios, per Medicos & Chirurgos, attinet, ego, ni fallor, adeo multum ipſam metuendam haud habeo, ut a non paucis, etiam eruditis & exercitatis Viris, creditur. Hos inter eruditiſſimus & experientiſſimus *Werlhoſius* (1) non ſaltem per ægrotantium effluvia, ſed & per nuncios, per veſtes, imo forte per chartas, litterasque, de qua re ſat probabile exemplum habet, contagii hujus velut etiam peſtilentis, propagationem fieri, clare ſatis obſervari & doceri poſſe, contendit. Quin per canes ex una domo in alteram tranſeuntes virus apportari poſſe, ſunt, qui exiſtimant. Nullus audeo reniti Viri ſummi, aliorumque gravium Medicorum obſervationibus. Memini interim bene, ſine litteris, ſine nuncio, ſineque alia ulla mediata communicatione, Uratislaviæ decubuiſſe ſororem morbillis, quibus ego medebar, cum eo ipſo die frater, 40 milliaribus ab ea remotus, iisdem laborare incepiſſet, quod menſe elapſo

(1) *De Variolis & Anthracibus* p. 16.

elapſo parentibus nunciari faciebat. An hoc in caſu ſubeſt συμπαθεια & ſimilis diatheſis familiæ, alioquin a multis obſervatoribus & de variolis notata, quam refert Vir acutiſſimus, quam vero ſolam non vult admittere. Sane, ſi in diſſito loco graſſati ſunt morbilli, ut graſſabantur apud nos, laborare potuerunt ex contagio hic & illic, ſoror & frater; ſed eadem dies incipientium morborum; niſi caſui tantum tribuatur, ſaltem notabilis eſt. Quicquid ſit, in mea praxi per mediatam communicationem, & per internuncios, huc illuc tranſlatas variolas vidiſſe, vix ac ne vix quidem recordor. Non oblitus ſum, Medicum olim apud nos celeberrimum, cultui externo corporis non adeo deditum, a nobiliſſimis & illuſtribus Familiis, quarum eo tempore bene multæ Uratislaviæ commorabantur; cum populares eſſent variolæ, obligatum, imo vero pene juramenti religione obſtrictum fuiſſe, ut quoties ægrum hoc morbo laborantem inviſiſſet, antequam domum aliam adhuc ab eo liberam intraret, depoſita veſte aliam induerit, ne nempe panno adhæreſcens forte contagium ſecum afferret. Habebat Vir optimus non niſi veſtes tres, gryſeam, nigram, & brunam; ergo iteratis vicibus, una vix exuta, alteram & tertiam arripere debebat, & hanc mutationem repetere per diem aliquoties, ægre ferens tot ſibi impoſitas moleſtias, & ſubri-

 dens

dens de aliis communicando contagio ſe ſuſpectum haberi, quod in ſe ipſum primo migrare deberet, cum variolis adhuc dum non laboraviſſet. Pulchre recordor, me ſat ſæpe domum reducem, ab ultima viſitatione ægrorum variolis laborantium, adeo ex vicinia mearum ædium, calentes manus meas, quibus ante pauca momenta pulſum ægrorum, durante ſuppuratione, exploraveram, non ablotas, obviam incedentibus meis liberis permiſiſſe, quas tenerrimmo affectu genis ſuis apprimerent, & exoſcularentur. Nunquam tamen inde contagii effectus perſenſi. Ex junioribus, qui ſuperſunt, filia natu major duos annos habens, variolis laborare incepit, ſine meo interventu; nam in proprio conclavi detinebatur, & ob negotia mea per aliquot dies ipſam non videram, donec ad ægrotare jam incipientem accederem. Natu minor adhuc immunis, nec a me, cui libenter adeſt, toties inter ægros ejusmodi verſato, nec a fratre, cum quo ex amore arctiſſimum & nimium fere commercium aluit, contagium hauſit. Hic curioſus, viſis infantibus varioloſis, aliquo terrore, quem deinde confitebatur, perculſus, morbum in ſe demum derivavit, quem antea ex mea manu centenis vicibus accipere debuiſſet. Alius filius, jam ad ſedes beatorum evocatus, variolis peſſimis laboravit, a quibus tamen per Dei gratiam liberabatur, ſub initium epidemiæ, antequam mihi obla-

oblatus eſſet alius æger hac ægritudine affectus, cum alio tempore ipſi domum redux a talibus, facili negotio affricare contagium potuiſſem. Propria uxor gravida, morbum hunc ſæpe adeo miſerabilem nondum experta, me graſſantibus variolis quotidie ad ægros curſitantem tulit, per aliquot hebdomadas, ſine noxa, donec monitum meum negligens immediato contagio ſe exponeret, & me inſcio, ſororem ſuam, variolis benignioribus adfectam, inviſiſſet, æque mite fatum ſperans ſi inficeretur, ſed turpiter decepta, namque confluentiſſimas accipiebat, ægerrime deinde eluctans. Hæc mea me domeſtica experientia docuit, alienis confirmata; nolo tamen Viris eximiis, per ſuas obſervationes alia edoctis, refragari. Quod lectos attinet, ſtragula, induſia, veſtes, & quæ alia pure varioloſo inficì poſſunt, ac immediate contagium corporibus inſinuare, facile concedo, ſi variolas nondum expertus, tali lecto & ſtragulis uteretur, ſi veſtem vel induſium, ab ægro varioloſo depoſitum, indueret, etiam aliquo tempore elapſo, quod infectioni locus eſſet. Sed caveri poſſunt ejusmodi immunditiæ. Ad repurganda ſtragula, induſia, linteamina, lotricibus opus eſt, morbo jam certiſſime defunctis. His cautelis omnibus, obſervatis, ſine Vulcani ope omne aberit periculum, cum annoſa fila inoculatoria haud inficiant, niſi immediato contactu, cuti

vulneratæ applicata & diutius eo in loco detenta.

* * *

Aëris inquinamentis quoad infectionem plurima tribuenda cenſeo, dum naturales variolæ graſſantur, aut factitiæ magna copia, mali moris effluvia de ſe ſpargunt. Tales venenati atomi, ſi cum inſpiratione pulmonem ingrediantur, & ſanguini calidiſſimo admiſceantur, aut deglutiti cum deſcendente ſaliva ventriculo applicentur, atque corpus diſpoſitum offendant, facile morbum poſſunt excludere. Longe vero major eorum deleteria efficacia redditur, ſi variolis adhuc expoſitus homo, conclave ingrediatur, in quo æger aliquis decumbit., ſique propius ad eum acceſſerit, ſi ingratus nidor nares feriat, atque nauſeabunda averſatio inde oriatur. Hac via immediata, plures infectos novi, qui hactenus per annos contagii energiam eluſerant, & in eorum catalogum mihi amatiſſimam *Beucheliam* referendam habeo. Hiſtoriam contagii, ab inoculatione propagati, a Cl. *Whitte* conſcriptam, nondum vidi, nec contagii Newburgenſis effectus novi; credo tamen Tibi libenter, *Vir Acutiſſime*, ſtringentiſſima argumenta inde contra inoculationem exſurgere. At vocem publicam univerſæ Galliæ, non a male ſanæ plebeculæ, & vulgi leviter quandoque inſanientis rumoribus, & clamoribus, quibus ceu rapi-

rapidiſſimo torrenti ægerrime obex ponitur, primam ſuam originem traxiſſe præoptarem. Nondum conſtat, an omnes Medici in inoculando exercitati, & alii Practici, an univerſa Facultas medica, an omnes Doctores Sorbonici conſentiant, ut repudietur inoculatio. Votis illius collectis, ſuperiorum mandato ſatisfacturus Cel. *de Robert*, Medicus Pariſienſis, judicium de inſitione exhibuit, (quod legitur in *Journ. encyclop.*) huic mirum quantum favens. Cum dein alius Medicus quæſtionibus quibusdam eam noxiam declaraviſſet, iterum alius famam adeptus in medendo, illarum refutationem publicæ luci expoſuit (legitur in *Journ. encycloped.* 1763. Nov. p. 65.), quam *Wetſchius*, Viennenſis Medicus, germanice verſam ſolidiſſimam & erudiſſimam eſſe pronunciat. Saltem hoc notabile videtur, eousque tamen nondum perdentum eſſe, ut inoculatione publicis legibus Pariſiis prohibita, & pendente adhuc lite, an approbanda, an rejicienda ſit, illa ſiſteretur & non in ipſa urbe, & in agro Pariſienſi, & in aliis provinciis Galliæ, darentur perſonæ numeroſæ, adultiores, ex illuſtriſſima Proſapia oriundæ, quæ ſe operationi, cui plaudunt, ſubjicerent, multoque cum fructu, ſi relationibus publicis habenda fides eſt (1). Surgunt inſuper in dies paſſim

(1) *Vide in Novellis Hamburgenſibus A.* 1764. *die* 30. *Maii articu-*

paſſim novi defenſores, & Pariſiis adeo imprimuntur ſcripta apologetica, quæ ſoli tumultuariæ operationi infortunia inde nata adſcribunt, ut in antecedentibus jam monui. Ut certa cauſæ controverſæ deciſio obtineatur, curatiſſima & ab omni præjudicia repurgata attentione præcipue & ante omnia opus eſſe credo, an continuo durante, & nunquam ceſſante, & extincto contagio ſuppoſito per inſitionem, durante decurſu 10. 12. 15. annorum, evidenter plures mortui ſint, quam naturaliter, maxime ſævientibus epidemiis duabus, tribus, quatuor, per hanc temporis inintercapedinem. Præſtat quippe, variolas perpetuo per contagium familiares eſſe, per ipſam inſitionem, per pauciores mori, quam plane ſilere interdum ad tempus variolas, & rabioſis epidemiis certis periodis emergentibus, iterumque finitis, magnum hominum numerum tumulari. Sed hiſtoria contagii Whittiana noxas propagationis contagii exponit. Multorum vero Medicorum Londinenſium obſervata in eo collineant, quod plures moriantur per epidemias, quam vigente inoculatione. Atque recentiſſimus ſcriptor, *Murray*, Holmienſis (1), neceſſitatem inſitionis probare nititur ex quibuſ-

ticulum Pariſiis die 21. Maii conſcriptum, in quo magnus catalogus illuſtrium perſonarum habetur, quæ ſibi variolas felici eventu inoculari fecerunt. (1) *Diſſ. jam laudata, quæ variolarum inſitionis fata in Suecia exponit.*

buſdam triſtiſſimis epidemiis, quæ interdum tertium & quartum ægrum vita privarunt, tum & ex Negrologiis, quæ, in Suecia quovis anno minimum 900 homines mori variolis, commonſtrant. Egregie, inter alios, docuit Cel. *Huxham* (1), certam conſtitutionem atmoſphæræ, modo progreſſum variolarum epidemicarum promovere, modo impedire, alio tempore eas incipere in uno angulo cujusdam civitatis, eamque inficere totam, alio tempore oriri in medietatæ, & tamen non longe proſerpere, ſed cito iterum deſinere. Id ſi ita ſeſe habeat, propagatio contagii non eidem ipſi, ejusque indoli, ſed aëris conſtitutioni præcipue tribuenda videtur, tum & diſpoſitioni corporum, in quam ſimul culpam conjicit laudatus *Huxham*. Non ergo nimis, quoad ſui contagii in longum & latum diſſeminationem, vituperanda inoculatio, quæ ſi inſtituatur, aerem ſerenum & purum, & corpora ſaniora, aut præparata, & emendata, ſupponit. Tandem etiam non ſimpliciter inoculationi adſcribi poteſt, quod, ea jugiter adornata, contagium ſemper exiſtere, & perdurare, & diſpergi, faciat, ſi illuſtrem *Werlhofium* audire voluerimus, ut audiri omnino meretur. Namque hic de naturalibus variolis ita ſtatuit: *In noſtris regionibus*, inquit (2), *variolæ nunquam*

am-

(1) *De Variol. pag. 30. edit. Germ.*

(2) *De Variolis & Anthracibus pag. 16.*

amplius generatim ceſſant, ut non alicubi, modo in hoc loco, modo in alio, præſertim in magnis civitatibus, perpetuo hæreant, & favente ſtatu epidemio, & ſingulorum corporum diatheſi, accreſcent, & denuo ſingulis in locis puſionum nondum antea affectorum numero, alibi rurſum per commercia diſpergantur. Lecturorum judicio relinquo, an cautela Celeb. *Kirkpatrick* Sect. XI. p. 402. inoculationem haud ſuſcipiendam, pusque adeo & ejus effluvia, loco alicui vel regioni, non inferenda eſſe ubi variolæ nondum adſunt, inoculandosque præparandos eſſe, in locis non infectis, & tum aliorſum transferendos; deinde an methodus, hodie in noſocomiis Anglicis obſervari ſolida, & a Cel. *Schultzio* (1) recenſita, damna præcavere queat, quæ a contagio, per inoculationem propagando, adverſarii ejus metuunt, & urgent. *Londini*, inquit *inoculati poſt eruptionem ex domo, huic operationi deſtinata, deferuntur lectica, vel curru in Noſocomium, ubi variolis naturalibus laborantes degunt, eum in finem, ut in Noſocomio inſitionis nullum enaſcatur contagium, quod demum tempore ſuppurationis excludi incipit.* Addam adhuc, quæ alibi ſcripſit *Vir Celeberrimus* (2), dum contagii, per inoculationem diſſeminari viſi, mentionem injicit: *Nullam obligationem video, ut vitam meam pericu-*

(1) *Part. II. p.* 131. 132. (2) *Pag.* 180.

riculo exponam, quando proximus meus cautiones circa ſuæ conſervationem negligit. Sagax Medicus non inſeret variolas infanti, in domo quadam, in qua plures ſunt nondum eas experti, antequam hi aliorſum tranſlati fuerint. Diſſeminatio contagii circumſpectione inhiberi poteſt, & inoculatione noxæ a periculoſiſſimis epidemiis poſſunt præcaveri. Semper pejoris indolis fuerunt variolæ, in urbe, aut regione quadam, quando diutius ſiluerunt; ſed earum ferocia impeditur, quando numerus, qui naturales adhuc expectant, minuitur. Cantvvel Noſocomio inoculutionis Londinenſi tribuit, quod ibi adeo familiares ſint variolæ; ſed hoc ſuo aſſerto teſtatum facit, quod necrologia ab anno 1746. quo conditum eſt Noſocomium, non viderit. Anno 1753. moriebantur Londini, & in confiniis, a naturalibus 774. & anno 1719, proximo ante introductam inoculationem, mortui ſunt 3229. Cæterum Cantvvel multa ignorat de Noſocomio varioloſo. Ægri peculiares veſtes accipiunt, quibus utuntur, quam diu in eodem commorantur, illæque, quæ ad ipſos pertinent, per inventionem Hales, in ciſta ad hunc finem inventa, fumo ſulphuris exponuntur.

QUÆ-

QUÆSTIO IX.

Certi ne ſumus fore, ut inoculatis, variolas nunc expectantibus, nec præcedat, nec accedat contagium naturalium. Sin minus, an a duplicata cauſa variolæ non atrociores expectandæ?

HÆc quæſtio mihi valde gravis videtur, & mereri valde, ut ejus valor a patronis inſitionis, ſi fieri queat, infringatur, ne hujus gloria ſenſibile aliquod detrimentum patiatur. Id quidem non metuit eximius *Tiſſotus* (1), namque: *non admitto*, inquit, *quod venenum naturale, jam ſuſceptum ante inoculationem, poſſit morbum facere deteriorem. Paucula quantitas puris, major vel minor, filum duarum linearum, vel duorum pollicum, quatuor inciſiones, vel duæ, nec magis nec minus faciunt ad generationem variolarum. Minus convenienter prætextus hic de contagio, per duplicationem nocentiore reddito, excogitatus eſt, ut imprudentia coloraretur. Ego ab omni partium ſtudio remotus ſum.* Mitius pauliſper ſentit, quanquam fere eadem ipſi mens ſit, Cel. *Kirkpatrik* (2), qui naturalis contagii acceſſionem, ad artificiale inſitum, ingenioſe ſuperfœtationem vocat. Is equidem probabile habet, cum parciſſimum pus inſi-

(1) *Lettre p.* 64. (2) *Sect. IX. p.* 350. 351.

inficiat, parcam alius contagii additionem, nec morbum augere, nec ejus durationem magis diuturnam efficere, ægros poſt inoculationem a ſuſceptione novi contagii arcendos, & præcavendos eſſe, monens. Adeo interea æquus eſt, ut ſua cogitata nondum pro certis venditet, ſed, vulteriori inquiſitione & obſervatione opus eſſe, dicit. Videntur & primo intuitu argumenta Tiſſotiana, & alia, non eſſe rejicienda. Ipſe ego ſæpius cogitavi, ſi inficiatur aliquis in conclavi, variolоſis exhalationibus repleto, forte perinde erit, neque vel mitiores, vel pejores obtinebit variolas, ſive in eodem decubuerint ægri quatuor, vel unus ſaltem. Attamen hoc ipſum nondum certo evictum eſt. Si infectus reportet variolas multas, & mali moris, & pejoris forte indolis, quam erant quatuor decumbentium, valde probabile evadit, multiplicato & concentrotiori contagio hauſto, eas ipſum in acceptis referendas habere; ſi benignioribus laboret, forte bonitatem ſuæ idioſyncraſiæ, quæ vero non omnibus eadem eſt, laudare debebit. At vero viginti & uni perſonis variolas inſevit *D. Frevvin*, pure a confluentibus deſumto; quibus laborantes ægri interierant, & tamen illæ omnes benigniſsimas obtinuere, quin, pluribus pure demortuorum, inoculationem præſtitit, ſine ullis pejoribus ſequelis. En ſpecioſum contra periculum, quod a duplici contagio metuitur, argumentum! Verum,

rum, temeraria iſta facta recenſes, Cel. *Kirkpatrik* (1), audacem hunc Medicum vocat, & licet, non prorſus de certitudine eorum & effectuum inſtructus, dubitare de fide Viri nolit, fatetur tamen, ſe vel ideam illorum horrere, & non facile pro ſuis ægris pus ab eodem petiturum eſſe. Dum evictiſsima veritas haud conſtat, non permittamus celeberrimis Inoculatoribus, ut inde aliquod præſidium ipſi inſitioni enaſci ſtatuant. Si in totum perinde eſſet, ſive paulo minor, ſive paulo major quantitas puris corpus infectioni adhuc expoſitum intraret, cur hodie recepta inoculandi methodus præferretur aliis methodis, paulo rudioribus, non dicam immiſſioni puris cum goſſypio in nares, (nam tum cerebrum graviter afficitur), ſed infrictioni ejus fortiori in brachio vel pede; immiſsioni in leve vulnuſculum ſanguinolentum, per apicem acus inflictum; immiſsioni in fonticulos; tranſmiſsioni fili pure imbuti per cutem inter pollicem & indicem, acus miniſterio; illitui puris in brachio; communicationi per chirothecas, intus hinc inde unguento pomato, cui ſiccata variolarum materies admiſta, junctas? Cur præſtaret in vulnuſculum, ſummam ſuperficiem cutis ſaltem dividens, immittere filum, quam in vulnus profundius, hians, cruentum, ad telam celluloſam penetrans, inſtillare guttulam puris, vel

(1) *Sect. VI. p. 194.*

vel plures? Quando hoc omne non unum idemque habetur, non poterit etiam unum & idem eſſe, ſive aliquis ſimplex, ſive duplex contagium in ſe derivet. Vt probet doctiſsimus *de la Condamine*, ſi ſupponatur, variolas naturales bis recurrere, nondum tamen ſequi, hominem poſt inoculationem ipſis denuo expoſitum manere, aſſerere non dubitat, naturale contagium ſeminium morbi, in corpore latitans, non niſi imperfecte evolvere, ita ut ſufficiens fermentum ad novum morbum excludendum adhuc reſtitet, cum e contrario multa cum probabilitate aſſeverari queat, quod materia variolarum in corpore hærens, per venenum ſimilis naturæ, beneficio quorundam vulnerum, recta via ſanguini communicatum, eouſque activa reddatur, ut plenarie, & in omnibus ſuis particulis, evolvatur, nullaque deinde materia ad ſecundam aliquam evolutionem amplius ſuperſit. Hoc ſuum aſſertum ſimili illuſtrat, Potentior cauſa, inquiens, majorem effectum edere debet. Lac a naturali actione aeris, & caloris, non adeo certo corrumpetur, & adeo coagulabitur, quam ſi deliberato conſilio aliquid acidi cum eo commiſceatur (1). Convertam & ipſum hoc aſſertum, quod in antecedentibus jam adduxi, quodque huc non facere videtur, ſed ad quæſtionem II., & ſimile, jam in uſus, huc omnino facturos. Non mi-

(1) *Part. II. ad Object. II.*

minori zelo, quam Ill. *de la Condamine*, ab inoculationis partibus ſtans, Cel. *Tiſſotus* (1), cum aliis, hac in parte ab eo recedens, nullam prorſus diſtinctionem facit, intuitu actionis ſuæ, inter virus naturalium, & artificialium. Et intereſt vere, ut ita ſtatuant clariſsimi Inoculatores; namque, ſi contagium ab inſitione ponatur fortius, magis energeticum, magisque omnem fomitem morbi, in corpore latentem, extricans, & actuoſum reddens, quam naturale, neſcio quomodo, ſtante hac hypotheſi, benigniores & pauciores variolæ inde deduci queant, quam ſi via naturalis expectetur; neſcio, quomodo negari queat, ſi ad contagium naturale lenius acceſſerit artificiale fortius, morbum haud graviorem futurum. Atque hoc ipſum per ſimile Condaminianum luculentum, & extra omnem controverſiam collocari debet. Si enim naturalis actio aeris, contagio naturali impraegnati, leviter corrupiſſet ſanguinem alicujus corporis, infectioni adhuc ſubjecti, additum de induſtria contagium artificiale fortius ſuppoſitum, cum eo intimius remixtum, illum tanto magis corrumpat, neceſſum eſt. Verum quia poſt ſuum ſimile omnes argumentationes, quibus aliæ iterum opponi poſſent, ſeponendas vult Ill. *de la Condamine*, & in materia, quam ediſſerit, ad experientiam, quamvis non omnino ipſi faventem,

(1) *Lettre pag.* 63.

tem, provocat, ſequar laudabile ejus exemplum, in præſente materia, quam ego diſputo. Si hac vice non placuero Illuſtriſsimo illi Viro, Tibi, *præſtantiſſime Haeni*, non diſplicebo. Tu non præter rem mones, quæſtione IX. in principio, hanc ſecuritatem, quam ſibi promittunt celeberrimi Viri, circa periculum duplicis contagii, quod obiter habent & nullum venditant, illam ſecuritatem, inquam, propria ſua experientia negaviſſe ipſum *Timoni*. Cum enim narraſſet, Conſtantinopoli annum admodum epidemice variolosum fuiſſe, quo inoculati gravius laborarent, & vehementiora ſymptomata paterentur, ſubjungere ipſum notas, ſuſpicari rationabiliter quemquam poſſe, an non hi contagio naturali brevi ante inſitionem infecti fuiſſent. Deinde ad publica ſcripta, in quibus ipſi Inoculatores infortunia operationis huic cauſæ adſcripſerint, provocas. Sane inter hos propugnator eminentior, Ill. *Mead* (1), maximi momenti eſſe dicit, ut caveat Medicus, ne in corpus, jam contagione tactum, novam contagionem transferat. Addit notanter: *Hoc enim factum novi, eventu funeſto, oppreſſa nimium & ſuccumbente duplici morbo natura, quæ alterutrum forſan ſimplicem vincere potuiſſet*. Atque hoc non ſemel, ſed ſæpe eveniſſe, fidis obſervationibus conſtat. Terminum, quando poſt factam inocu-

 latio-

(1) Pag. 69.

lationem variolæ erumpunt, Illuſtr. *de la Condamine* (1), cum aliis expertis, ponunt 7. vel octavum diem, decimum, ad ſumum undecimum, & duodecimum cum aliis Cl. *Schultzius* (2). Id vero, ordinario eventu, ita ſeſe habere, multoties & infinities obſervatum eſt ab Inſitoribus, hac in re unanimiter conſpirantibus. Quando igitur variolæ vel duodecimo, vel adhuc tardius poſt operationem ſeſe demum monſtrant, aut terminum ſeptimæ diei prævertunt, tunc non poſſunt eſſe effectus inſitionis, ſed debent pendere a contagio naturali, vel poſt inſtitutam operationem, vel jam ante eam, hauſto, tunc autem adeſt infectio duplex, a nemine, puto, neganda. Non vacat cumulum exemplorum proferre in medium, ſufficient nonnulla. Petam illa ab ipſo *Schultzio* (3). Citat is Cl. *Hofly* (4), fœminam habentem, cui poſt inſitionem demum 14. die variolæ erumpebant. Narrat inſuper, ſibi a Cel. *Roſen* communicatum caſum infantis 8. annorum, in quo 13. die poſt inſitionem comparebant. Tandem puerum Eghamenſem 7. annorum memorat, qui 23. ab inoculatione die admodum malignis variolis corripiebatur, ægre ſervatus. Dubium eſſe agnoſcit Vir egregius, annon, dum inoculationis effectus ſeſe ſero manifeſtavit, potius natura-

(1) *Part. I. p.* 37. (2) *Part. II. p.* 128. 129. (3) *Part. II. p.* 128. 129. (4) *Journ. de Medicine Tom. III. p.* 282.

turali contagio tribuendæ ſint natæ variolæ. Si vero hoc ponatur, etiam duplex contagium imbibitum admittendum eſt, quod morbum potuit facere maligniorem, quam fuiſſet a ſimplici. An ne hic videtur fruſtrata inoculatio, de qua Quæſtione IV. actum fuit, ejusque contagium non ſatis energeticum reliquiſſe intactum fomitem morboſum ab accedente naturali forte & valentiore, deinde evolutum, contra ſententiam *de la Condamine*, qui prius fortius habet. Jam vero & terminum ſuum poſt inſtitutam inoculationem prævertentes variolæ conſiderandæ ſunt. Ipſe *Timoni*, poſtquam, ut ex antecedentibus conſtitit, de gravioribus ſymptomatibus inoculatarum variolarum, ob naturalium tum familiarum pejorem indolem, verba feciſſet, ita pergit p. 5. *Inter* 50. *ſubjecta, iisdem fere diebus inſitionem paſſa*, 4. *novimus, quibus & excluſio variolarum nimis cita fuit, & tubercula plura & ſymptomata graviora fuere -- In his quatuor variolæ ad confluentium naturam accedebant. Suſpicio fuit non ſine fundamento, communi variolarum contagio, hæc paucis ante inſitionem diebus fuiſſe attacta*. Ita *Maitland* poſt inoculationem amiſit filium illuſtris Angli *Hilisborough*, qui tertia die poſt inciſionem jam ægrotabat, & 5. prodibant puſtulæ, quæ ab inoculatione pendere non poterant. Soror ejus laborabat naturalibus, antequam illi variolæ inocularentur; ergo ſine dubio jam infectus erat

naturali contagio ante inſitionem, a duplici igitur debebat ſuccumbere (1). *Osborne*, qui inoculationem in ſe, & uxore, expertus eſt, memorat, fœminam die 3. poſt operationem mortuam, quod vero illi tribui nequit, quia mors ab ea non niſi 10. die potuiſſet evenire, ſed naturali contagio ſeſe jungens artificiale, duplicata vi ipſam jugulavit (2). Tandem apud toties a me laudatum *Schultzium* (3) plura exempla proſtant, variolas poſt inſitionem 1. 2. & ante 7. diem prorupiſſe, ex quibus omnibus patet, citiorem earum egreſſum debitum fuiſſe hauſto contagio naturali, duoque contagia certo concurriſſe. His omnibus autem ita ſe habentibus, & ſibi conſtante duorum contagiorum ſibi ſociatorum poſſibilitate, probabilitate, veritate, & noxarum inde oborientium certitudine, incumbebat clariſſimis Inſitoribus docere modum, quo unius ad alterum acceſſus prævideri, & præverti queat. Imaginationem hic nonnullas præcautiones finxiſſe dicis, *Celeberrime Haeni*! quas tamen obſervatu impoſſibiles habes. Hoc docere evidenter toties fruſtratam ſpem & cautelam parentum, qua impedire conentur, ne ſui infantes variolas contrahant, ſimul mones. Multi, contagium naturale evitari poſſe, putant, ſi ſaltem inoculatio fiat variolis non populariter graſ-

(1) *Iurin Account for the year* 1725. *p.* 61. (2) *Jurin Lettre to D. Coteſworth p.* 20. (3) *Part. II. p.* 128. 129.

graſſantibus, atque tantum in principio, vel circa finem epidemiæ; ſed dum adeſt ſive incipiens, ſive finiens, adeſt & naturale contagium, ſemper infectioni aptum. Verum ne quidem omnes in hoc momento conſentiunt. *Schultzius* (1) non vult dehortari ab inſitione, ſi vel variolarum morbus graſſetur, aut ſi familiam quandam illæ infeſtent, exempla feliciter ſub his circumſtantiis peracta adducens, modo caute inſtituatur, & antea per ſufficientem decurſum temporis certior ſactus fuerit Medicus, inoculandum veneno naturalium nondum infectum eſſe. Sed hoc opus, hic labor eſt! Ego omnia curatiſsime penſitans, prorſus impoſsibile habeo, quam diligentiſsima attentione determinare, cum aliqua ſolida certitudine, nondum in corpore humano latitare naturale contagium, ſique hoc foret poſsibile, quis evictionem præſtiturus eſt, quis audebit polliceri, poſt inoculationem id non illud ingreſſurum eſſe, maxime ſi occaſiones haud deſint? Duo ſigna dari, quæ adventum variolarum prænuncient, antequam hæ oculis uſurpentur, affirmat Cel. *Tiſſotus* (1): 1. quando aliquis ægrotare incipit graſſante morbo, 2. quando alias expoſitus infectioni, non tamen infectus fuit. Forſan juvat, ut evitetur duplicatio contagii, ad hæc duo momenta attentum fuiſſe. Verum ipſe ille Medicus, qui e Gallica lingua in

(1) *Part. I, p. 41. 42. 43.* (2) *Inoculat. juſtif. §. 7. p. 21.*

in vernaculam vertit *juſtificatam* ejus *inoculationem*, in nota adjecta affirmat: *Præſagia certa variolarum imminentium, quando illæ nondum in oculos incurrunt, inter Medicos nondum ſtabilita eſſe; probabile equidem reddi, quando aliquis eo tempore, quo variolæ graſſantur, ſymptomatibus eruptionem prægredi ſolitis infeſtetur, ſi nondum iis laboraverit, eum propediem ipſis laboraturum; ſed nil certi citius dari*, dicit, *quam maculis prorumpentibus, & in puſtulas ſeſe elevantibus*. Sed adhuc evidentius reddi poteſt, ultra omnem artem humanam locatam eſſe ſcientiam firmam, naturalis contagii corpus nondum inhabitantis, neque quam proxime inhabitaturi, ſi attendatur ad ſequentia. Scilicet primis diebus, poſt inoculationis operationem, adeo bene ſeſe habet æger, ut domo egredi poſſet, & omnibus ſuis muniis defungi, ſique neſcirem, ipſum ob inoculationem peractam futuris diebus ægrotaturum, non haberem pro ægro. Sexto vel 7. die demum lectum petere jubetur, quando febris ſeſe manifeſtat (1). Jam, quod naturales variolas attinet, dolendum eſſe dicit Cl. *Burges* (2), quod jam infecta perſona ad minimum per integram hebdomadam (tres adeo memorat *de Haen* ex ſua & aliorum obſervatione, *Refut. p. 96.*) inſtans periculum non ſentiat, cum potius, durante hoc tem-

(1) *Vide de la Condaminé Part. I. p. 37.* (2) *Cap. III.*

tempore, omnia ſua negotia perficiat, quibus adfuturum tandem malum ſæpe gravius redditur. Ex his clarum evadit, latitare in corpore humano receptum contagium artificiale, & naturale, per æquam temporis intercapedinem, quaſi plane non adeſſet, ſi ſenſum ægri in utroque caſu reſpicias. Quomodo igitur, dum, non niſi ex ſenſu ægri, & ex phænomenorum, ipſi moleſtias creantium, relatione, imminentem morbum quemvis dijudico, colligere potero, apparenter ſanum, nil de quo conqueratur habentem: nihilominus infectum eſſe, aut non eſſe, ut inoculationem vel tum miſſam faciam, vel inſtituam. Solvat mihi aliquis ſagaciorum Inoculatorum hoc ænigma, Œdipo acutior. Primum ſignum infectionis, ſive naturalis, ſive artificialis, cui fidere licet, eſt febris. Artificiali ſi illa accedat, ſcio convictus, operationem ſucceſſu haud carituram, ſed certo adfuturas variolas. Verum ſi aliquis variolarum adhuc candidatus, tempore quo familiares ſunt, corripiatur febre, ne quidem certo ſcio, ſed ſuſpicor ſaltem, ipſas forte ante fores eſſe. Non raro febris alia prehendit hominem variolas nondum perpeſſum tempore epidemiæ, quam vere varioloſa, non raro etiam alia, quam varioloſa ſine variolis, quod toties obſervavi. Quo magis igitur provehor in conſideratione contagii naturalis, eo magis convincor, ſummam incertitudinem ſubeſſe, an id clam jam dominetur in

cor-

corpore, an minus, neque antea de hoc inſecto certi aliquid conſtare, quam donec illud perſonarum hactenus, larva depoſita, ſeſe canſpiciendum præbeat, atque apertam ſuam edere incipiat tyrannidem. Ergo etiam hominem inoculandum nunquam a metu contagii duplicis tutum haberi declararique poſſe, a Medico peritiſsimo quovis clariſsime apparet. Æque furtivo ingreſſu naturale ante inſitionem ſeſe corpori poteſt inſinuare, quam eadem jam peracta. Argo alioquin oculatior Medicus, hic cœcutit.

QUÆSTIO X.

An ſaltem inoculatio cuſtos tuta venuſtatis?

De paucitate variolarum in genere, & de paucitate earum quoad faciem in ſpecie, quam præſtet inoculatio, omnes ejus patroni loquuntur. Hanc, oblectandis maribus mille gynæcea, Veneribus refertiſsima, elargiri, aſſerit Cel. *Tiſſot* (1), qui alibi (2) infantibus non ultra 9. 10. 15. puſtulas in facie, ad ſummum 20. vel 40., raro plures enaſci, atque & in hoc caſu vix cicatrices remanere ſcribit, niſi foveolas quasdam hoc nomine inſignitas vellemus, longe magis ſuperficiales, quam quas ex natu-

(1) *Inoculat. juſtif.* §. 3. (2) §. 44.

naturalibus variolis, optimæ poſt ſe relinquunt. Non aliter de paucitate exanthematum horum locutus Ill. *de la Condamine* (1), de inſititiis Genevenſibus teſtatur, quod vix uni inter multos vultum veſtigiis ſuis notatum conciliaverint. Atque hanc experientiam in Anglia, ut & in Græcia, neque minus in Circaſsia, ubi inoculatio in ſolius venuſtatis conſervationem adornata fuit, vix aliquam exceptionem pati contendit, niſi forte ægri ſcalpendo ſibi ipſis nocuerint, aut male fuerint præparati. Hanc vero ita evictam habitam inoculationis prærogativam, Tu *Vir Excellentiſſime*, in dubium nunc voceas, *Tournefortium* aliis teſtimoniis de venuſtate, inſitionis effectu, opponis, & contraria exempla miſere fœdatorum ab hac operatione vultuum adſers, quæ ægre in dubium vocari queunt. Si pro univerſali & infallibili ad pulchritudinem, nitoremque cutis, atque ductuum in facie elegantiam conſervandam remedio, inſitio venditetur, id perperam fieri credo, maxime cum, quod Tu rerum uſu & obſervatione comprobaſti, ipſam adeo confluentes variolæ inſequi queant, a quibus formæ dignitati quam maxime metuendum eſt. Verum eo tempore ſaltem, & fortaſsis frequentius, quando pauciores, & in facie potiſsimum puſtulas provenire facit inoculatio, ad cutis decorem, & ad præcavendas

(1) *Part. I. circa finem.*

das turpes cicatrices, multum eam conſerre poſſe, videtur. Sine reſpectu ad venuſtatem, ſaltem, ut in facie pauciores eveniant puſtulæ, cum a multitudine earum ibidem progerminante, monitore *Sydenhamo*, periculum totius morbi dijudicetur, ſuadent peritiſsimi & circumſpectiſsimi Medici, & inter eos *Boerhaavius* (1) & *Huxham* (2), balnea pedum repetita; horum fotum tepidum continuum; epiſpaſtica applicata ad cava pedum & poplitum; regimen partium ſuperiorum frigidiuſculum, interim corpore inferiore contra frigus munito; nullum alium in finem, quam ut potenti revulſione impetum ſanguinis veneno imbuti a facie, & toto capite avertant, & ſuppurationem ibi, quantum poſsibile eſt, minorem præſtent. Aut ergo omnia hæc conamina fruſtranea ſunt, aut dari debet, ulcera per inſitionem in brachiis excitata, æque, vel adhuc potentius revellere materiem varioloſam a facie, maxime ſi ex voluntate Inoculatoris, juſta copia pus fundant, adeoque multum ad venuſtatem facere. Reminiſcor dum hæc ſcribo, me legiſſe apud *Baglivum* (3), guttas roſaceas, aliaſque faciei morboſas rubedines, irritis aliis, cauterium cruribus affixum ſanare, teſte *Mercuriali de Decoratione cap.* 13. idque ſibi pro magno ſecreto dediſſe Patavii doctiſ-

(1) *Aph.* 1399. (2) *De Variolis pag.* 21. 22. 25.
(3) *Operum pag.* 141.

ctiſsimum illius urbis Medicum, *Baglivus* recenſet. Quodſi igitur ulcera inde enata, jam deturpatæ a puſtulis ſuppurantibus faciei decus ſuum reſtituant, cur non etiam varioloſas puſtulas nondum præſentes potenter averterent, mature & diu ſatis fluentia inſitionis ulcera, in ſuperioribus artubus excitata? Ita omnino credibile eſt. interim tamen apud *Schultzium* (1) invenio ancillam, quæ poſt inoculationem circiter 150 puſtulas, ſed plurimas in facie habuit, atque apud *Kirkpatrik* (2) oculorum adeo vitia ab inoculatione relicta lego. Quamvis vero etiam, rara eſſe talia exempla ab inſitione, intuitu plurium ejusmodi ſequelarum, a naturalibus emergentium, pronunciet, ſufficit ea exiſtere, ſimiliaque porro poſſe accidere, & ab inoculatione certiſsimum ab eis præſidium haud ſperari poſſe. Mea ſcilicet ſententia, arti nulli poteſtas relicta eſt, vel unicum punctulum in facie, & omnibus ejus partibus, ſecurum præſtare in eo naſcatur puſtula, conditione cur ea locum hunc vel occupet, vel on occupet, non ab arte, ſed a cutis fabrica, & vaſorum diſtributione, & ſanguine majori minorive impetu in hæc vel illa projecto, unice pendente. Hoc cum ita ſeſe habeat, & certo ſupponi queat, facile capiuntur arcti artis limites, in conſervanda venuſta faciei ſpecie, in curatione naturalium,

(1) *Part. II. p.* 135. (2) *Sect. VI. p.* 203.

ralium. Aſſeris, *Dilectiſſime Haeni*, a bona methodo rariora deformitatis exempla proſtare. Judicas ſecundum tuam hypotheſin, quæ bonæ methodo fere nimium tribuit. Bona methodus, niſi vis morbi pejor fuerit, optimamque methodum eludat, quod non raro accidit, magnam habet vim efficiendi, ut pauciores generentur variolæ, quam generaſſet perverſa & calida methodus, (qua tamen etiam, licet rarius, ſi vis vitæ langueat, opus eſt), utque pus ſit blandius & benignius, cum acria & calida ipſi conciliaſſent acriorem & rodentiorem indolem. Verum enim vero, ſi dicendum, quod res eſt, conſtitutio humorum ægri, ſive laudabilior, ſive illaudabilior, & ſtimuli varioloſi mitior deteriorve natura, plurimum ad numerum variolarum, & ad puris ingenium facit. Si vero optima fuerit illa, & hic benigniſsimus, tamen poſsibile eſt, ut ex 30. vel 40. variolis, vel paucioribus, una naſcatur in cornea; ſi illa diatheſis morboſa pejor, & hic ſtimulus admodum malignus, poſsibile eſt, ut naſcatur nulla. Toties eadem opera & circumſpectione uſus, tractavi confluentes variolas, ſalvis ab omni labe oculis, toties in diſcretis miratus ſum unam puſtulam hærere in oculo, quæ mille loca alia in facie libera habebat, in quibus ſedem ſuam figeret. Quænam ars impediet, ut infantes variolis laboraturi, & interdum ſimul dentitione laborantes, non acerbe, nocte dieque plorent,

& ipſi

& ipſi hac ratione affluxum materiæ varioloſæ ad oculos alliciant? Quod foveas & cicatrices attinet, ſi a diſcretis non excludantur, non multas gratias æger agendas habebit ſuo Medico, nam ſine Medico illæ cutem parum, vel nihil, vitiant. Si variolæ confluxerint, & rodentiſsimum pus continuerint, ægerque mortem effugerit, valedicendum erit faciei ſpecioſius efformatæ veneribus, atque cordis venuſtati tanto major opera erit danda; namque nec aliquis *Sydenhamus* aut *Boerhaavius* cicatricum turpitudinem avertet. Ab inciſione puſtularum maturarum, ut a bona methodo reliqua, lineamentorum in vultu gratiæ, cutiſve nitori, multum promittis, *Vir Egregie*, nec ut videtur abs re, cum evocatum e puſtulis, & deterſum leniter pus, exedere cutem amplius nequeat. Omnes in toto corpore iteratis vicibus pertundendas vis (1), alio fine, ut nempe febrem ſecundam mitiorem reddas. Auſus ſum, alia occaſione, difficultates meas contra hoc conſilium exponere (2), quod facilius omnino executu evadit, ſi in formæ conſervationem ſaltem in vultu pertuſio inſtituatur, ſed periculum faciens plus ſimplici vice, aut ægrorum conſenſum, ob toties repetendam operam, aut ſperatum effectum non obtinui. Qui pro exſitu puri pertuſione lanceolæ ope

(1) *Rat. med. II. cap. de variolis.* (2) *De methodo medendi variolis optima ſæpe inſufficiente p.* 108. *ſeq.*

ope præſtando, & reſorptione ejus ita inhibenda, ad febrem mitigandam, militat *Huxham* (1), ſi venuſtatis ſtudium reſpiciatur, quomodocumque apertio inſtituatur, turpem magis & deformem cicatricem inde oborturam, aſſerit, quam ſi negotium naturæ relictum fuiſſet; adeoque de hac re perſuaſus eſt, ut hinc cicatrices, a pertuſione vere timendas, negligendas eſſe, inculcet, & periculum ponderandum, quod a neglectu ejus, & ſanie corroſiva in ambitu corporis agere pergente, & abſorpta in humorum Oceanum, in ægrum redundaret. VSnes poſt curatum morbum, ad mala, variolis ſupervenire ſolita, præſcindenda & expugnanda, pro ſubjectorum ſubſtantiarumque omnium varietate, egregias & efficaces Tecum ſtatuo; ad juvamen aliquod, formæ honeſtati præſtandum, vereor, ne nimis ſera ſit illarum adhibitio. Nam quando ad exſiccationem jam pervenerunt variolæ, jam actum eſt de faciei decoribus, unicum auxilium, ut deturpatio non deterior evadat, in blanda cruſtarum emollitione, quo mature removeri queant, vel & aliquando, ſi denſiores ſint, earum inciſione eſt repoſitum.

* * *

Jam dum abſoluta quæſtionum tuarum conſideratione, porro Te præeuntem exacte ſequor patia-

(1) *Pag.* 41.

patiaris oro, *Vir Illuſtriſſime*, ut infandum dolorem Tibi ad tempus renovem, atque *Sacratiſſimæ* inter cœlites *Reginæ*, quæ Romanorum in terris, applaudente omni Europa, futura erat, reminiſcar. Probabis, credo, meum affectum, quando, licet alii ſceptro ſubjectus, quod omnino veneror & ſuſpicio, ut Chriſtianus, ut Philoſophus, ut bonus civis, nihilominus ſumma reverentia erga *Glorioſiſſimam Domum Auſtriacam* ductus, ſub cujus foventibus alis ſtudiorum meorum fundamenta jeci, & praxin meam auſpicatus ſum, ejus irreparabilem jacturam in corde meo perſenſi, & deploravi, & meam propriam, vivide mihi repræſentatam, gemens iterum iterumque revocavi in memoriam. En luctui meo, qui mihi cum luctu utriuſque orbis communis fuit, adhuc accedentem cauſam ſingularem! Condonabis igitur ſincero homini inane votum, exſtitiſſet in rerum natura methodus, quæ *Tantæ Principi*, *Generis humani Deliciis*, pretioſiſsimam vitam, olim vel nunc, a deplorabili interitu vindicaſſet. Atque utinam deſperato morbo a ſummis Medicis inventa aliqua poſsibilis therapia, omnem inoculationem ſupervacaneam eſſe, docuiſſet. Scripſi tamen non ſine ratione, præcipue Clariſſ. *Tiſſotum*, & alios inſitionis amicos, ex hoc tragico caſu argumenta contra Te formaturos. Eminentiſsimum pariter ac triſtiſsimum in Saxonia funus, cum typis exprimendam meam epiſtolam

Lipſiam mitterem, dum nobis Uratiſlavienſibus duæ ſaltem officinæ typographicæ ſunt, (aliis laboribus plerumque deſtinatæ, quam litterarii), nondum mihi innotuerat. Te nec ſimilia viginti, nec plura, ſi afforent, motura ſcribis, ut de inſtituenda inoculatione cogitares. Sed ecce! legi haud ita pridem in relationibus publicis, Clariſſ. *Themiani*, Budiſſenſem Practicum, qui adulto vere ſuperioris anni, liberis Electoralibus variolas feliciter inſevit, Archiatri eorum, & Conſiliarii aulici honorifico munere fuiſſe condecoratum. Nonne valde credibile eſt, Sereniſsimam matrem, viduam, id præmium ipſi nunc demum contuliſſe, quod lugens in ea opinione verſetur, æternum deſiderandum regium Principem & Electorem maritum, inſtituta olim inoculatione, futurum adhuc inter vivos, futurum Saxonum verum parentem, & forte potentiſsimum Polonorum regem. Frequens illa, & ab omni omnium morborum & variolarum ævo communis obſervatio, quod

Pallida mors æquo pulſet pede pauperum tabernas
Regumque turres,

vix mœrori medetur. Mea ſententia, ſæpe, niſi valde fallor, miſeris eſt, non niſi

Solamen miſerum, ſocios habuiſſe malorum.

Unicum, quod & *Glorioſiſſimæ Domui Auſtriacæ*, & *Sereniſſimæ Saxonicæ* ex animadverſionibus Tuis ſolidum enaſci poteſt triſtitiæ levamen, poſt illud immenſum, quod ſancta religio

ſuppeditat, hoc eſt: *Non omnino, & certo tutam eſſe inſitionem, atque & ab hac mortem eſſe poſſibilem*. Sic juſtiſsimis lacrymis juſtus modus ponitur.

* * *

Clare ſic opinor, animadvertis, *Venerande Haeni*, me Tuis quæſtionibus X. non exiguum pretium ſtatuere, licet in nonnullis Tuam reſponſionem vel paululum emollire allaboraverim, vel fere, aut plane ab eadem receſſerim. Conſentio Tecum, dari variolas naturales ſecundas; naturalesque poſt inſitivas; ab inſitione fruſtra inſtituta inſequi quandoque mala, non expectata; fruſtra inſtitutam non certam ſecuritatem præſtare, naturales nunquam adfuturas; inoculatas non ſemper arcere febrem ſecundam, dum copioſæ, & confluentes eſſe poſſunt; quosdam ab inſitione mori, eam etiam incommoda poſt ſe relinquere; inoculatas, niſi ſolertiſſime proſpiciatur, contagium poſſe propagare; duplexque contagium poſſe concurrere & periculoſius eſſe ſimplici; venuſtatique tandem inſitionem non certo proſpicere. Atque ſic confido, Te candorem meum, & æquitatem, laudaturum. Firmiter quoque mihi perſuadeo, ex celeberrimis Inſitoribus illos, qui ſine præjudicio, & ſine nimis in ſuam adamatam operationem affectu, ipſa facta, ipſos rerum eventus, conſiderare voluerint, veritati non reluctaturos, ſed Tibi id daturos, quod

Tibi dari debet. Plura acturus ſum, non ut gratiam Tuam ineam, ſed ut veritati litem ea, quæ ex accuratiſſima & æquiſſima penſitatione tuarum quæſtionum ſponte fluunt, palam candidus eloquar. Eas ſi legerint Inſitores cordati, fidem iis denegare nequeuntes, quæ paſſim munita validis teſtimoniis adfers, regerent, quod facile prævideo, omnes illos eventus adverſos, & inſitioni minus faventes, quos ad ſingulas quæſtiones recenſes, eſſe minimum admodum raros, ſi cum multitudine fauſtorum & exoptatiſſimorum comparentur, qui ex hac operatione, unanimi præſtantiſſimorum Virorum conſenſu, & conſpirantibus innumeris obſervationibus, reſultant. Sint igitur, ne & his deſim, candore & æquitate juſtis, variolæ naturales primæ & ſecundæ, naturalesque poſt inſititias rariores; ſint mala varia poſt fruſtraneam inſitionem rariora; ſint naturales variolæ poſt eam fruſtra inſtitutam rariores, ſint confluentes ab inſitione rariores; ſint mortes ab ea rariores; &c. &c. Verum omnes illæ & ſingulæ decem raritates, de quibus hic ordine, ſecundum quæſtiones agitur, non ſunt ſimplices, ſed obvenere pluribus vicibus, & pluries ſine dubio evenient in poſterum. Quodſi ergo illæ ſibi invicem addantur, non amplius manent raritates, ſed productum abit in frequentiam variarum ſequelarum inſitionis, minus omnino fauſtarum,

quæ

quæ nec Inoculator, nec inoculatus expectaviſſet, atque quæ hactenus ab amicis hujus artis aut prætervisæ videntur, aut non expenſæ, ut decebat. Largior lubens frequentiam odioſorum eventuum inſitionis, frequentiæ exoptatorum multo inferiorem eſſe; at nihilominus prior illa frequentia non parum derogat gloriæ inſitionis, efficitque, ut, niſi doceatur, quomodo illi ſiniſtri eventus certo evitari & præpediri queant, ſine omni dubitatione ac hæſitatione homo, harum rerum omnium gnarus, Inoculatori brachia ſua porrigere, & permittere in poſterum nequeat. Sagaciſſimæ quippe ſcientiæ & experientiæ hactenus relictum non fuit, infortunia, licet infrequentia habita, prævidere, & avertere.

* * *

Dum his omnibus non obſtantibus adhuc confidentem in ſolio ſuo, ſive id vacillet, ſive minus, victrice inſitionem video, atque & Angliæ, & Sveciæ, aliisque regionibus, civitatibusque earum in orbe maximis imperitare, totque hominum millia ſceptro ſuo ſubjicere animadverto, doleo valde, quod Sileſiæ meæ, ut vaſtiſſimæ ejus ditioni ſine ulteriori mora accedat, ex labore meo, hucusque deducto, nulla ſufficiens perſuaſio enaſci queat. Dabunt mihi interim omnes hujus operationis aſſeclæ, quod non ſpontaneo auſu examen aliquod inſtituerim, ſit ne auctoritas inſitionis porro

agnoſcenda, vel minus; ſed quod provocatus prodierim in publicum, invitatus ad quæſita reſponderim, praxique omni deſtitutus, ad hoc negotium accedere debuerim, ignorans forte quædam, & ceſpitans in nonnullis, quæ ipſo exercitio clariora & certiora evadunt. Hæſito ea propter, mea forte culpa, neque bene capio, qui fiat, ut celeberrimi Inſitores de artificialium variolarum conditione, quæ valde tolerabilis plerumque deſcribitur, minus inter ſe conveniant. Adeo mitem plerumque hunc morbum, ab inſitione genitum, eſſe, monet *Mead* (1), ut vix aliquam Medici opem deſideret. Febrem 6. vel 7 die ſeſe manifeſtantem raro moleſtis ſyptomatibus ſtipari, ſcribit Ill. *de la Condamine* (2). Pro valde levi incommodo habendam eſſe inoculationem, ſi commoda inde obtinenda ſpectentur, aſſerit Cl. *Tiſſotus* (3). Et Hercle, inquit, quale hoc infortunium! quando inter mille inoculatos, vel, ſi mavis, inter centum, unus ſeſe non in totum bene habeat, id eſt, quando per 14 dies in apto conclavi tempus terere, & per 6 vel 7 horas febriculam, omnibus dolorificis ſymptomatibus vacuam, ſuſtinere cogatur, quam in tolerabili dolore ſub axillis, in aliqua gravitate capitis, oculorum humiditate, rubore, & aliqua-

(1) *Cap. V. circa finem.* (2) *Part. I. pag. 37.*
(3) *Inoculat. juſtif. §. 67.*

quali turgore vultus, hæmorrhagia narium, caloreque & frigore reciprocis, conſiſtere, antea monuerat (1). Alio deinde loco (2), de 50 inoculationibus loquitur, & ſancte teſtatur, quod, ſi ægros poſt præparationem & inſertionem reliquiſſet, ſoli famulæ ipſis inſervire juſſæ, ſervata præſcripta diæta, nullum ipſis incommodum natum fuiſſet, cum nullo alio remedio per totum morbi decurſum, quam interdum clyſmate, opus fuerit. Quinquaginta ægros inoculatos hic nominat Ill. *Tiſſotus*, ſed inter 20 vix unum auxilio indigere Clariſſ. *Schultzius* (3) auctor eſt. Verum enim vero non omnes Inſitores adeo ſecundas, & ridentes fortunas depingunt, quin, ſi alios audiamus, ſtatim convincemur, ſua non raro incommoda habere inoculationem, & multam operam requiri, ut ſymptomata emergentia oppugnentur. Celeb. *Burges* (4) ſeptimo ab operatione die ſenſibilem accedere horrorem cum tremoribus, dolorem artuum & dorſi, gravitatem & dolorem capitis, cum nauſea & vomituritione, in puſionibus ſomnolentiam, inertiam, motus convulſivos oris, in ipſam Epilepſiam aſſurgentes, ſine addita reſtrictione ad quædam ſaltem ſubjecta, recenſet. Hæc certe incommoda, ilis, quæ naturales variolas

(1) §. 43. (2) *Lettre p.* 34. (3) *Part. II. p.* 132.
(4) *Cap. VIII.*

las antecedunt, benigniora haberi vix poterunt, atque impoſſibile pene eſt, ut celeberrimi Inſitores ea non obſervaverint. Sane Ill. *Mead*, poſtquam inſitionem vix Medici ope indigam declaravit, immediate tamen ſubjungere cogitur: *Sin autem ſecus acciderit, quod nonnunquam fit, eædem curationes, quas in ſingulis variolarum generibus propoſui, neceſſariæ invenientur*. Paulo etiam aliter ſonant, quæ, poſt modo adducta, aliquot paginis interjectis, habet Cel. *Tiſſot* (1), ſi inter ſe conferantur. Scilicet cum antea a variolis inſititiis 50 ægrorum, ob placidum earum decurſum, ſe Medicum pene abeſſe potuiſſe, enarraviſſet, nunc ſuſpicionem, ac ſi methodum inoculatoriam facilem haberet, a ſe amoveri cupit, nihil minus verum eſſe, quam hoc teſtatus, ſed directionem boni Medici illam ſupponere, ſine eo autem habere ſua pericula, concedit, ut omnes morbos, ſi tractentur ab hominibus, qui medico ſtudio operam non dederint, & obſervationibus neceſſariis haud inſtructi ſint. Quid autem hoc omne ſibi vult? Nil aliud, opinor, quam pathemata nonnunquam accedere inoculationi, quæ, ut avertantur, peritiam & præſentiam artificis omnino flagitant, ut in naturalibus variolis, quæ alioquin etiam ſæpe ſæpius ſine Medico ſanantur. Non erraverim, ſi di-

(1) *Lettre p.* 50.

ſi dixerin, interdum flagitare inoculationem hanc peritiam adhuc majorem, quin & aceſſum boni Chirurgi. Multa obſervanda eſſe, quoad inſitionis vulnera, docet Cl. *Burges* (1), quæ interdum aquoſo pure vicina loca exedunt, & inflammant, ad cubitum usque; quæ ſæpe diu fluentia manent; quæ totius brachii, ob materiæ acrimoniam, inflammationem poſt ſe trahunt, atque cum exacta diæta fomentatione, VSnes, purgationes requirunt; quæ, nimia quantitate fluentia, piſo immiſſo debent inſtrui, ut fonticuli, atque diaphoreticis, abſorbentibus, decoctis lignorum, lacte aſinino tractari; quæ morbo jam ſuperato maculas rubras, cum calore & pruritu, in brachiis, cruribus, pectore, dorſo, poſt ſe relinquunt, idoneis dein remediis tollendas. Sane his artibus omnibus variolæ naturales non indigent, neque hæ ulcus inſitionis gangrænoſum ſibi conjunctum habere poſſunt, quod a Medicis doctis præſentibus, ſine dubio commodis pharmacis exceptum, filium Comitis S. cujus quæſtione VI. lugubris mentio fuit injecta, nihilominus neci tradidit. Neque alia incommoda graviora tacet *Burges* (2), quæ inſitionem interdum ſequuntur, ſed ea ultro recenſet, & quomodo ipſis medendum ſit, docet. Urgentiori gravitati capitis, reſpiratio-

(1) *Cap. XIII.* (2) *Cap. IX.*

rationi difficili, doloribus gravioribus, æſtui totius corporis, VSne ſuccurrendum, ſuadet, & præterea remedia pro gravioribus convulſionibus apud infantes ſuppeditat. Fuſius multo Cel. *Kirkpatrik* (2) optimam præparationem, ipſamque inſitionem, nec internam morbi cauſam activitate ſua privare, nec firmarum partium, ac præcipue ſyſtematis nervoſi fabricam, ejusque mobilitatem & ſenſibilitatem immutare, nec ideo gradus ſymptomatum moderari poſſe teſtatus, hæc prolixo catalogo enarrat, quanquam dum a confluentibus operationem præmunire aſſerit (quod heu non perpetuum), hoc reſpectu, mitiora illa, ejus beneficio, evadere, condendat. Ita ſummos illos lumborum dolores, qui confluentes præſagiunt, ſe nunquam apud inoculatos ægros obſervaſſe, memorat, a quibus ſaltem quærelas de doloribus levioribus & vagis audiverit. An vero reliqua ſymptomata omnia leviora, & ſemper? videamus paucis. Obſervavit idem *Kirkpatrik*, poſt inſitionem febrem acutiſſimam, vertiginem, & temulentiam in propria filia, ſomnolentiam, nauſeam vomitionemque apud infantes; inflammationem quaſi eryſipelaceam per totum corpus, cum pulſu febrili, quamvis innocuam; hæmorrhagias narium cum dolore capitis; phrenitidem a delirio diſtinguendam; licet

(1) *Sect. X.*

licet rarius, cum ſummis doloribus capitis, inflammationemque oculorum apud adultos; convulſiones vehementes cum febre & doloribus, ſequente magna copia variolarum diſcretarum, in proprio filio. Hæc omnia, a celeberrimo quodam Inſitore candide recenſita, nonne faciunt credere, quandoque nullnm diſcrimen dari inter ſymptomata, inoculatas & naturales variolas præcedentia & concomitantia, quandoque hæc illis graviora eſſe, quam his? (1) Qui adhuc dubitat, legat, precor, attentus magnum fautorem Inſitionis, *Schultzium* (2), & animadvertet, ſymptomatum moleſtias, ſive arte, ſive natura proruperint puſtulæ, parum certe inter ſe differre; nam & ſæpiſſime incommoda apud naturales diſcretas ſunt admodum mitia. Sane *Schultzius*, ſine multa limitatione & exceptione apud inoculatas, recenſet ſtuporem, torporem, aliquam delirii ſpeciem, ebrietati haud abſimilem, ruborem faciei, cephalalgiam, nauſeam, vomitum, convulſiones ad ſuppurationem usque interdum perdurantes. Nil differentiæ hic apparet inter utrasque. Atque quod maximum eſt, apud eundem Auctore mirum ſignum invenio, variolas inſititias ante fores eſſe (3) *Quando ægri*

(1) *Vide Act. Haarl. Tom. V. caſum, a Cel. van Chert. notatum.* (2) *Part. I. Sect. V.* (3) *Part. II. pag. 119. in notis.*

ægri vociferantur, *&* *inquieti ſunt*, *ex inſolito tumultu famulitium Noſocomii inoculationis, quod Londini eſt*, *concludit*, *inſtare variolas*. Mitem morbum eſſe variolas inſititias, mihi cum aliis perſuaſerat Ill. *Mead*, vociferatione & inſolitos tumultos ab eo non expectaviſſem; adeo bachabundos homines a naturalibus vix vidi, licet vis febris major, aliquando delirium levius, graviusve, adducat.

* * *

Ut vero per proprias celeberrimorum Inſitorum relationes, methodum eorum nec conſtanter facilem & mitem habere poſſum, ita & adeo late ſeſe extendere felicem ejus adminiſtrationem, ut communiter reputatur, non bene poſſum concipere, ſi nempe præcepta omnia, quæ tradita lego ab artificibus, haud negligantur. Quin, quo exactius ea obſerventur, eo magis arctioribus certe limitibus circumſcribi inoculandi licentiam, perſuadeor. Vixque inſuper, ac ne vix quidem, omnibus regulis & cautelis, quæ ſuppeditantur, cum admodum numeroſæ ſint, antea ſatisfactum eſſe, quam ad ipſam operationem accedere debebamus, certo convinci poterimus. Magnus certe numerus eſt hominum, qui per leges, ab ipſis præſtantiſſimis Inoculatoribus ſancitas, abſtinere debent a methodo, alias ab iis adeo magni facta, & forte ille major adhuc ſtabiliendus eſt. Cum aliis, Collegis ſuis, celeber-

berrimus *Schultzius* (1) excipit infantes ad 4 vel 5. annum; ſecuriſſimam dein periodum vitæ pro inoculatione ponit, inter annum 5 ad 12. Ab anno 14 uſque ad 17 inſecuriorem habet, a 17 uſque ad 25 iterum ſecuriorem, poſt 25 denuo minus ſecuram. En! varios ætatis humanæ annos, in quos inoculationis beneficium non cadit, & reliquos, cui competere dicitur, multoties eximi debere, per cauſas alias, brevi videbimus. Scilicet præſentiam ſanitatis plenariæ, & abſentiam morborum aliorum ſupponunt inſitionis encomiaſtæ, ut bonis avibus ipſa ſuſcipiatur. An autem adeo magna copia mortalium, quæ a vitæ primordiis, ad ejus terminum uſque, transgreſſæ legis divinæ reatum, ejusque ſequelas intus ita non ſentiat, ut quisque ſuos patiatur manes? Nonne per effatum divi Senis ολος ανθρωπος εκ γενετης νυσος εςιν (2)? an unica horula certi ſumus, ægritudinem improviſam haud ante fores eſſe? quot adeo florentibus annis obſervamus valetudinarios! Verum miſſos hos faciam, ne quidem athletice valentes temere ſubjici poſſe inſitioni, monuit *Burges* (3), cum, præeunte artis Parente, ſummam ſanitatem maximum minari periculum, ſtatuat, qua-

(1) *Part. II. pag.* 17. 18. 19. (2) *In Epiſt. ad Damagetum Tom. II. pag.* 925. *Edit. Londin.*
(3) *Cap. VI. pag.* 25.

quare & *Kirkpatrik* (1), plethoricis & ſucci plenis corporibus, & ad inflammationes diſpoſitis *Tiſſot* (2), non ſuadendam eſſe hanc operationem aſſeruit. Obſervatum quoque eſſe, ſcribit *Schultzius* (3), quod homines temperamento calido, nigris oculis & capillis, denſa & bruna cute, multas & interdum periculoſas variolas expectandas habeant, maxime ſi potus inebriantes, aromata, victum animalem, antea amaverint, & corpus nimio motu exercuerint. En! ſi his conſiderationibus omnibus adhuc jungamus anni tempora, aërisque conditiones, calorem magnum, frigus magnum, quibus inſitio omittenda inculcatur (4), multas ſane contra indicationes, ejus adminiſtrationi obicem ponentes! Atque hæc de ſanitate eidem repugnante; jam videamus morbos, actu præſentes, aut imminentes, qui frequentiori exercitio remoram injiciunt, & a puſionibus ordiamur. Syntaxin nervoſam eorum valde mollem, & irritabilem, qua fit, ut torminibus ventris, a caſeoſo lacte toties vexentur, atque eapropter, tum & ob dentitionem doloroſam, facile convulſionibus afficiantur, prorſus vetare inſitionem, omnes ejus amici unanimiter aſſerunt, quare primos quatuor vitæ annos ſine ea tranſactos volunt (5). *Vermes* dein-

(1) *Sect. IX. p.* 392. (2) §. 69. (3) *Sect. I. init.*
(4) *Tiſſot Inoculat. juſtif.* §. 29. (5) *Tiſſot* §. 25. *Inocul. juſt.*

deinde repugnare inoculationi, uno ore monent omnes. *Kirkpatrik* (1) neminem auctorem futurum ait, ut ea inſtituatur præſente febre verminoſa, aut aliis pathematibus, a vermibus ſuam originem habentibus, atque his etiam abſentibus tamen conſultum eſſe, profitetur, ut pueris 4 annum egreſſis, dentur anthelmintica, quæ fuſe ſuppeditat, antequam de inſitione cogitatur. Non aliter *Schultzius* (2), prudentiam requirere, ait, ut accuratius antea indagetur, an inoculandus aliqua ſigna vermium exhibeat. Si hoc ita ſe habeat, ante inſitionem eos necandos eſſe, & evertendos præcipit. Imo vero conſultum eſſe dicit, ut, dum de ea inſtituenda cogitatur, ſemper apud infantes anthelmintica præmittantur. Tu, *Practicotate Haeni*! dum vermium & præparationis per remedia iis adverſa, mentionem facis (3), conſcientiam dictitare dicis, ut vel hoc reſpectu negligatur inſitio; namque centum homines laborare poſſe vermibus, ipſis, & Medicis ipſorum hoc neſcientibus, donec prodeant, neminemque Practicorum ignorare mones, quantæ difficultates ſæpe adſint, quæ impediant, quo minus inſectorum horum vitioſa progenies, ex voto, in integrum, & brevi tem-

juſt. Schultze Part. I. pag. 15. 16. *Kirhpatr. Sect. IX. pag.* 321. *Burges c.* 6. (1) *Sect. IX. p.* 321. *ſeq.* (2) *Part. I. p.* 21. (3) *Refutat. p.* 92. 93.

tempore extinguatur. Reminiſcamur hac occaſione, Cel. *Schultzium* feliciſſimam pro inoculatione periodum ponere ab anno 5 usque ad 12, atque perpendamus, *Hoffmannum* (1) vermium imperium in corpus humanum, quamvis nulla ætas libera ſit ab his hoſpitibus, metiri ab ablactatione ad annum decimumquartum. Quodſi nunc nunquam certi eſſe poſſimus, adeſſe vel abeſſe talia animalcula, quodſi, ubi adfuerint, ignoremus, an arte noſtra vere omnia ſint necata & expulſa, quodſi tandem inoculatio poſſit fieri periculoſa, ſi vermes complicentur, clarum redditur, felicitatem & ſecuritatem illius periodi, a Cl. *Schultzio* aſſignati, hac medicinali ignorantia valde limitari, atque minui. Cæterum etiam hoc ſilentio haud præteriri debet, quod, quæ inter præcipua anthelmintica referenda ſunt, pharmaca mercurialia, conſentientibus amicis & inimicis inſitionis, variolas mali moris poſt ſe trahere ſoleant, ea propter illa, malo conſilio adhibita, etiam necatis vermibus, noxas edere facile poſſent. Sequitur *Rhachitis*; hac effectis non facile permittendum dicit *Schultzius* (2), ut inſitionis aleam ſubeant. Sed non exiguus eſt illorum numerus noſtro ævo, quo omnia illa vitia parentum, quæ recenſet, quibusque multum tribuit *Boerhaavius* (3), indies augentur.

(1) *Med. ſyſt. Suppl. c.* 10. §. 2. (2) *Part. I. p.* 25.
(3) *Aph.* 1481.

tur. Neque morbus hic, cujus medelæ diætæ neglectus toties obſtat, ſui durationem a nono menſe ad 4 ætatis annum abſolvit, quo vitæ tempore decurrente ab inſitione adſtinetur. Verum *Heiſtero* teſte (2), quando infantes ante annum quintum ab hoc morbo non liberantur, & vivere pergunt, per totum vitæ ſpatium ſunt deformes, debiles, parvi, valetudinarii, talesque viventes plures, ut in *Schidiis Cyrtonoſi* Cel. *Hahnii* Parentis, atque in *Tabulis aliquot antiquis Cyrtonoſi*, *quæ Gliſſonio Rhachitis eſt*, filii, depictos, ubique invenire eſt.

Venio jam ad morbos, interdum quidem pueros, ſed præcipue tamen adultos affligentes, quos inſitionis fauſtis ſucceſſubus contrariari, ipſi ejus fautores palam profitentur. Conſignabo brevem potiorum catalogum. *Febres inflammatoriæ & putridæ*, *omnesque morbi epidemice graſſantes* (Tiſſot §. 27. 28. Inocul. juſtif. Huxham p. 11. Schultze Part. I. p. 43.), *febres lentæ* (Tiſſot §. 27.), *aſthma*, *phthiſis*, *hectica* (Schultze I. p. 27: Burges p. 25.), *ulcera interna* (Tiſſot §. 27), *obſtructiones & indurationes glandularum Scrophulæ* (Schultze I. p. 24. Burges p. 25) *obſtructiones viſcerum a febribus intermittentibus reſiduæ* (Schultze I. p. 32, *Scorbutus*, (Tiſſot

(1) *Diſſ. de Rachitide* §. 39.

§. 27. Schultze Part. I. p. 27.), *Scabies*, & aliæ impuritates cutaneæ, achores, tinea, lepra, vari, exceptis ſuperatis morbillis, modo pectus ſit liberum (Tiſſot §. 27. Burges p. 25. Schultze I. p. 25), *Furunguli* inſtautes vel præſentes (Tiſſot §. 37), *Coryza præſens* (Tiſſot §. 37), ſed ab hac vere, autumno, hyeme, nemo tutus, etiam in conclavi ſuo degens. *Dolor quivis* (Tiſſot §. 37.), *menſium ſuppreſſio*, *menſes irregulares*, nam duobus diebus poſtquam fluere deſierunt, inoculationem ſuſcipiendam ſuadent Tiſſot §. 30. & *Kirkpatrik* Sect. IX. p. 346. ne illi accedant, & turbas dent. Verum has & hæc cautela non certo poteſt avertere. *Chloroſis*, *Cachexia*, *Icterus*, Schultze I. p. 26. *Fluor albus*, Schultze I. p. 27. ſed hic morbus multas ſane fœmellas ad inoculationem ineptas reddit, cum tertia vel quarta pars earum, ſaltem apud nos, eodem laboret, & in aliis regionibus is non minus ſit admodum frequens. *Graviditas & Puerperium*, Schultze I. p. 31. magna iterum exceptio, nam multis fœminis dum ob delicatulum genium, qui omne, quod moleſtum videtur, a ſe declinare amat, nutricibus liberos ſuos relinquunt, per plures annos graviditas & puerperium arctiſſime inter ſe cohærent. *Mobilitas nervoſa*, Tiſſot §. 69. qui eam ſingularia mala in variolis petrare docit, quæ tamen tam præparatione, quam idoneis

neis remediis, ſub ipſo decurſu morbi, præcaveri poſſe exiſtimat. In aurem dicam, æſtumatiſſimo & amatiſſimo meo Amico, mobilitatem hanc, & quæ inde pendent, hyſterica pathemata, ſæpe per omnem vitam optima arte non tolli, vel ob nativam corporis fabricam, diſpoſitionemque hæreditariam, vel ob pathematum animi viciſſitudines, & diætæ peccata. Supereſt magnum inſitionis impedimentum, *Lues venerea* (Shultze I. p. 28. & alii). O quam ingens numerus noſtris temporibus, quæ pietatem, & intemeratos mores, exuta omni verecundia, pene ignorant, hominum, quos fœda ſiphylis contaminavit! hi ergo omnes arcendi erunt ab inſitione & adhuc infecti, & ſanati viſi, namque, ſi mercurii beneficio convaluerint, peſſimas variolas expectare debent. Quamvis enim multos, ſalivatione ſanatos, exhauſto jam corpore, macie pene confectos, & dein lue varioloſa affectos, omnes facillime ſalvos evaſiſſe memoret *Mead* (1), huic obſervationi tamen non fidit *Schultzius* (2), ſed attendendum vult donec ejusmodi æger vires recuperaverit. Lego quoque apud eum huic monito adjectam hiſtoriam militis, qui poſt ſuperatum ptyaliſmum, peſſimas variolas ſubire debuit. Nec miror; namque non ſolum Tu, *Celeberrime Haeni*, mercu-

(1) *Cap. IV. p.* 58. (2) *Part. I. p.* 29.

curialia antea uſurpata tales poſt ſe traxiſſe, notaſti (1), ſed & Cl. *Tiſſotus* (2) ea nocere multis, paucis utilia eſſe, etiam purgandi fine adhibita, edixit. Commendari pro inoculatione ſecuriore, ut plurimum ſolet, pus infantis, aut pueri cætera ſani, & ſanis parentibus prognati (3), atque & eo fine, ut venereum virus certius abſit, pus infantis ſeligendum commendat *Schultzius* (4). Tu vero rectiſſime quæris (5), unde ſciatur infantem a fermento venereo eſſe liberum, quod a parentibus & a nutrice ipſi potuit communicari, quod latere poteſt diu ſub larva plenariæ ſanitatis, & aliquot annis elapſis ſeſe demum manifeſtare. Si vero id ita ſeſe habet, nonne clariſſime conſtat, contagio venereo per populoſas civitates, proh dolor! longe lateque diſperſo, & anceps eſſe pus ab infante aliquo deſumtum, & ancipitem eſſe apud multos infantes, puerosque forte eo jam infectos, inſitionem variolarum. Sed ulterius! Inter adultiores, illos, *qui vinum & aquas vitæ liberalius ingurgitare conſuevere*, procul abeſſe jubet ab inſitione *Tiſſotus* (6). Cumque eo conſentiens *Schultzius* (7) abſolute eam vinolentis & ebrioſis prohibet, cum nunquam mali mo-

(1) *Rat. Med. II. p.* 202. *ſeq.* (2) *Lettre p.* 39.
(3) *Mead. C. V. pag.* 68. (4) *Part. I. pag.* 71.
(5) *Refutat. pag.* 94. 95. (6) *Inoculat. juſtif.* §. 34.
(7) *Part. I. pag.* 29.

li moris variolas effugiant, atque magno Inſitore, Celeb. *Archero* teſte, hæc veritas ita univerſalis ſit, ut nulla ipſi exceptio innotuerit. Sed o bone Deus! quam familiare eſt, corrupto hoc ſeculo vitium, Vinolentia! quam longe noſtra ætas remota, a dogmate *Platonis* (1), quo ſanxit, ut pueri usque ad duodevigeſimum annum vini uſum prorſus ignorent, deinde vino moderate utantur, usque ad annum ætatis trigeſimum, ab ebrietate juvenes omnino abſtineant, ut 40 annum emenſi demum vino adſueſcant, & ſenes adverſus ſenectutis duritiem eo liberalius utantur, Iam non Viri ſeſe invicem provocant, ſtrenueque in bibendo, ut ne guttula in fundo reſtitet, certant, & vincere alios, vacillante greſſu, & balbutiente lingua, amant; ſed juvenes 14 annos vix habentes patrum veſtigia egregie premunt, ſanguineque, qui tum turgere incipit, præmature ſpirituoſis liquoribus accenſo, illicitis & ſpurcis amoribus totos ſeſe abripiendos tradunt. Multum damni ominor inſitioni, ſi maſcule ſeſe contra alios hoſtes tueatur, a Bacho & impura Venere, vel ſolis. Cauſam inoculationis defenſurus recens Auctor quidam anonymus Gallus, lethalitatem plurimam variolarum, quam Londinum expertum eſt, deducit a neglectu diætæ, & ab abuſu vini aduſti,

(1) *De Legibus II. pag.* 796.

ſti, apud ignobiliorem & nobiliorem vulgum in conſuetudinem degenerante. Quis vero utrumque vulgum meliora docebit, quis ab hac peſte ipſum liberabit? Niſi ergo certo noxiam Medici voluerint inſitionem, bene multis illam debent denegare. Nunc vero, quando omnia, quæ hactenus, celeberrimis Inſitoribus mihi propria ſua præcepta ſuppeditantibus, diſputavi, ſine omni præjudicio, nec deditus huic operationi, nec alienus ab eodem rectiſſimo obtutu conſidero, non poſſum non evidenter doceri & convinci, permagnum eſſe numerum mortalium, qui ad inoculandum prorſus inhabiles haberi debent. Largitur inſuper ultro Cel. *Scultzius* (1), præter allatos, alios morbos chronicos anſam dare poſſe malignioribus variolis, eaque propter adhuc inquirendum eſſe, qui eorum inſitionem ferant vel minus. Igitur hominum numerus, eidem inhabilium, adhuc increſcet. Non ergo amplius hoc inventum, tanquam ſaluberrimum, pro univerſo genere humano poterit venditari, ſed abeſſe juſſis, qui abeſſe jubentur, dimidiæ, tertiæ, quartæ parti hominum ſaltem accommodari poterit, licet omnes ſuas laudes & prærogativas ſartas, tectasque ſervet. Supereſt vero adhuc ipſis objectus magnus offenſionis lapis, quem e medio feliciter ſublatum vide-

(1) *Part. I. pag. 34.*

videre præoptarem durantibus ſive aliarum febrium, ſive variolarum epidemiis, gravioribus minimum, nullum inſitioni locum eſſe, ſi non omnes, tamen plurimi aſſerunt ejus artifices (1). Tu vero, *Ingenioſe Haeni* (2), poſtquam monueras, non raro epidemias variolarum valde malignarum, inſtar fulminis ex improviſo invadere, periodicumque earum itum & reditum nullam humanam ſagacitatem prævidere poſſe, *Sydenhamo* præeunte, catenam epidemiarum diverſarum & varioloſarum præcipue, recenſes, ab anno 1661 usque ad annum 1674; deinde, *Huxhamo* tibi viam monſtrante, ab anno 1728. usque ad 1748, urgesque, per omnem hunc annorum decurſum, ſecundum ipſa celeberrimorum Inſitorum præcepta, rem illicitam fuiſſe, inſerere variolas, quod cum nihilominus fecerint, contra leges, a ſe ipſis ſancitas, graviter impegiſſe, contendis. Videant illi, quomodo ſeſe exculpent. Ego pedem hic figo.

* * *

Atque ita, *Erudiſſime Haeni*, impoſitum a Te mihi laborem, pro virium mearum modulo, adeo aliquo ſupplemento addito, exantlavi. Iure a Te mihi tradito uſus ſum libere, non equidem reprehendendo ea, quæ aliter ſe habere mihi viſa ſunt, quam Tibi; ſed ea

 ſal-

(1) *Tiſſot Lettre p.* 64. (2) *Refutat. p.* 105. *ſeq.*

ſaltem expendendo, emolliendo, amovendo, ſimulque non negando præfracte & impudenter, quæ negari haud poſſe, juſta trutinatione prægreſſa, intelligebam, Confido ea propter, Te, in veritate invenienda, meam in bivio ſtantis chriſtianam intentionem, & animi candorem, calculo Tuo dignaturum fore porro. Forte autem mihi ea nunc contingit infelicitas, ut tot inoculationis Amici, Viri eximii, quibus non minus, quam Tibi, exiſtimationem & venerationem debeo & exſolvo, Te me haud idoneum controverſiæ arbitrum ſelegiſſe affirment, cauſam ſuam fortioribus armis tuituri, Tu vero in omnibus valorem tuarum aſſertionum me non aſſecutum eſſe, queraris: Forſan & lectorum aliqui credent, me mihi ipſi paſſim contradixiſſe; ſed illi perpendant velim, inoculationem diverſimode conſideratam, diverſam ſemper exhibere faciem. Difficile eſt, bifrontis modo vultum blandientem, modo ſeveriorem & auſteriorem, contueri, atque illo non allici, hoc non in quemdam terrorem conjici. Nondum credo id felix temporis momentum adeſt, quo, quem præ altero adſpicere juvet, extra omnem controverſiam collocari poſſit. Præſtiti ſincera mente, quæ potui, utinam veritati, quæ una eſt, & ſimplex, tantillum lucis ex meis meditationibus accederet.

* * *

Fas vere mihi ſit, jam dolere triſtia fata univerſæ Medicinæ, ob ſummorum in arte Virorum diſcordiam, & tot differentes inter ſe, & e diametro pugnantes ſententias, circa talia, quæ & ſalutem, & vitam, & necem, generis humani reſpiciunt.

Quot altercationes ore & ſcriptis in tota Europa peperit, per tot annos, ex quo nobis innotuit, cortex Peruvianus, cujus uſum contra ſecus ſentientes, poſt *Bohnium*, *Hoffmannum*, *Bergerum*, *Boerhaavium*, demum ſolide vindicavit Ill. *Werlhofius*. Neque tamen deſunt, quod ſciens ſcribo, doctiſſimi cæteroquin Viri, qui eum ad hunc diem odio proſequuntur, & ſine omni ratione varia mala ab eo metuunt, & ab uſu prægreſſo deducunt.

Memini, *Stahlium* alicubi ſcripſiſſe, martem, ut remedium intus ſumtum, generi humano pernicioſiorem eſſe quam apparatum bellicum, inde arte præparatum. Dantur Medici qui adhuc hodie horrent remedia martialia, alii late patentem uſum defendunt, & recte.

Pugnatur ad hunc diem quoad uſum Opii, qui mea ſententia inepte ab aliquibus fere omnis rejicitur, aliis nimis frequens eſt, aliis nimis rarus, aliis intempeſtivus, paucis rectis & congruus.

Efficax & innocuus eſt, per *Svvieteniana* & aliorum Medicorum Viennenſium, Londinenſium,

ſium, &c. obſervata, Mercurius ſublimatus, ſolutus in ſpiritu frumenti, talemque ego ipſe ſæpius deprehendi. Audivi tamen & legi taxatum a Medicis nonnullis & Chirurgis, quos inter non multum curo Cl. *Pomme* (1), qui remedium Svvietenianum hoc proveneno declarat. Miror autem Cel. *Hundertmarck*, peritiſſimum dum viveret Medicum & Chemicum, atque doctiſſimum Lipſienſium Profeſſorem, nec litteris ab Ill. *Svvietenio* acceptis, eo perduci potuiſſe, ut late patententem fructum agnoſceret, & admitteret, quem teſte Cl. *Locher*, Medico Viennenſi, inque Noſocomio ad S. Marcum Phyſico, intra 8. annos ægri 4880. felices experti ſunt.

In ſenſus incurrere debent, per innumerabilia experimenta, partium corporis humani ſenſibilitas, & irritabilitas. Sed gravi mœrore adfligor, & acuto doloris ſenſu diſcrucior, quoties Tui & *Illuſtriſſimi Halleri*, meritiſſimorum Virorum, ſenſibilia bella inteſtina perpendo, pacem humaniter, comiterque inire molito *Hallero*, quam Tu noluiſti.

Legeram cum voluptate obſervationes Ill. *Storckii* de Cicutæ innocentia & efficacitate, autoritate ſine pari, Illuſtriſſimi *L. B. van Svvieten*, nuncque multorum Medicorum Viennenſium, aliorumque, atque & hic Uratislaviæ

(1) *Traite des affections vaporeuſes Lugd. Gall.* 1763.

viæ comprobatas. Proficiſcebar evocatus ad celſiſſimum *Principem* de *Sulkowsky*, tangebam totum abdomen, tumoribus duris varii generis, diverſæ figuræ, magnitudinis, ſub cute, & profundius conſitis, refertiſſimum. Aſſumtum erat per 5. menſes extractum cicutæ, Vienna allatum, ſine fructu, quem non promiſcue omnibus ſpondet, ut nullum remedium ſemper juvat, celeberrimus Inventor. Celſiſſimus æger, confectus macie, jam laborabat diarrhœa fœtente, febricula hectica, carebatque appetitu & ſomno, ut ego in ætate in annum 70 vergente, non niſi acerbam prognoſin formare poſſem. Monſtrabantur mihi, *Doctiſſime Haeni*, litteræ Tuæ dehortatoriæ, ad Medicum ordinarium exaratæ, in quibus, extra me raptus atque ad tempus in lapidem obrigeſcens, verba inveniebam: *Candide fateor, centum ac decem experimenta a me capta, ita me feſelliſſe, ut palam teſter, nemini profuiſſe, plures in pejus lapſos eſſe, ejusdemque continuato ſub uſu octo periiſſe. Concluſi, cicutam ineptum eſſe remedium*. Iam ſtupens pervolvo diſſertationem, *Helmſtadii* hoc anno habitam, a Cl. *Langio*, Phyſico provinciali, in qua quævis mala a cicuta, medelæ ſperatæ loco, nata offendo. Adhibitum eſt ab eodem ejus extractum pertinaciter per integrum annum, ad duas quotidie drachmas, in ſcabie, in ulceribus cutis, in achoribus, in podagra,

gra, in cataracta & amauroſi, in obſtructionibus glandularum, & cancro. Sed ſancte teſtatur Auctor, (quis hoc unquam expectaſſet)? quod nil juverit, quod plerumque varia mala induxerit, quod ſummam debilitatem, appetitum proſtratum, dolores acutos in pectore, in viis urinariis, vertiginem, dolores capitis, tuſſim, poſt ſe reliquerit, ita ut abſtinere ab ulteriore uſu debuerit. Paucas deinde ejus vires, & morbos, in quibus aliquem fructum edit anceps & periculoſum remedium, recenſet, qui tamen, ejus judicio, per alia probata pharmaca ſecurius impetretur. Non minus mirari haud deſino, *Richardum Guy* (1), de arcano ſibi in cancro cognito gloriantem, atque publice aſſerere non veritum, cicutam etiam in parvi doſibus noxiam fuiſſe.

Cum voluptate expendi obſervata Tua numeroſiſſima, de felici adhibitione Uvæ urſi, in morbis renum & veſicæ ſanandis, & palliandis. Suaſi illam amiciſſimo Viro, qui, ea Vienna allata, ſe cum fructu uti, mihi enarrat. Interim Berolinenſis Medicus, *Gerhardus*, ſuperiore anno edidit *Tractatum chymico-medecum de Uva urſi*, in quo valde dubitat de viribus ejus in morbis viarum urinariarum, uſumque fere noxium declarat. Neſcio adhuc, an experientia ſufficiens Tuæ, qui remedium ſæpiſſi-

(1) *Obſervations on cancers Lond.* 1762.

piſſime exhibuiſti, queat opponi. Analyſis chymica effectum remediorum haud determinat.

Sed obſtupeſco, Medicos Viennenſes celeberrimos acriter diſputare, & inter ſe convenire non poſſe, ſintne exanthemata utplurimum factitia, calidiſque remediis & tali regimini debita, vel & naturalia, & critica, atque ab ingenio ipſius morbi pendentia?

Neſcio quid ſentire debeam, quando Te explodere video (1) exiſtentiam febris hæmorrhoidalis, & apud illuſtrem *Storkium* (2) integram tractationem de febre hæmorrhoidali offendo, quam adeo admodum frequentem fuiſſe dicit, Pulcre recordor, me cum multo emolumento, adhuc Studioſum Medicinæ, legiſſe diſſertationem Leidæ habitam *de Furore hæmorrhoidum*, theoriæ Boerhaavianæ de inflammatione ſuperſtructam, & febris geneſin inde deducentem.

Taceo plura, ſaltem jam doleo, nondum evinci potuiſſe, ſitne repudianda vel admittenda inoculatio, poſt tot ſcripta experientiſſimorum Virorum, pro eadem, & contra eandem, publicata. Bone Deus! quæ opinionum differentia! quod ſententiarum divortium! *Omnia ſecula futura noſtro inventum hoc invidebunt*, ita

(1) *Rat. Med. Tom. VII. c. 5. §. 5. pag. 148.* (2) *An. Med. II.*

ita gratulabundus perorat Ill. *de la Condamine* (1). *Omnia ſecula futura, vituperatura merito inſitionis methodum, lubrico fundamento innixam, juſte carpe ent Medicos præſentes, ſi tacuiſſent*, ita Tu exclamas (2). Quæ vero tandem ex hiſce diſceptationibus nondum ad finem perductis, nec facile perducendis, reſultabit veritas? Una hæc credo, certam ſalutem miſeris mortalibus nec eſſe ab inſitione variolarum, nec a naturalium therapia, utrinque moriendum eſſe, ſi adfuerit decretoria horula. Si poſt accuratam expenſionem argumentorum utriusque partis, operationi vel faventis, vel contrariæ, mea mihi nihilominus ſupereſtes ambiguitas lecturis diſpliceat, en! quæ ante duos annos ad me ſcribere dignatus eſt, Ill. *L. B. van Svvieten*: *Nondum omnia, quæ inoculationem ſpectant, in illa luce poſita ſunt, ut certi quid ſtatuere poſſem*. Atque hæc in aliis quæ praxin medicam ſpectant, a me animadverſa incertitudo, toties mihi crucem fixit. Licet enim per DEI gratiam, perque aſſiduos labores egregiorum Virorum, omnino non ſit univerſalis, major tamen eſt, quam putatur. Poterant eam minorem reddere controverſiæ ſolidæ, inter Viros eruditos, probos, candidos, agitatæ; illis enim ad inveniendum verum, magno Iuriſconſulto *Gundlingio*, Iudice,

nil

(1) *Part. II. circa finem*. (2) *Refutat. p.* 141. 142.

nil datur aptius, dubiis & reſponſionibus ab una & altera parte in apricum poſitis. Sed abeſſe debent affectus, raro ab homine, ut homine lapſo, ſeparabiles; his omnia turbantur, & fruſtranea ſæpe adhibetur opera. Nunquam laudabo *Henricum Cornelium Agrippam*, de incertitudine & vanitate omnium ſcientiarum agentem, neque in artis, quam exerceo, opprobrium, illi ſubſcribam, quando nullum pro conſervanda vita & ſanitate utilius conſilium habet, quam abſtinere a Medicis (1). An vero vitio vertere debeo Ill. *Bohnio*, tanto Viro, quem cum *Hoffmanno* micare inter omnes Medicos edixit *Boerhaavius*, quod amico cuidam in aurem dixerit, ſe parare tractatum de Scepticiſmo medico, poſt fata ſua demum edendum, cujus tamen manuſcriptum paulo ante mortem, cum aliis, ſine dubio igni devorandum tradidit. Quid dicam de inſigni olim ornamento Medicorum Sileſiorum & Uratislavienſium, eruditiſſimo *Chriſtiano de Helvvich*, Autore hiſtoriæ morborum Uratislavienſium, Practico feliciſſimo & longævo, brevi ante obitum, Archiatri Cæſarei dignitatem ſperare juſſo. Hic mihi, ab Academiis reverſo, atque tum pruritu demonſtrandi graviter laboranti, placido vultu, gravi tamen voce, cujus nunquam dememinero, ajebat: *Quæ-*

(1) *Cap.* 82. 83.

Quæres o bone! certitudinem in Medicina per omnem vitam, ſed vel nonagenario major ad finem ejus, in praxi invenies nullam. Commendabat ſimul, legerem ſedulo *Franckenau deſiderata medica*, quæ, cum additamentis bene multis, denuo ederet, ſi opus eſſet. Atque ante paucos annos, ſpiſſo volumine, venerabilis *Morgagni, de cauſis & ſedibus morborum per anatomen indagatis*, conſcripto docuit, quam ſæpe Medici has & illas ignorent, quam turpiter non raro ſemet deceperint. Fallor, aut hæc talia humilitatem illos docere debent. Nullum animal rationale a ſana ratione magis deflectit, quam Practicus ambitioſus, ſe tantum ſapere exiſtimans, & alios alto ſupercilio parvi faciens. Erudiſſimus labitur, exempla ſunt odioſa. Inter mediocres

Sæpe etiam eſt aliquis valde opportuna locutus.

Ex parte cognoſcimus, aſt ubi venerit, quod perfectum eſt, tunc quod ex parte eſt abolebitur (ad Corinth. XIII. v. 9. 10.).

PARS

P A R S II.

JAm accedo ad alteram partem (1) Tui ſchediaſmatis, *Excellentiſſime Haeni*, in qua primo loco amicam meam defenſionem amice aggrederis, & me falſo Te alicujus cenſuræ inſimulaſſe ais, cum illa non niſi a *Tiſſoto*, & *Sydenhamo*, ſit profecta. Epiſtolam *Tiſſoti* ad *Hirzelium*, ex qua cenſuram ejus aliquam, pro leniore omnino habendam, excerpis, omni pretio Bibliopolis noſtris oblato, obtinere ad hunc diem nequivi. Vivimus in multis Uratislaviæ, ut ſemi-litterati, multa tardius, multa plane non, legere licet. Si Lipſienſes nundinæ & novellæ litterariæ nos deſtituerent, actum de nobis eſſet. Tu ergo primus me doces, *Honoratiſſime Haeni*, quid *Tiſſotus* in me deſideraverit, nempe vaporationes acidas, quas cur omiſerim, & omittere debuerim, in epiſtola ad Te ſcripta perſpicue expoſuiſſem, ſi ejus animadverſio, non injuſta, mihi antea innotuiſſet. Ex materia medica Boerhaaviana Sect. 809. No. 5. quæ quotidie mihi ad manus eſt, a juventute mea didici, uſum vaporis calidi, ex aceto fl. ſambuci, roſarum, calendulæ, infundibili ope hauriendi, in fauces, in angina inflammatoria, & peripneumonia vera. Quoties ergo cum his morbis mihi res fuit,

(1) Pag. 62.

fuit, toties ab omiſſionis crimine me liberum præſtiti, licet, quod *Boerhaavius* alibi in Commentario ſuo notat, hic vapor primo videatur ſuffocare, aquæ admiſtione mitior reddendus. Non igitur miror, dum ipſe exemplis ſimilibus non deſtituor, orthopnœam varioloſam, hoc vapore raro fallente, & *Tiſſotum* & *Hallerum* abegiſſe. Verum vidi tamen ægros tenuioris habitus, & irritabiles, ſenſibilesque fœminas præcipue, quæ vapores tales neutiquam ferrint, etiam ex poſca. Cum circa finem anni 1757. & initium 1758. Uratislaviæ milite Cæſareo, & Boruſſo fere obrueremur noſtris in ædibus, in meis febre maligna petechiali moriebatur L. B. de R. ſepulturæ honoribus, ob turbas publicas, per 3 dies carens, & per duas ne quidem ſarcophago incluſus. Devaſtabat urbem gravis epidemia, metuebamque valde, ne ego cum meis inficerer, ingrata naribus mephyti, adeo propinqua. Ut periculum declinarem, prunis pulverem pyrium injici ſubinde, & in vaſis hinc inde poſitis, acetum forte perpetuo bullire faciebam, ut vapor penetrantiſſimus omnem aërem a nobis inſpirandum per totam domum corrigeret. Erant e meis, qui de difficultate reſpirandi, & perpetua tuſſicula, conquerebantur, quibus ego Vir hyſtericus ipſe acceſſiſſem, niſi domo exire, & ægros meos viſitare debuiſſem. Hæc patiebamur, faucibus noſtris & pulmonibus ſanis.

nis. Jam conſideremus meam ægram; hæc non laborabat nuda angina, & peripneumonia inflammatoria, ſed oris interni linguæque & faucium omnem ſuperficiem obſeſſam habebat puſtulis prorſus innumerabilibus, ut ex hiſtoria patet (1), ob quas vel tantillum aceti, ſucci citri, nitri, adeo in emulſione, non ſine mota ferina tuſſi, ferre poterat. An locus ullus tum fuiſſet vaporibus acidis? An Ill. *Boerhaavius*, in orthopnœa inflammatoria tales commendans, eos etiam laudavit in curatione aphtharum, quæ malignæ, forte benigniores tamen ſunt malignis variolis, Ego, ejus apparatum medicinalem adſpiciens, blandiſſima quævis pro vaporibus, collutoriis, cataplasmatibus, offendo, nil ne quidem ſubacidi. Acquieſcet confido hac exculpatione Ill. *Tiſſotus*, qui, quod miratus ſum, puſtulas in ore interno nullas, aut ſaltem rariſſimas, agnoſcit, a me ſæpius viſas.

* * *

Verum longe minus juſtam eſſe querelam meam, quoad cenſuram *Sydenhami* dicis (2), cum de Tua propria ſententia addideris nihil, ego vero ipſe edixerim, me a *Sydenhamo* diſcrepare. Specioſus es, fateor, *Ill. Haeni*, ut me contra Te iniquum fuiſſe probes,

N 2 ſique

(1) *De methodo medendi variolis inſufficiente p.* 59. 66.
(2) *Pag.* 65.

ſique fuiſſem, peramenter a Te veniam publice peterem. Verum conſideres oro, *Tiſſotus* adhuc per Dei gratiam vivens, defectum, quem mihi comiter imputat, ipſe notavit, de *Sydenhami* cenſura prorſus tacens. Tibi rectiſſime *Sydenham* habetur alter *Hippocrates*, auctorque claſſicus, quoad morbos acutos, & ſpeciatim variolas, quem decies ea propter legendum voluit *Boerhaavius*. Iam Tu ſcribis, *Sydenhamum*, ſi viveret, me taxaturum fore; nonne ergo Tu demortui vices ſupples, nonne ſic Tu me taxas? Sed carpis præter rem, namque ſi viveret *Sydenham*, & meam ſententiam, eidem contrariam, de opio in variolis exhibendo, ignoraret, ex caſu controverſo, me a ſe diſſentire neutiquam colligeret. Scilicet dedi ægræ meæ verum opium, quousque licebat, quousque *Sydenhamus* illud exhibuiſſet ipſe, atque non niſi propria ejus præcepta ſecutus, ut in epiſtola mea apologetica Tibi monſtravi, id ſepoſui. Scilicet quando ſaliva, in ægri faucibus collecta, adeo viſcida redditur, ut æger ſingulis momentis a ſuffocatione periclitetur, ſtupore obrutus, & ſpiritu fere undiquaque præcluſo, gargariſmata equidem commendata ab eo invenio (1), ſed de opiatis altum hic ſilentium. Allegavi in mea epiſtola apologetica, ad Te ſcripta (2), ma-

(1) *Operum p.* 196. (2) *Pag.* 18.

magnos opiatorum in variolis fautores, *Werlhoſium*, *Meadium*, *Huxhamum*, qui omnes tamen opium in ejusmodi rerum ſtatu unanimiter diſſuadent. Jam his adhuc addo *Harriſium* (1), qui narcotica viſciditatem hnmorum ſuffocativam magis incraſſare, dubia hic eſſe, incerta, vires deprimentia, & exinde ægrotantes in magnum vitæ diſcrimen præcipitare, ſcribit. Quod febrem ſuppuratoriam amatiſſimæ ægræ attinet, ea vix per 8. horas duravit, morte jam celeri greſſu accedente, cumque ad eam mitigandam, Anglos ſecutus, ſtatim, ubi ingruebat, potionem mannatam exhibuiſſem, nulla operatione inſequente, non potuiſſem exhibere opium, ſua natura alvum occludens, ea nondum mota, forte vero operatione finita & mitigata febre, ad componendos tumultus id deinceps porrexiſſem. Vides ergo, nec a *Sydenhamo*, nec a *Te*, ejus perſonam vere repræſentante, me culpari merito poſſe.

* * *

Jam p. 65. & 66. Te excuſas, quod meliti tuæ cum Cl. *Tiſſoto* immiſcueris, cauſamqne miſcelæ, locum, ut agnoſcis, non habentis, exponis, quia ſero nimis ud ægram meam, erumpentibus jam variolis, acceſsi, & antea agenda agi amplius nequibant. Simul quid Tibi fa-

 cien-

(1) *Diſſ. med. chir. p. 46.*

ciendum fuiſſet, ut me ab omni culpa Te abſolvere intellexiſſem, qui nihilominus *Tiſſoto* gravis & gravior adhuc, rebus ita geſtis, futurus eras, comiter explicas. Omnino tunc nullam mihi occaſionem ſubminiſtraſſes, me coram Te, a quo culpatus eram, exculpandi. Nunc vero animadverſionem Tuam, ſive talis fuerit, ſive ſimplex relatio, libenter fero. Eidem enim debeo reſponſionem Tuam doctiſſimam, ad meam epiſtolam apologeticam, & Medico orbi perutilem, & mihi, paucis exceptis, valde honorificam.

* * *

Pag 67. ob deſertam a Te ſententiam *Boerhaavii*, circa VSnem in febre ſuppuratoria celebrandam, rationem reddis, atque me, ut in ejus medela opium, ita & ipſam VSnem repudiare ſcribis. Verum circa hanc falleris, *Eximie Haeni*! Maximopere plaudo animi Tui æquitati, quod, præceptoris placitis alioquin firmiter inhærens, (cum ſolidiſsima ſint, & multa obſervatione, atque judicio ultra communem humanam aciem evecto, enata), mentem mutaveris, atque *Sydenhami* & *Meadii* adhortationibus quibus & *Huxhamum* addere poteras, Te permiſeris, valorem earum Tua Praxi edoctus. Fateor ingenue, cum unum aſſertum *Boerhaavii* mihi ſemper pluris fuerit, quam multa multorum, tenaciter animo meo inhæſiſſe verba ejus: *Scio quod Sydenhamus recurrat ad VSnem,*

ſed

ſed in corpore ſuppurato eſt ſatis periculi (1), eaque propter per plures annos, quibus Medicinam exercui, me ab ea abſtinuiſſe. Dolet *Sydenhamus* (2), ſe nimis ſero in vita ſua comperuiſſe vim VSnis, in frænanda febre ſuppuratoria. Doleo ego, quod ſerius, ad unum *Boerhaavium* reſpiciens, in ſucum & ſanguinem converterim, quæ diu apud *Sydenhamum* & *Meadium* legeram, quodque fere demum ab *Huxhamo* & Te ipſo, *Mi Haeni*, in quovis variolarum ſtadio; urgente febre, peripneumonia, pleuritide, VSnem adminiſtrandam eſſe docente (3), converſus ſim. Citius forte introſpexiſſem VSnis proſperos effectus, quos interdum ſaltem illa exerit, niſi, Cel. *Freindium* & alios Anglos ſecutus, purgantia, ab ipſis fere VSni prælata, ad mitigandam peſſimam hanc febrem adhibuiſſem ſæpius, eorundemque magnas omnino vires, etiam ſine VSne, expertus eſſem. Quod vero antequam infelicem, ſine mea culpa curationem, longiori vita digniſſimæ *Beucheliæ* meæ ſuſciperem, convictus jam ſciverim VSnis neceſſitatem, conſtare poteſt ex hiſt. II. juvenis, cui adminiſtrata eſt ex meo conſilio, licet ſine omni fructu, brevi enim poſt eam moriebatur (4). Cum dein Hirſchbergæ

(1) *In Comment. ad aph.* 1402. (2) *De febre putrida, variolis confluentibus ſuperveniente, Operum* p. 688. (3) *Rat. med. Tom. II.* (4) *De methodo medendi variolis ſæpe inſufficiente.*

verſarer, atque Medicum juniorem, qui juveni, variolis confluentibus laboranti, venam incaſſum undecimo die pertundi fecerat, cives aliqui acriter criminarentur, emphatice culpam mortis ab eo declinare ſtudui, qui virgini nobili Polonæ, confluentiſsimis variolis effectæ, ante aliquot annos Uratislaviæ commoranti, poſtquam 11. die exhibitum mannatum pharmacum, & febrem & anxietates non levaſſet, altera die laborioſiſsime reſpiranti ſanguinem mitti feceram, præſentaneo cum emolumento. Quanquam vero, ut ex his patet, VSnis præſtantiam lubens agnoſcam & admittam, non tamen in omni hac febre, & in omnibus ſubjectis ſine diſcrimine, eam locum habere credo. Scilicet ſi ſecunda febris ad inflammatorias pertineat, ſi vis vitæ verſus ambitum corporis ſit ſumma, ſi pulſus ſit fortis & plenus, calor magnus, cum anxietate inflammatoria, palpitatione cordis, angina inflammatoria, delirio, atque purgans antiphlogiſticum, cum acidis nitratisque minus efficax futurum judicetur, atque citiſsimo auxilio opus ſit, tum omnino ſtatim ad VSem recurrendum eſſe novi. At hæc febris ſecunda, quod *Wall*, *Monro*, *Huxham*, *Roſen*, aliique, bene annotarunt, aliquando magis eſt putrida, quam inflammatoria, cum vi vitæ torpente & ad corticem corporis haud extenſa, cum pulſu celeri quidem, ſed parvo, viribus dejectiſsimis, & variolis ſerum gangrænoſum continentibus,

atque

atque interdum terram mephytin ſpirantibus. In hac vero rerum facie, VSem æque inſtituendam eſſe, nec Tu, nec alius expertus Medicus facile affirmabit, omnibus ſagacioribus ſine illa, antiſeptica ſumma circulumque excitantia in uſum vocanda eſſe clamantibus. Talis erat febris amicæ meæ, cui extractum corticis mature obtruſeram; ſatius ergo ducebam, vires minus peſſundaturum, conſulente *Meadio*, aliisque, lene admodum purgans præſcribere, quam confugere ad VSem, & phlebotomo ipſam ægram confodere, licet poſt ejus fata diu anxio & meditabundo, & affectuum tyrannidi expoſito, VS. ſæpe in memoriam veniret, quam tamen, ubi ſerena & compoſita mente omnia trutinare valebam, adminiſtratam, malam futuram fuiſſe convincebar.

* * *

Jam obſecro Te & obteſtor, *Excelentiſſime Haeni*, mihi ignominioſam ſuſpicionem ponas (1), eo imprudentiæ me proceſſiſſe, ut tecte inſinuaverim, Te raro variolas cofluentes tractandas habuiſſe. Relege meam epiſtolam, & nil aliud invenies, quam cum de febre ſecunda (quæ proprie mortem in variolis excludit, prima cum ſuis ſymptomatibus rarius necante), nullibi ex inſtituto egeris, ſed de felicibus plerumque ſanationibus, & mortibus recta metho-

do

(1) *Pag.* 70.

do adhibita feliciter avertendis, verba feceris, eos, qui Te Virum Practicotatum non noſſent, (omnes autem talem Te norunt), facile in erroneam opinionem delabi poſſe, ac ſi raro variolas confluentes tractaſſes. Mihi quidem hoc nunquam in mentem venit, atque dum Te hac de re certiſsimum eſſe jubeo, mihi non denegabis fidem, quia candidum me habes.

* * *

Sed his excuſsi, venio ad vexatiſsimum argumentum de opio (2), in quo vere haud convenimus. Concedis, *Vir Experientiſſime*, & *Expertiſſime*, cum opio nonnullos ægros, variolis affectos, eſſe mortuos. Ego ſincere teſtor, me confluentes variolas ſine opio, non raro per Dei gratiam ſanaſſe, atque in ea ad hunc diem verſari ſententia, ægre a me ſanatos, opio, maxime largius exhibito, facile trucidandos fuiſſe. Ante paucas hebdomadas, dum lectulo meo adhuc detinebar, me inviſit Vir ſpectabilis e Senioribus Mercatorum noſtrorum, atque filiam, ut oculos ſuos dilectam, 13. annorum, heu per 3 dies vomitubus, cephalalgia ingente, dolore dorſi, calore inſigni vexatam, nunc ingentem copiam variolarum in facie exhibere queritur; cum mala hæc omnia ſaltem diætæ, minus bene obſervatæ, tributa, atque aliquot pulvillis ex domeſtico pharmacopolio,

(1) *Pag. 70. ſeq.*

polio, fœmellarum ſuaſu, excepta hactenus fuerint. Exprobro optimo Viro, ſupinam ſocordiam, atque peto, ut Medicus alius amicus mihi jungatur, ægram viſitare prohibito. Annuit facile, Dedimus decoctum hordei, cum ſpir. Uitr. acidulatum, admixto Syr. Rubi idæi largiter; interdum, maxime poſt diem 8. ſimul nitrum, atque clyſma quotidie injici fecimus. Præterea ſummam neceſsitatem liberalius bibendi decocti inculcavimus, cum confluentes puſtulæ in facie hinc inde violaceum colorem exhiberent. Nono die faucium incommoda abſolute abeſſe volebant vitriolicum potum, ergo inviti debuimus præſcribere emulſionem, Syrupumque de Alth. ſimpl. identidem lambendum, & hordei decoctum ſine acore indulgere, gargariſmatibus non neglectis. Decimo porreximus mannam, idem fecimus 11. 13. & 15. Sic optima puella ſervata eſt, & ophthalmia aliqua ad tempus ſuperſtite, quæ remediis idoneis ſenſim cedebat, plenariam ſanitatem recuperavit, ſine omni opio in uſum vocato. Tu, *optime Vir*, ut ſententiam Tuam de proficuo uſu opii in ſecunda variolarum febre mihi contrariam ſtabilias (1), adfers duos caſus, alterum Comitis, alterum biennis pueruli, ſed pace Tua dicam, ſalutem utriusque deberi VSi ſoli, generoſo laudabilique auſu inſtitutæ, & repetitæ; ſique loco

(1) Pag. 71. 72.

loco Syrupi diacodii dediſſes ſyrupum rubi idæi, vel acetoſitatis citri, perinde eluctati fuiſſent ambo. Confunduntur ſæpe peritiſsimi Medici, quando duo vel plura remedia ſimul uſurpata ſunt; duobus adſcribimus non raro bonos effectus, quos uni ſaltem, interdum etiam alterius noxas corrigenti & circuranti, tribuere tantum debebamus. Repeto autem hic denuo, virtutem ſyrupi diacodii me plus demulcentem & antiphlogiſticam habere, quam opiatam, ob rationes a me allatas (1), quas hic repetere nolo. Prorſus mecum ſentit, ſine ulla inter nos colluſione, amiciſsimus mihi *Tiſſotus* (2). In caſu illo, quem *Sydenhamus* inſtar exempli adfert, quomodo variolæ confluentes tractandæ ſint, ſyrupum diacodii exhibet, non laudanum (3), quod illo paulo magis calefacere ipſe agnovit (4). Si hoc crebrius vocetur in uſum, certo crebriora edet noxarum ſuarum documenta. Tu poſt binos illos enarratos caſus, quos mihi opponis, nulla deinde differentia inter Syrupum diacodii & Opium ipſum habita, (permitte quæſo, ut hoc dicam), paulo minus comiter mecum agis, ac toties alibi, parumque certe hic abeſt, quin me aliquantiſper crimineris. Si praxi turbulenta fatigatus, annum LVII. agens, præ-

(1) *Epiſt. apol. ad Ill. de Haen p. 29. 30.*
(2) *De Variolis, Apoplexia & Hydrope ad Ill. Hallerum p. 32.*
(3) *Operum p. 474.* (4) *Operum p. 464.*

præmaturus ſenex, & valetudinarius, æternitatemque quotidie cogitans, conſcripto Opere de Opio, fucum vendidi, ſi pro lubitu futiles ſpeculationes, lampadem Muſei olentes, in chartam conjeci, ſi, quod & *Illuſtriſſime* meo de *Haller*, Philoſopho, Anatomico, Phyſiologo, Pathologo ſummo, (aliæ ejus dotes eximiæ huc non ſpectant), publice objicere non dubitaſti, inutilem & damnoſam eruditionem oſtentare molitus ſum, orbique medico hypotheſibus & opinionibus, ut in variolis, ita & in multis aliis morbis impoſui;

O mox juſta meos, o ſcinde Thalia libellos,

aut ego ipſe pœnitens, illos Vulcano devorandos, & annihilandos tradam. Sed abſit vanitas, retinent me doctiſsimorum Virorum meliora ſententium judicia. Viam ingreſſus ſum, qua ſola, *Pitcarnio* & *Volffio* Auctoribus, Medicina ab omni ſecta libera reddi, & ab hypotheſibus repurgari poteſt. Diſpiciet ſuper his poſteritas. Ad lectulos ægrorum per multos annos obſervationes collegi, & digeſsi, verſatus ſæpe inter Collegas, opio multum in omnibus fere ægritudinibus faventes; ceſsi non raro eorum placitis, diſsidia non amans, at ad ea, quæ evenirent ſingulis, dato, vel omiſſo opio, attentiſsimus. Æternæ veritatis erunt experientiæ, Sect. I. a me, conſentientibus Viris in arte ſummis, ſtabilitæ; ſi hæ fefellerint, neſcio, quid veri in

in Medicina detur. Si, his inconcuſsis manentibus, aliquando erraviſſem, in eliciendis conſectariis, Te duce corrigi nunquam detrectabo. Sed largieris, ſpero, poſthabita frigidiſsima hypotheſi, veterum commentis nixa, quod opium refrigeret, & vim vitæ coërceat, & extinguat,

1. *Opium vim cordis augere, & circuitum humorum accelerare,*
2. *Opium calefacere,*
3. *Opium noſtros humores rarefacere,*
4. *Opium congerere ſanguinem celerius motum & rarefactum ad caput, & pectus &c. &c.*

Has propoſitiones, quas ſole meridiano clariores reddidi, mecum veriſsimas, rerum uſu edocti habent pene omnes, aut plurimi ſaltem neotericorum. Abeo miratus, ad tempus in Marpeſiam cautem, quando, paucos ſolidiſsima cæteroqnin doctrina excellentes Viros ſibi perſuadere video, opium retardare motum ſanguinis circulatorium. At contra negantem principia non diſputo. Is vero hæc diruere, & falſitatem eorundem oſtendere debet. Scio, mecum non facere Cl. *Robertum Whytt* (1), qui præterea, quoniam Ill. *Hallerus* ad me provocaverat, ab opio ictus pulſuum ſub ſomno etiam augeri & accelerari aſſerentem, ſat ruditer in me invehitur,

(1) *Phyſiological Eſſaye* 1761.

tur, & tamen varia admittit, & , concedit ſequelas ſuæ confeſsionis non bene introſpiciens, e. g. quod in cane ab opio apoplectico fuerit pulſus celerior. Cautum ipſum hoc phænomenon reddere debuiſſet, ne experimentis ſuis cum ranis inſtitutis, qualia & inſtituit celeberrimus *Alſton*, immiſsione ſoluti opii in earum ventriculum, optatis injectionibus in earum venas, cataplasmatibusque opiatis, toti earum corpori impoſitis, nimium tribuiſſet, & dum apud eas pulſuum ictus tardiores ſibi obſervaſſe viſus eſt, hominibus idem accidere concluſiſſet, quibus tamen, ab opio necatis, brevi ante obitum etiam pulſuum ictus tardiores redduntur, id quod ab omnibus venenis etiam calidis ita evenire *Wepferus* (1) teſtatur. Nihil mihi negotii cum ranis eſt, neque de morbis earum, horumque medela, agere conſtitueram, cum librum meum de opio ſcriberem. Phænomena obſervanda ſunt in homine evenientia, poſt opium ore aſſumtum. Dum autem hæc toties per multos annos alia inveni, *Youngianis* equidem reſpondentia, ſed iis contraria, quæ *Whyttius* vidit in ranis ſuis, coaxantia, nilque articulati ſermonis habentia argumenta cenſeo, quæ ab iis petuntur. Vidi cum ſtupore, adhuc Studioſus Medicinæ, cum varia experimenta quoque cum his animalibus amphibiis facerem, iis, evulſo corde, vitam

(1) *De Cicuta aquatica.*

tam per horas manere ſuperſtitem. An in homine idem expectandum? an motus cordis & actus reſpirationis in hominibus talis, ut in ranis? an efficacia opii in vim cordis his, & illis eadem erit? Neque Tibi argumenta talia placere poſſunt, qui imprudenter ab experimentis in brutis captis ad homines concludi affirmaſti (1), quod ipſum aſſertum, an ad utrorumque ſenſibilitatem extendi queat, fabrica partium ſibi prorſus ſimili exiſtente, ad meam inquiſitionem præſentem non pertinet. Certiſsimum, & perpetuum eſt in homine, opium accelerare circuitum ſanguinis, & proinde augere calorem; unusquisque Medicus, ſi velit attendere, multiplicibus vicibus de hac veritate poteſt convinci. Allegavi alia occaſione (2) caſum, quem memorat Cl. *Alſtonis* (3), de fœmina homine, non de ranis, quæ, per errorem, opii aſſumſit fere ſcrupulum unum; pulſus reddebatur valde fortis, & celer, donec quadrante horæ ante mortem debilis redderetur, & intermitteret. Pluribus vero obſervationibus jam inſtruor, pro me clamantibus. Londini Cl. *Dobſon* (4) vidit ægrum, qui unciam dimidiam opii per errorem deglutivit, & per vomitorium ſervatus eſt, pulſus ejus reddebatur celerior. Cele-

(1) *Difficult. circa ſenſibil. p.* 19. 20. (2) *De Opio Sect. I. p.* 64. (3) *Act. Edinburg. Vol. V. Part. I. Art. XII. Sect. III. pag.* 195. (4) *Medical Muſaeum Lond.* 1763. *Part. I.*

Celebris Pharmacopœus Londinenſis, *Iohn Avvſiter* (1) aliquot vicibus occaſionem habuit, videndi homines, ac iisdem medelam adferendi, qui non a tantis doſibus, quas recenſui, attamen a nimio uſu opii, cum ſummo vitæ periculo, ægrotabant. En phænomena! quæ recenſet: *Succus hic*, inquit, *primo excitat calorem in ſtomacho, citatiorem reſpirationem* (ergo neceſſario & pulſum celeriorem), *vultum rubentem, exacte ut apud ebrios. Si mala hæc augentur, ſingultus, ſopor, ſudor magnus, convulſiones, &c. inſequuntur, tandem mors. Sine dubio opium inflammat ventriculum, & cerebrum lædit. Injectum in venas circulationem auget* (2). Conſideret hæc omnia Cl. *Whytt*; nemo vero mihi objiciat, circulum acceleratum pendere a magnis doſibus, ſique medicæ doſes adhibeantur, res ſeſe aliter habere. Etiam in minore doſi opium efficere pulſus frequentiores, Auctores relationum litterariarum Gœttingenſium (3) probant, & Whyttiana placita confutant. Vinum ad menſuras epotum, facit pulſum celerrimum, & quandoque acutiſsimam febrem; an autem dimidia, quarta, vel ſexta pars unius menſuræ refrigerat? Nitrum ad drachmam di-

(1) *An Eſſay upon the effects of Opium, conſidera as a poiſon.* Londini 1763. (2) *Vide egregiam diſſert. Gœttingenſem, doctiſſ. Sprœgel, quæ habet experimenta circa varia venena, ubi multa mihi faventia habentur.* (3) 1764. pag. 195.

midiam, vel integram, refrigerat; an ad grana 5. vel ſex aſſumptum calefaciet? An ergo opium, quod ad grana, vicibus repetitis, vel plura ſimul exhibitum; ad ſcrupulum dimidium, & integrum, vel & ad drachmam, & ultra devoratum, pulſum celerrimum reddit, & ventriculum inflammat, caputque rubens & æſtuans efficit, ad unum granulum datum, refrigerabit? Id, ſi hac doſi per hypotheſin præſtet, ad ſcrupulum dimidium, & majori copia, per errorem deglutitum, neceſſario extemplo debet ſiſtere vim vitæ, & mortiferum frigus inducere, contrarium docente experientia, qua conſtat, a granulo dimidio adeo circulum accelerari, & calorem augeri.

* * *

Jam his omnibus deductis, fingamus, decumbere duos ægros ſimul, variolis confluentibus, in eodem conclavi. In priore 11. die febris ſit fortis, pulſus duriſsimus, pleniſsimus, rubor & turgor extremorum, diatheſis cerebri, faucium, & pulmonum, inflammatoria. In altero, ob puſtularum malignam indolem, pulſus ſit languidus, vires dejectæ, cum ſubſidentia & pallore extremorum. In priore, moderamine virtutis vitalis, & refrigeratione, minuta ſanguinis rarefactione, & arietatione, ad ambitum corporis & omnes arteriarum apices, quæ & in internis partibus inflammationes generat, omnino opus erit. Igitur ſecunda erit vena, dandumque erit

erit purgans antiphlogiſticum. Exhibebis ne vero, quæro ex Te humaniter, *Præcellentiſſime Haeni*, miſſo ſanguine, cyathum vini, remedia acria aromatica, & ſalium volatilium drachmam, ad moderandam ſcilicet vim vitæ, & ſanguinem refrigerandum. Vix credo; ergo etiam non apte dabis opium. Dicis, quid opii ſpecifica virtute ſua, præ vino inſtructi, granulum, ad vini cyathum? Sed jam reſpondi (1), eſt æqua virtus; analogiam opii, & vini, poſui in apricum; ſique quæ de ſubſtitutione hujus, illo deficiente, illius, hoc deficiente, commemoravi, & alia omnia negligenda reputares, non negliges tamen, ſpero, a me adductum aſſertum *Boerhaavii Tui*: *Opium parva copia aſſumtum idem facit, quod vinum magna* (2). Noli quoque exiſtimare, (Præceptor Boerhaavii, *Pitcarnius*, tecum loquitur) (3), granum opii cum grano ſalis volatilis eſſe conferendum; opii quippe granum, ſæpe ſexaginta & amplius granorum ſalis illius eſt (4). Judices nunc, omni præconcepta & præſtabilita opinione ſepoſita, ex ipſa natura rerum, an ſtatus febris modo delineatus, is ſit, qui flagitet opium, dicam potius, qui id toleret, ſine noxa evidente. Quodſi autem nunc alteri ægro, cui vis vitæ & calor debet increſcere, atque in cortice corporis tu-

 mor

(1) *Lib. de Opio Sect. I. p.* 74. (2) *Hiſt. Plant. p.* 362.
(3) *Diſſert. de Circulatione in animalibus genitis & non genitis* §. 19. (4) *Idem Mead de Venenis p.* 130.

mor ſurgere, colorque ruber enaſci pallido fugato, cum aliis excitantibus cardiacis, velles præſcribere cardiacum calidum, opium, non omnino repugnarem. Res ipſa loquitur, conditiones in ægro priore, & poſteriore, e diametro ſibi invicem ſunt oppoſitæ. Opii vis agens ſemper eadem, quæ aut coërcet circulum & refrigerat, aut fortius exagitat, & calefacit. Sive hoc aſſeratur, ſive illud, alterutri ſaltem ægrorum convenire poteſt opium; non niſi uni profuturum, alteri nocuturum erit. Cui eorum conveniet, unice decidendum erit ex obſervatione ſedula, quid faciat opium in corpore, nec præter naturam calido, nec frigido, ſi quoad ejus ingenium calidum, vel frigidum, diverſa ſenſerint Medici. Hæc obſervatio abſolute requiritur; non enim ab eorum opinione & hypotheſi, & lubitu, pendent remediorum operationes, ſed ab inſitis horum viribus. Jam, poſtquam ſole meridiano clarius probavi (1), vim opii qua ſanguinem ad caput congerit, deinde exhilarantem, ebrietatem inducentem, ſenſus obtundentem, ſoporem inducentem, inſomnia, & deliria quandoque procreantem, aphrodiſiacam, diaphoreticam, non eſſe effectus retardati circuli, & ſanguinis refrigerati; ſed pendere unice ab aucto circulo, calore & rarefactione ſanguinis (2), qua parte veritas ſtet, facile clarum, & evi-

(1) *Libro meo de Opio Sect. I.* (2) *De Opio Sect. I.*

& evictum redditur. Igitur ut priori ægro VSi prodeſt, & poſteriori obeſt, ita & priori nocebit opium, quod alteri poterit prodeſſe, ſi aliis circulum excitantibus videatur addendum. Opii, & VSnis effectus inter ſe pugnant, quod evidenter & peculiari capite probavit Cl. *Young*. Neque attinet dicere, VSne, vel alia evacuatione præmiſſa, tutius fore opium. Id certo reſpectu eſt verum. At niſi VSne, & aliis remediis, febris fuerit plenarie devicta, opium exhibitum præciſe illas conditiones iterum excludit, quæ antea neceſſariam faciebant VSnem, ejusque adeo repetitionem puſtulabit; ac æger, qui una VSne poterat juvari, capto poſt eam opio, egebit duabus, vel pluribus.

* * *

Neſcio, *Illuſtriſſime Haeni*, an hæc omnia, quæ diſputavi, Te moveant, an minus, licet, ſi quid video, mihi valde ſtringentia & omni exceptione majora videantur. Saltem in Tua reſponſione inſiſtis Tuis experientiis, ut ego meis, aliquam eruditionis ſpeciem in his admittis, ejus vero ponderis meas adſertiones non eſſe dicis, ut quæ centies videris, falſa eſſe credas, utque *Harriſium*, *Sydenhamum*, *Boerhaavium*, *Meadium*, *Huxhamum*, dum numeroſa experimenta tradiderunt, de induſtria (1) mentitos eſſe, autumaremus. Hic iterum, *Dilectiſſime Haeni*, paulo durius mecum loqueris: *Verberet*

(1) Pag. 74. & 75.

beret me iuſtus comiter, *& ita caſtiget me*, *atque hoc beneficii loco ducam*, *& erit capiti meo præſtantiſſimum unguentum* (1). Magno in honore mihi ſunt venerabilia hæc nomina, longeque a me abeſt, ut Viros ſummos, magno Dei dono datos miſeris mortalibus ægris, ejusmodi nævis maculatos, vel ſomniem. At omnes tamen fuerunt homines, neque fuerunt infallibiles; poterunt ergo omnino errare, ſi vel ſagaciſsimi fuerint. Sumis, *Vir amiciſſime*! celeberrimos Inoculatores, quos totus orbis medicus veneratione & exiſtimatione dignos habet, multa protuliſſe falſa, a veritate maxime aliena, unicæ hypotheſi, quam perperam certam habent, ſuperſtructa, affectui adſcribenda; an diceres, dum Tecum contraria ſentiunt, eos omnes de induſtria mentitos eſſe? Adeo a *Boerhaavio* Tuo, ipſe in aliquibus receſsiſti, rectiora introſpiciens; cur non recederem ab eo, & pluribus aliis, de erronea eorum ſententia intime convictus? Errare autem & mentiri non eſt unum idemque. Error eſt lapſus intellectus, ſinceriſsimo exiſtente animo. Mendacium eſt vitium voluntatis, animo turpiter depravato. Ab errore congnitio veritatis abeſt; mendacium cognitam & intime ſenſam veritatem ſtudio ſupprimit. Age vero videamus! quid circa variolas ipſi hi Illuſtres Viri, a Te nominati, & circa opii uſum ſenſerint, atque an ſuæ ſententiæ de eodem, ipſi con-

(1) *Pſalm. CXLI. v. 5.*

contraria aliquando docuerint, an minus. Fateor, non ſine ſtupore lego, quæ de opio in variolis habet Cl. *Harris* (1): *Fatendum eſt, narcotica in tanta inflammatione (loquitur de variolis), copioſius propinata temperamentis robuſtis, quorum pulſus manet fortis, neque illorum uſu diminutus, eſſe nonnunquam neceſſaria mireque perutilia. Sed in corporibus debilibus, melancholicis, atque in obeſis ut in perterrefactis, & proxime in hunc morbum a terrore incidentibus, ea opprimere vires, caloremque nativum ſenſim extinguere. Si in uſu narcoticorum pulſus ex magno fiat parvus, ex forti magis magisque debilis, certe ea ſuſpecta ſunt habenda, aut repudianda*. Liceat mihi ad hunc textum quædam notata adjicere. Clarum eſt ex omnibus, celeberrimum *Harris* vim opii circulum accelerantem plane ignoraviſſe, & nunc ab omnibus ſagacioribus Medicis exploſæ opinioni inhæſiſſe, quod hoc pharmacum, ob refrigerantem ſuam indolem, calorem nativum extinguat. Corporibus robuſtis, & quorum pulſus eſt fortis, ut alia omnia calida, omnium minime opium conveniet. Non ſaltem an ejus uſu manet fortis, ſed adhuc fortior redditur, non antea retardandus, niſi a magnis doſibus, quæ deinde ut venenum agere incipiunt, & ad periculum vitæ, poſt prægreſſam motus vitalis accelerationem, hominem ducunt; cum venena omnia, etiam calidiſsima, ut opium, ante mortem,

(1) *Diſſ. Med. Chir.* p. 42-44.

tem, *Wepfero* (1) docente, frigus excitent, ut jam antea aliquoties monui. Et languentem pulſum, & tunc, ut recte *Harris* animadvertit, a narcoticis, pulſu ex magno in parvum, ex forti in debilem abeunte, omnino ea ſuſpecta ſunt; nam ex repetito uſu ſine dubio æger migrabit ad plures. Corporibus debilibus, licet in iis non minus, quam in fortioribus, augeant circulum, ab alias cauſas, & maxime ob ſyntaxin nervorum mollem, & ſenſibilem, non niſi ſumma circumſpectione exhiberi poſſunt opiata. Melancholicis extra febriles motus, animum addunt, & ſubinde vere proſunt. Obeſis nocent, dum molem liquidorum, vaſa gravantem, magis expandunt, & in citatiorem motum conjiciunt. Terrefactis, quo recentior terror eſt, febre non ab eo excitata, poterunt potius prodeſſe, quam nocere, quin &, ſi febris ſit a ſolo terrore, indicantur. Nam ſi febris ab animi affectibus, poſt pharmaca moralia, anodyna & opiata diſertis verbis laudat *Boerhaavius* (2). A remedio, quod animum pacat, quod humores ad peripheriam iterum determinat, & diaphoreſin promovet, niſi febris ab aliis cauſis ſuſtentetur, quibus terror acceſſerit, non poteſt ullum damnum metui, ſi provido conſilio, & non repetitis doſibus exhibeatur, a quibus omnino pulſus febrilis & calor augeretur. Sed ulterius.

Cel. *Harris* alio loco ſic loquitur (3): *Omnes*

(1) *De Cicuta aquatica* p.48. (2) *Aph.* 605. *N.* 5. (3) *Pag.*54.

mnes variolæ ſunt morbus inflammatorius, *&* *non ſaltem inflammatio unius partis corporis*; *ut Pleuritis*, *Angina*, *Eryſipelas*, *&c. ſed ſunt univerſalis totius corporis totiusque ſanguinis inflammatio*, *qualem inter alia teſtantur abſceſſus puſtularum*, *toto corpore exorti a capite ad calcem*. Quomodo vero cum hac idea morbi concilianda idea actionis remedii genuina? quomodo Cel. *Harris*, qui a calidis cardiacis toties dehortatur, in inflammatione univerſali poteſt tolerare & commendare calidiſsimum cardiacum opium? Verum adhuc ad alia. Immediate poſt præcedentia (1) ſic pergit: *Precor vos*, *diligenter expendatis*, *Viri doctiſſimi*, *ſi in pleuritide*, *aut alia quapiam partis corporis ſingularis inſigniore inflammatione adhibeatur vinum aliquod potens*, *aut potus naturæ inebriantis*, *&* *quale vinum haberi poſſit*, *cardiacum fortaſſe innocentiſſimum*. *Expendatis*, *inquam*, *quantum nocumentum & quam flagrans pernicies ex grato illo cardiaco*, *inſulſe propinato*, *procul dubio continget in particulari*, *minusque periculoſa inflammatione*, *&* *dicatis precor*, *an fuerit probabile*, *malum levius*, *minoremque perniciem evenire poſſe*, *ex conflagrantibus medicinis in univerſa corporis aut ſanguinis totius inflammatione*, *ægris variolis laborantibus*, *perperam adhibitis*.

Reminiſcere ante omnia, *Doctiſſime Haeni*, jam

(1) Pag. 55.

jam adducti effati *Boerhaaviani*, cum quo conſentiunt erudiſsimi Medici, quos adduxi (1): *Opium parva copia idem facere, quod facit vinum magna copia*; tumque oro Te, hunc textum *Harriſianum* pelegas, & *vini*, potusque inebriantis vocabulo, ſubſtituas vocem analogi *Opii*. Dicas mihi amabo! Si in particulari inflammatione abſtineas ab opio, & alio cardiaco calidiſsimo inſulſe propinando, ſi tunc ab eodem nocumentum & flagrantem perniciem metuas, an probabile, an verum habes, in corpore varioloſi hominis, intus & extus inflammato, minorem perniciem eventuram a remedio, cujus doſibus non prægrandibus, unicuivis homini ſaniſſimo, febrem, & calorem febrilem, & inflammatoriam diatheſin procreaturus ſum pro lubitu?

Dum obſervationem VII. Cl. *Harris* (2), qua variolas & mortem inde natam Sereniſsimæ ſuæ Reginæ deſcribit, & deplorat, evolvo, video, ipſum multa loqui de noxa formidabili ex medicamentis impenſe calidis, Theriaca & Mitrhidatio, non modo in Therapia infantum, verum & adultorum febricitantium, damnumque omne in variolis, quibus Regina conflictabatur, a Theriaca, ex *Lovveri* erronea commendatione, ante egreſſum earum liberaliter uſurpata, deducere. Egregie ſimul, quod bene notari velim, ani-

(1) *De Opio Sect. I. p. 74.*

(2) *Subjunguntur ejus libello de morbis acutis infantum.*

animadvertit, *Galenum nuſquam in febribus ardentibus, ſed ad chronicos ſaltem morbos eam laudaviſſe*. Licet vero apparatus potior materiei medicinalis, ex quo conficitur Theriaca, ſit acris & calidus, tamen opium in ſe eſt impenſe calidum, & omnibus acribus & calidis aromaticis calidius (1), eoque a Theriaca & Mithridatio exulare juſſo, utriusque vis eſt nulla, niſi acris & irritans. Quodſi igitur adeo noceat opium, in prima variolarum febre, in qua illud non cum Theriaca, ſed & ſolum abeſſe volunt omnes amici opiatorum, quomodo conducere poterit in ſecunda, quæ prima ſæpe eſt vehementior, ſemper periculoſior, & magis lethifera, atque vere inflammatoria? An ſi Regina non jam mortua fuiſſet die 8. opiatus error, primis diebus commiſſus, 11. die opio dato potuiſſet corrigi, ipſaque harum variolarum malignitas eo cicurari?

* * *

Venio ad *Sydenhamum*. Hic, vocatus ad ægrum cholera laborantem, animamque agentem, cum ſudore frigido, *pulſu vix micante*, dedit 25 gr. laud. liquidi, & repetiit poſt horæ dimidium, & porro exhibuit, & doſin auxit, redeunte ſalute (2). Civis ejus, Humfredus *Ridley* (3), eodem morbo laboranti fœminæ, non obſtante *pulſus debilitate*, Theriacam ad

(1) *Vide Thomſon diſſ. de Opio*. (2) *Operum p.* 372.
(3) *In Obſerv. N.* 23.

ad drachmam unam, & noctu opium ad gr. j ſem. poſt horas quatuor repetendum præſcripſit. Mane *pulſus erat longe fortior*, licet nocte ſequente iterum dato opio, per intervalla ad gr. iij, & forte majori doſi, ob diarrhœam, & jacturam liquidorum, & ſudores frigidos inde motos, pulſus iterum deprimeretur. Cel. *Ramazzini* (1) ægro dyſenterico, per plures dies omnino *gelido*, *& ſine pulſu viventi*, dedit laudanum opiatum ad 3. vel 4. grana. Verebatur ex hypotheſi, ne largior doſis reliquum flammulæ vitalis, quæ ſupererat, prorſus reſtingueret; ſed æger larga hac doſi non frigus mortiferum paſſus, ſed *excalefactus* eſt. Jam dum has experientias ſine dubio admittis, *Vir Magnifice*, conſideres precor, ſi opium pulſum debilem, vix micantem & ad ſenſum nullum, quem per hypotheſin adhuc debiliorem reddere, & prorſus ſiſtere debebat, non magis debilitat, & inhibet penitus, ſed excitat, & fortiorem reddit, vitamque minimam & minutiſsimam, majorem efficit, atque gelidam mortis imaginem referentem hominem, iterum calefacit; an poſsibile ſit, ut idem opium pulſum refrænare, rapidumque ſanguinis motum & orgaſmum compeſcere queat. Viſum hoc ita eſt *Sydenhamo* & aliis, licet ipſe vim calefacientem laudani præ ſyrupo de Meconio introſpexerit, & hunc ea propter illi prætulerit. Certiſsimum haberi debet,

(1) *Operum in 4. p.* 201.

debet, populari errore de opii frigore, calido innato adverſo, eo tempore adhuc regnante, cordatiſsimum Virum abreptum fuiſſe. Hoc præjudicio deceptus, in variolarum confluentium cura, pro moderamine febris non potuit non narcotica ſuadere. & prælargas heu! & repetitas doſes ad hunc orgaſmum temperandum neceſſarias ducere, quemadmodum; ubi nitratorum & acidorum parcæ doſes non ſufficiunt, ad liberaliores adſcendimus. At cum narcotica affatim data nil tamen juvarent, eo deduci debuit. ut quæreret remedium efficacius; nimisque ſero in vita ſua ad VSnem recurreret, ad quam confugere plane non opus erat, ſi magnæ doſes opii æque circulum refrænarent, & refrigerarent, ac VS.

* * *

Accedam nunc propius ad Præceptorem Tuum, *Boerhaavium*, quem me non audiviſſe, & per ſortis meæ iniquitatem audire non potuiſſe, dolebo ad extremum vitæ halitum. Crede mihi, *Meritiſſime Haeni*, lectionem aſsiduam Boerhaavianorum Operum multum in culpa eſſe, quod in hæreſin meam de opio, ſi Tibi talis videatur, inciderim. Ita enim is me docuit: *Opium motum animalem minuit, circularem auget* (1). *Cardiaca ſunt vinum generaſum, ſpiritus Vini, ſpiritus volatiles aromatici, olea aromatica, & omnia acria ſtimulantia. Huc etiam*

(1) *In Comment. proprio ad aph.* 229.

etiam pertinet opium, & alia circulum augentia (1). *Monitos velim opium exhibere volentes, ut antea perpendant, quod calefaciat* (2). Quodſi nunc hæc aſſerta *Boerhaavii* adplicentur ad febrem ſecundam variolarum, ſi ea vera fuerint, ut ſunt, debemus plenarie convinci, nil minus ab opio expectandum eſſe, quam ut circulum refrænet, caloremque reſtinguat, & refrigeret; quod tamen unice, in ejus medela, amici opii volunt. Bene ſcio, eundem *Boerhaavium* diſertis verbis, in ſtatu, quo febris ſecunda urget, inter alia, contra enormes impetus, commendare opium (3). Quomodo vero hoc conſilium cum prægreſsis ejus circa opium dogmatibus conciliari debeat, me curatiſsime, & hæc, & illud expendentem, plane fugere, ultro profiteor, Quæ præcepta ejus num generalia, ad morbos omnes curandos ſcitu neceſſaria, quæ tradit, an ſpecialia, ſolas variolas ſpectantia, ſequi debeam, doceas me, *Excellentiſſime Haeni*! Nonne apertum eſt, Virum ſummum, aut in his aut in illis, aliquid humani paſſum eſſe? Si impetus enormis motuum, quem coercendum vult, concerneret genus nervoſum ſolum, ſine calore & orgaſmo ſanguinis; ſi adeſſet ſine hoc inſignis ſpirituum ataxia, cui *Sydenham* præcipue opium deſtinat; ſi acrimonia varioloſa crearet convulſiones ſine febre; ſi dolor, cujus enor-

(1) *Tr. de Viribus remediorum.* (2) *In Comment. ad aph.* 610. (3) *Aph.* 1402.

enormitati etiam *Sydenham* (1) ſpecifice opium inſervire ſcribit, non foret inflammaorius, tunc ipſe ad unicum opium, tanquam ad ſacram anchoram recurrerem. Verum ad coercendum impetum ſanguinis febrilem, ad ejus turgorem, & orgaſmum conſopiendum, ad calorem refrigerandum, ſalva auctoritate *Boerhaavii*, quæ mihi cæteroquin ſumma eſt, nunquam opium exhibere audebo. Sine dubio *Vir eximius* ſimpliciter ſecutus eſt *Sydenhamum*, quem in variolis curandis primum ducem laudavit, ſine juſta conſideratione naturæ ipſius opii, quæ cæteroquin nimis ipſi nota erat.

* * *

Pergo ad *Meadium*, amicum opii in variolis, permiſsionemque tuam efflagito, *Judicoiſiſſime Haeni*, ut caſum, quem ille, coronidem ſuis præceptis impoſiturus, ſuppedidat (2), accurate pauloque fuſius contempler. Variolæ erant exiguæ, quibus totum corpus conſpergebatur, miſſus erat ſanguis, die eruptionis 4 ob delirium datus erat Syr. de Meconio ad drachm. vj. qui nero nihil prorſus valebat. Quinto die delirium non remittebat, calor erat intenſior, pulſus celerior, iterum ergo mittebatur ſanguis, & cum aliis dabatur diacodium. Die 7 prorſus eadem rerum conditio, ſpiritus erat difficilis, hinc confectio Fracaſtorii, potenitor ſyrupo diacodii, vocabatur in uſum, & gummi ammoniacum, hau-

(1) *Pag.* 373. (2) *Cap. III.*

hauſtus iterum paregoricus. Octavo die acutiſſimus capitis dolor, ſpiritus difficilior, pulſus languidior, in cujus cauſam non inquiram, cum a diaſcordio, vel ſi hoc negetur, ſaltem a gummi ammoniaco celerior eſſe debuiſſet. Forte aucta diaphoreſis & jactura liquidorum languorem pulſus poſt ſe reliquit. Pulſu nunc languido, ſine ſuppurationis ſignis, quid egit *Mead*, admovit veſicatoria, dedit mithridatium ad drach. ſem. & ſalem volatilem ſuccini, ad ſcrupulum dimidium, ſexta quavis hora, & recte quidem, ſi quid judicare valeo. Die 10. & 11. cum in pejus ruerent omnia, & vires adhuc magis languerent, adjuncta remediis cardiacis, jam deſcriptis, confectio Raleighana. Nunc hæc omnia conſideremus accuratius! Data fuit opiata confectio Fracaſtorii durante delirio, calore intenſiore, pulſu celeriore, vique adeo vitæ verſus extrema excedente, & VSne indicata, ac inſtituta. Datum vero etiam opiatum Mithridatium, pulſu exiſtente debili, & vi vitæ verſus extrema deficiente, & VSne non licita. An utrumque meretur imitationem? Qualis vero tandem rerum exitus? Omnibus conclamatis, qua Dea ex machina in auxilium feſtinavit benefica matura, ſibi ipſi vias inveniens, ſecundum *Hippocratem*, & fœtidiſsimi humoris e faucibus profluvio ægrum in vado collocavit. Illuſtre documentum ſic proſtare *Meadius* dicit, illa directrice, ſollicite ſemper venenatam morbi ma-

materiam, quovis modo, e corpore foras propelli. Vereor autem ego, ne aliquando ipſi habenas injiciat opium, ſalivationem inſpiſſatis humoribus ſupprimendo, aut ſaltem minuendo, ventrem obſtruendo, ac glandularum inteſtinalium ptyaliſmum cohibendo. Unum adhuc memorate liceat. De prima febre ſcribit *Mead* (1), *ſi ejus vehementia delirium fecerit, anodyna illud plerumque in pejus vertere*. An ergo, ſi in febre ſecunda ejus vehementia delirium minetur, vel adeſſe faciat, anodyna illud prævertent, & avertent? Vix crediderim.

* * *

Reſtat adhuc *Huxham*. Aureæ ſane ſunt regulæ, quas ipſe ſuppeditat, de differentia febrium variolis ſociatarum (2). Monet ſcilicet, primam eſſe modo inflammatoriam omni nota, cum pulſu duro, pleno, reſpiratione difficili, & calida, calore corporis ingente, ſiti magna, urina flammea; modo nervoſam, malignam, putridam, cum pulſu debili, viribus proſtratis, pallore faciei, urina cruda, calore & ſiti nullis. Hinc peccare illos aſſerit, qui vel calidam, vel frigefacientem methodum ſine diſcrimine collaudant; modo enim ægros *Mortoniana*, modo *Sydenhamiana*, tractari debere. Ut vero primam febrem a ſe invicem diſcrepare monuerat, ita quoque ſecundam inter ſe differe dicit, ac diverſam methodum pro-

(1) *Cap. III. p. 33. edit. Gotting.* (2) *Pag. 3. 4. 5.*

proponit (1). Si enim vere ſit inflammatoria, cum pulſu celeri, duro, & forti; cum reſpiratione difficili & anxia; cum calore magno; cum cephalalgia ingente; & delirio vel leviore vel graviore; maxime neceſſariam eſſe VSnem, ait. Si vero pulſus debilis, æger languidus, in lipothymias proclivis, variolæ cum interſtitiis pallidæ, depreſſæ, rugoſæ, lividæ, & extrema frigida, cum uſu veſicatoriorum, non ſatis cardiacorum exhiberi poſſe, vinumque calefactum ſtupenda his in caſibus præſtare, dicit. Qualia vero cardiaca, præter vinum, ab eo laudantur (2)? In ejusmodi mali moris variolis, quæ pulſum debilem cum urina aquoſa, & viribus proſtratis ſibi junctum habent, requiri calefacientia, notat, pulveremque contrayervæ compoſitum, myrrham, moſchum, crocum, camphoram, theriacam, mithridatium, vinum Canarinum, extollit, & remedia opiata, tincturam thebaicam, elixir paregoricum, ſyrupum diacodii, non minus in hiſce caſibus neceſſaria eſſe, injungit. Monſtrat igitur quaſi intento digito *Huxhamus*, non ſaltem in qua ſpecie febris opium locum habeat, ſed & in quem catalogum remediorum referendum ſit, & quæ ſint ſocia pharmaca, cum quibus ſimul poſſit, & debeat exhiberi. Nunc vero non amplius ſollicitus ſum, an *Huxhamus* etiam in altera febre ſecunda, quæ

(1) Pag. 52. 59. (2) Pag. 37.

quæ prorſus alius indolis eſt, & huic malignæ & diametro oppoſita, opium exhibuerit, an minus? Mihi ſufficit, impoſſibile eſſe per rerum naturam, ut proſit in utraque febris ſpecie; nam ſic contraria virtute unum remedium deberet inſtructum eſſe, & pro intentione & lubitu Medici circulum modo intendere, modo refrænare poſſe. Si opium ex ipſa *Huxhami* ſententia inſerendum eſt cardiacorum calidorum catalogo, tum, quando hoc locum habet, ſemper etiam locum habere debent analoga pharmaca, pulvis ſerpentariæ, camphora, myrrha, moſchus, vinum, &c. Quicunque igitur laudat opium in febre ſecunda inflammatoria, aut male ſe egiſſe probare debet, quod inter calida cardiaca retulerit, aut concedere, omnem calidum apparatum ſimul adhiberi poſſe. Si hunc repudiet, repudiet etiam opium neceſſum erit. Non video, quid juſtiſſimæ huic argumentationi queat opponi. Penes Te ſit, *Sapientiſſime Haeni*, determinare, num, num vitioſa ſit, num minus. Forte quemadmodum *Sydenham*, per nebulas agnovit vim opii calefacientem; namque poſtquam, diacodium inſufficiens eſſe remedium, aſſeverat (1), & ita agnoverat, neutiquam illud pari paſſu ambulare cum opio, licet id celeberrimis Viris multis ita videatur, ſi æger ingen-

P 2 ti

(1) P. 51. 52.

ti calore febrili laboraverit, opiatum cum vehiculo acido aut nitrato exhibendum conſulit. Verum & hac cautela adhibita, niſi acida, quæ opii vim caſtrant, ea quantitate adjiciantur, ut penitus illam enervent, ſupererit adhuc vis opii agens, febri inflammatoriæ haud conveniens, ubi antidoto acido prorſus extinguatur, tum demum non nocutura; ſed hoc caſu poſito, idem erit, ac ſi opium plane æger haud aſſumſiſſet. Operæ adhuc pretium eſt, ut hic commemorem variolas epidemicas anomalas, quas graſſantes ab anno 1724 ad 1735. diſſertatione brevi deſcripſit, quæ inter ejus opuſcula varia habetur. In ea ad febrem ſecundariam mitigandam & tollendam, poſt ſanguinis miſſionem, ſi indicetur, omnia tribuit mitioribus catharticis, & eorum uſum 10. 11. 12. & 13. die methodum generalem utiliſſimam conſtituiſſe, dicit. Laudat deinde Freindium, atque denuo purgantia multis. De opio altum ſilentium, niſi apud hominem, qui colica violenta cum variolis laborabat.

* * *

Non ſicco pede præterire poſſum Ill. *Gaubii*, quem veneror, & amo, exemplum, quod, ut mihi contrarians, mihi conſiderandum proponis (1), *Celeberrime Haeni*. Dedit varioloſo ſuo inoculato, fere ſtrangulato, fereque mortuo,

(1) Pag. 74.

tuo, opium ideo, ut calores, & inquietudines moderaretur, ad morbi finem uſque. Si ſtrangulatio hæc fuit ſpaſmodico-convulſiva, tunc admitto & laudo opium. Verum in variolis malignis gangrænoſis, quales *Gaubius* ſanandas nactus eſt, non poſſum aliam ſtrangulationem imaginari, quam quæ oritur a ſaliva & muco & iſthmo faucium inſpiſſato, aut ab angina inflammatoria, diatheſi peripneumonica. In priori ſpecie ut in antecedentibus monui, Viri ſummi, non obſtante eorum conſilio, de dando opio in curatione variolarum, tamen abſtinendum ab eo eſſe præcipiunt; in poſteriore nemo, genium inflammationis cognitum habens, facile id exhibuerit. Deinde ſi æger fere mortuus habuit pulſum vix micantem, faciesque ſemi-mortui pependerit a defectu circulationis, tum calida cardiaca exhibenda fuerunt, ad quorum catalogum opium ſpectat. Quomodo vero caloribus moderandis inſervire queat opium, me prorſus fugit; mea quippe ſententia æque certo calores moderatur, ac oleum camino additum ignem extinguit. Inquietudinem, quia hæc calorem ſibi junctum habuit, non aliam concipio, quam anxietatem inflammatoriam, in hac vero ſananda nec apud *Boerhaavium* (1), nec apud Ill. ejus commentatorem opium commendari

 vi-

(1) *Aph.* 463.

video. Toties in mea praxi, datum a collegis paulo liberalius opium, ſolo dolores mitigandi fine, ſummos calores & inſignes anxietates excluſiſſe, horrens vidi, non aliter ceſſantes, niſi, miſſo opio, acida, nitrum, vel & V. S. in ſubſidium vocarentur. Tu ſine dubio, *Excellentiſſime Haeni*, inſiſtis fideli hiſtoriæ Gaubianæ, quam dum penſito, naturæ bonitatem laudo, cujus beneficio æger evaſit, aut alia pharmaca, quæ deleteriam vim opii correxerunt. Si mea contranitens experientia Te non afficit, permitte, ut a Clariſſimo *Tiſſoto*, qui ponderoſiſſimis argumentis opii uſum in febre ſecunda variolarum deſtruit, conſignatum caſum, Tibi ob oculos ponam. *Nunquam, inquit, in periculoſa ſecundaria febre, plures autem & graviſſimas vidi, quoties ſolus fui, narcotica adhibui, & ſancte affirmo, nulli ægro æternum valedixi. Sæpiſſime vocatus ad ægros, qui malo conſilio diacodium largiori doſi adhibuerant, nec ſat refrigerante medela illus noxas impediverant, peſſimos dolui effectus, quos aliquoties ſuperare conceſſit benignum numen, uſu purgantium & acidorum, aliquoties ſera medicina caſſa fuit. Vere anni* 1754. *accerſitus ad nobilem quinquagenarium, qui* 7 *morbi die narcotica, ſuaſu duorum Medicorum, aſſumſerat. Anginam inveni, deglutionem impedientem. Fruſtra ſuaſi VSnem, ſed tamen ex meo conſilio narcotica omittebantur. Plura applicabantur enema-*

mata, *nona die ad narcotica confugitur*, *occluduntur fauces poſt* 2. *doſin. Decima delirat*, *nilque deglutit*, *V Sne repudiata*, *enematibus applicatis* & *miſſis narcoticis*, *poſt aliquot horas bibere potuit*. *At diacodium potui admiſcebatur*, *accedit anxietas*, *increſcit delirium*, *denuo obſtruitur pharynx. Duodecima lethargus*, *tunduntur venæ brachii*, & *pedis*, *ſed ſero*, *opponuntur cantharides*, *me renuente*, *noctu ſtertor*, *mors*. Non raro ego in acutis vidi ſimilia, quæ modeſte reticeo. Iam peto a Te, *Experientiſſime Haeni*! ſolvas mihi hanc quæſtionem, ſagacior & perſpicacior. Noſti, quam multis Medicis longe remotus fuerit *Boerhaavius*, ut in inflammatoria angina, pleuritide, peripneumonia, opium unquam commendaverit. An ſi hi morbi accedant, ut ſymptomata, febri ſecundæ variolarum, per ſuam aſſentiam inflammatoriæ, ut toties vere accedunt, aliud ingenium induunt, minus phlogiſticum? Quæſo Te, cur, ſi opium vere moderetur pulſus celeritatem, & calorem inde natum, cur non id damus in omnibus aliis febribus acutis, & inflammatoriis, cum nitro, acidis, ſyrupis ſaponaceis, eo fine adhibitis? cur non jungitur ubique apparatui remediorum antiphlogiſticorum, ſi æque juvet retardando motum circulatorium, & refrigerando, ut V. S. nitrum, acida? Rationem omiſſionis a Te cognoſcere averem.

* * *

Omnium lubentiſſime facerem cum Illuſtriſſimo *van Svvieten*, cui equidem quæ mens ſit circa opii uſum in variolis, adhuc ignoro. Duas interim, dum in exaſciatiſſima & paucis bene multa complectente inſtructione, de morbis caſtrenſibus, de febribus continuis tractat, continuarum ſpecies ſiſtit, unam cum pulſu duro, pleno, & calore ingente, ſanguine phlogiſtico, omnibusque notis diſpoſitionis inflammatoriæ univerſalis, alteram a reſolutione ſanguinis in liquamen putridum, cum pulſu naturali, aut potius debili, viribusque proſtratis. Anne ad has duas claſſes revocari poterunt febres ſecundæ variolarum, an ad aliam febrium referendæ erunt? quod vix exiſtimaverim. An omnia ſymptomata febris ſecundæ varioloſæ alia ſunt, quam acutarum benignioris & malignæ indolis? Sed tamen in neutra ſpecie Ill. *van Svvieten* laudavit opiata, in prima cum VSnibus, ſi opus, repetitis, methodum antiphlogiſticam, in ſecunda, ſaltem excepto paregorico, poſt datum in principio principii emeticum, ſerum lactis vinoſum, radices ſerpentariæ, contrayervæ, chinam, camphoram, acetum commendavit. Anne utraque hæc methodus unice convenit febribus ſecundis variolarum, nulloque additamento alio indiget? Crediderim ego, cum potu multo, & clyſmatibus, quæ adjungit, eam plenarie ſuffice-

ficere. Non mihi placet opium etiam in malignis, in quibus tamen unice admitti poteſt, tanquam cardiacum, quia vitiis ſuis laborat, quæ ab aliis cardiacis abſunt. Dejicit vires animales jam languentes, turbat cerebrum, quod jam turbatum eſt, torpore ſenſuum, capitis gravitate, ſopore, delirio, teſtibus, neque eſt antiſepticum, ut alia a *Swietenio* laudata, ſed alcaleſcentiam ſua natura juvat; namque in juvene, a drachma una poſt 15 horas ab aſſumtione necato, tumores lividi brachia & femora cadaveris deturpabant, cum fœtore intolerabili (1); igitur ex hoc capite non convenit malignitati variolarum cœrcendæ, ut doctis cæteroquin Viris viſum eſt. Si dolores & inquietudines adhibitionem flagitare videantur, indoles febris ſecundæ, ſive hæc ſit, ſive illa, per hactenus expoſita contraindicat. In genere debilibus ſubjectis in omnibus morbis opium caute dandum, ſique probe attendatur ad ea, quæ monet Tuus, *Celeberrime Haeni*, *Gualterus Harris* (1); multis certe ægris varioliſ laborantibus non conveniet. Poſtquam narcotica in genere in hoc morbo laudavit, ita pergit: *Medici prudentis judicium in nulla re magis, quam in narcoticis recte vel ſecus uſurpandis, ſpectatur. Cautiones commodæ de illorum uſu tutiore, quotcun-*

que

(1) *Memoires de l'Academie des Sciences l'An.* 1735. *pag.* 6.

(2) *Diſſ. med. chir. p.* 42. 44. *vide & inter ejus obſervationes octavam.*

quæ fuerint, nunquam contemnendæ ; ſed regulæ omnes ſtabiles ac generales , indiſcriminatim reſpicientes utrumque ſexum, varias ætates, variaque temperamenta. ſunt perquam incertæ & periculoſæ ; ſane multæ ſunt fœminæ , quibus tantilla narcoticorum doſis minime convenit, & plane noxia eſt, quibus illa vigilias excitant, ſomnum fugant, & mentem turbant. Idem etiam nonnunquam de juvenibus & viris perinde , ac pueris & ſenibus, dicendum eſt. Valent enim in omnibus idioſyncraſiæ, quæ non explorantur, niſi cura adhibita & obſervatione. Prorſus talia, circa uſum opiatorum probe tenenda ; inculcant *Kirkpatrik* (1) & *Huxham* (2). Hic ea quidem laudat in variolis, minutis & circumſpectis doſibus, (ubi utique minus nocent), ſed concedit ultro, generoſiores eſſe nocentiſſimas, deliria, ſopores, virium debilitatem poſt ſe relinquentes. Anne autem cum vehemente febre, his malis jam præſentibus, minutæ conſiderandæ ſunt, ut majores? Neque diffitetur dari, inter opiata & liquores ſpirituoſos inebriantes, analogiam. Addit, non prævideri poſſe, quæ futura ſit operatio opii; dari perſonas, quibus minuta doſis per idioſyncraſiam magnos effectus edat, quique ſyrupum diacodii bene ferant, male vero habeant ab opio. (En iterum virium inter utrumque remedium differentiam)!

Nunc

(1) *Sect. III. p.* 116. 117. *ſeq.* (2) *Pag.* 38. 39.

Nunc autem, *Ægregie Haeni*, cogites (1), omnia quæ hactenus expoſui trutinans, an veritates a me demonſtratæ de opio, quæ vix dubium ullum poſt ſe relinquere poſſunt, arbitrariæ ſint, & pro lubitu a me aſſertæ? an metuendum mihi ſit, ne tempori cedant? an dum alia opinionum commenta dies delebit, meæ ſententiæ, inconcuſſis fundamentis nixæ, idem fatum immineat. Vix dolebo unquam, me tempus irrevocabile utili valde inquiſitioni, quæ de actione opii, vel vera, vel falſa ſint, dicatum, inaniter triviſſe. Agitur enim hic de ſalute, & vita humana, quæ vult, ut generoſorum remediornm vires exacte, & vere cognitas habeat Medicus, fictionibusque ſuis non indulgeat. Vix repudiatis hypotheſibus deſeram principia ſolida, quæ ſola monſtrant, qui ægri opio ſervari queant, qui deſiderati mœſtos red derent ſuos Medicos, ſi, agnita inſecura methodo, veram & ſecuram amplecterentur.

* * *

Ducit me tandem dicendorum ordo ad Tuas querelas (2), quas, poſita duritie, amiciſſimo iterum & humaniſſimo corde profers, quod teſtimonium Cel. *Collin*, de cardiacis calidis ſtimulantibus, in Praxi Viennenſi, niſi vi vitæ exiſtente debili, non amplius uſitatis, Tibi,

(1) *Vide pag. 75. reſponſionis ad meam epiſtolam.*
(2) *Pag. 75. ſeq.*

bi, qui infortunatæ methodo & regimini calidis, tot mala tribueras, oppoſuerim. Æquiſſimum me hic vocas, & non abs re, cum hoc elogium mereri & tueri, per omnem vitam ſtudioſe allaboraverim. Verum iniquiſſimum fuiſſet, ſi in aliquo argumento practico, diuturnas experientias ſupponente, Tuam, *Experientiſſimi Medici*, Archiatri; Profeſſoris primarii, Practici veterani, auctoritatem poſtpoſuiſſem *Viri* cœteroquin *doctiſſimi*, tamen in Praxi nondum per annos verſati, Tuique olim diſcipuli, aſſertis. At id nihilominus ſalvo honore Tuo, in quem nunquam peccaturus ſum, ab eo expectare poteram, ſi vel adhuc Canditatus Medicinæ foret, quod ſcire poſſet, Viennæ degens, & noſcomia frequentans, Medicinamque faciens; an calida ibidem methodus adhuc regnaret, an minus. Ego vel depoſito pretio certare auſus eſſem, quod & *L. B. van Svvieten*, & Tua, in tanta celebritate verſantium opera, diu illa exoleviſſet. Jam teſtimonium omni exceptione majus, quod contrarium probat, proh dolor! ſtupens lego. Dubitare de iis, quæ Medicus Hiſtoricus enarras, mihi religioni ducerem, aliterque nunc credam, a Te monitus, & Magnifici *Keſtleri* notatis alia edoctus, quæque de quibusdam ignorantibus Medicis, & fungis cerebrinis, & regnante adhuc endemio errore habet, mirari haud deſinam. Aliter nos

Ura-

Uratiſlaviæ, pene omnes Medici, vix uno aut altero excepto, diu egimus, ut in febribus acutis omnibus, ita ſpeciatim in variolis, *Helvvigio* teſte (1), quem alibi jam citavi. Sæpe tamen ſumus in medendo infelices, forte quia impoſſibile eſt, præjudicia mulierculaɼum circa regimen calidum evertere, atque quia non raro tum demum vocamur, quando variolæ jam ante fores ſunt, quod toties cum Collegis meis dolui. Datur vero varioloſa malitia, omnibus remediis, & optimo regimine haud ſuperabilis. Perinde vero eſt, ſive calida ſint pharmaca, ſive regimen tale fuerit. Duplicatus error tanto damnoſior. Cæterum non facile negabis, *Vir eximie*! fere ſoli regimini & remediis calidis hactenus Te exanthemata purpuracea, & petechias tribuiſſe. Ut enim alia loca taceam, Rat. med. Part. V. C. 1. expreſſis verbis dicis, ea plane ſymptomatica eſſe, rariusque obſervari, ſi legitima curandi methodus adhibeatur, ſique contingant, pravæ potius medicationi, quam aëri aut climati, ea originem debere, idque adeo ſedecim hiſtoriis adjectis, comprobare conatus es. Neque aliter ſentis Tom. VIII. (2), audacter adhuc ſtatuens, exanthematum pleraque, ac fere omnia, ſymptomatica eſſe & factitia, alexipharmaca & crocata in urbe Viennenſi & ſub-

(1) *Hiſt. Morb. Vratiſl.* (2) *Pag.* 108.

ſuburbiis adhuc in uſu eſſe, memorans (1). Atque quamvis his remediis, ut cauſæ, alias addas, aerem puta calidum conclavis; vanum metum ægros lectulo interdum eximendi; omiſſionem VSnum, ex defectu diſtinctionis inter veram & imaginariam debilitatem; magnum numerum ægrorum in eodem conclavi detentorum, & ſuis exhalationibus atmoſphæram inquinantium; & ſpontaneam degenerationem humorum in acutis, hæ omnes fere ad methodum calidam referri poſſunt. Hanc latius ſumtam multoties procreare exanthemata, quæ alioquin non eveniſſent, ſum convictiſſimus, nique Tibi grave ſit, *Vir Excellentiſſime*, evolvere in *Examine meo rigoroſo remediorum terreſtrium* caput, quo de exanthematibus egi, ante multos annos mihi hanc mentem fuiſſe, intelliges. Pulchre idem ipſum deinde etiam docuit Ill. Academ. Nat. Cur. Præſes de *Buchner*, in doctiſſima Diſſ. *de abuſu diaphoreticorum, cauſa exanthematum*. Non minus certus ſum, calefacientibus pharmacis & regimine, ex variolis, quæ benigniores futuræ erant, confluentes & anomalas non raro effici, *Sydenhamii* que aſſertis, & propria obſervatione attenta methodorum, extra urbem potiſſimum, & in minoribus urbibus vicinis uſitatarum, a rationali abhorrentium, triſtem hanc

(1) *Pag.* 120.

hanc veritatem diu didici. Attamen dari variolas peſſimas, in quarum medela nullum peccatum ex iis, quæ Tu merito damnaſti, commiſſum fuit, longa non minus attentione per 32 annos convictus fui. An milium & petechiæ, crebri effectus malæ methodi, optima quavis certo averti queant? an hæc exanthemata fere ſemper ſint ſymptomatica & factitia, morbumque ſingularem haud conſtituentia, neque facile unquam critica? licet peculiari ſtudio legerim Rat. med. Tom. VIII. & quæ de milio ante aliquod tempus publici juris fecit Cl. *Collin*, & nunc epiſtolam Cl. *Matthæi Collin* ad *Baldingerum*, inquirere nolo, nec quæ ipſe expertus norim, adjicere, cum ad meum argumentum proprie haud ſpectent.

Finio potius, gratiam DEI, a qua ſola vitæ meæ duratio pendet, devotiſſima mente veneratus, ſcriptionem meam, ne Tibi gravis ſim, arduis negotiis detento. Optarem autem nunc valde, ut amplius controverſiæ de Inoculatione haud immiſcerer, cum infirma & cauſaria mea valetudo, quæ meo tædio emendatiorem hunc laborem non eſſe ſivit, atque alia, quæ mihi nihilominus Practico Medico incumbunt, vires meas corporis animique ſuperantia negotia, me impediant, quo minus dubiis, forte mihi porro hinc inde adhuc movendis, reſpondere queam. Tu, *Celeberrime Haeni*, ſi velim, me Te amare, & in meis

Te

Te me habere jubes. Quodſi me æſtimationi juſtæ magnorum Tuorum meritorum haud imparem habeas, credas etiam, obſecro, quod Te non amare & non venerari, & dum eruditiſſima Tua ſcripta toties volvo, Tui non ſæpius reminiſci, Tibique omnia, vitam qvæ faciunt beatiorem, medullitus non apprecari nequeam. Vale & me redama. Scribebam Uratisl. die XXIV. Iun. MDCCLXIV.

FINIS.

[illegible]